

NOTE TO USERS

This reproduction is the best copy available.

UMI[®]

1909
1909
SCHOLIORUM VETERUM IN LUCANUM

LIBRI I-III.

A DISSERTATION

PRESENTED TO THE FACULTY OF THE GRADUATE SCHOOL

OF THE

UNIVERSITY OF CINCINNATI

FOR ADMISSION TO THE DEGREE OF

DOCTOR OF PHILOSOPHY

BY HARRY L. SENCER.

1909.

UMI Number: DP16762

INFORMATION TO USERS

The quality of this reproduction is dependent upon the quality of the copy submitted. Broken or indistinct print, colored or poor quality illustrations and photographs, print bleed-through, substandard margins, and improper alignment can adversely affect reproduction.

In the unlikely event that the author did not send a complete manuscript and there are missing pages, these will be noted. Also, if unauthorized copyright material had to be removed, a note will indicate the deletion.

UMI[®]

UMI Microform DP16762
Copyright 2009 by ProQuest LLC
All rights reserved. This microform edition is protected against
unauthorized copying under Title 17, United States Code.

ProQuest LLC
789 East Eisenhower Parkway
P.O. Box 1346
Ann Arbor, MI 48106-1346

TABLE OF CONTENTS.

	Page
List of Abbreviations etc.	V
Editions	XI
Introduction	XII
Scholia	
Lib. I.	1
Lib. II.	39
Lib. III.	84
Appendix Critica	131

LIST OF ABBREVIATIONS

USED IN CITING AUTHORS AND THEIR WORKS.

Amm. Marc.---Ammianus Marcellinus.

Luc. Ampel.---Lucius Ampelius.

Anthol. Lat.---Anthologia Latina.

Apul.---Apuleius (Hildebrand.).

Met.---Metamorphoses.

Arnob.---Arnobius.

August.---Augustinus.

Civ. Dei---Civitas Dei.

Bell. Afr.---Auctor Belli Africani.

Bell. Alex.---Auctor Belli Alexandrini.

Bell. Hisp.---Auctor Belli Hispaniensis.

Boet.---Boetius.

Cons.---De Consolatione.

Caes.---Caesar.

B. C. ---De Bello Civili.

B. G. ---De Bello Gallico.

Catull.---Catullus.

Cic.---Cicero.

Amicit.---De Amicitia.

Ad Att.---Epistulae ad Atticum.

LIST OF ABBREVIATIONS

Cicero-

Cat.---Orationes in Catilinam.

Clu.---Oratio pro Cluentio.

Div.---De Divinatione.

Dom.---De Domo Sua.

Ad Fam.---Epistulae ad Familiares.

Flac.---Oratio pro Flacco.

Legg.---De Legibus.

Mil.---Oratio pro Milone.

N. D.---De Deorum Natura.

Phil.---Orationes Philippicae in M. Antonium.

Pis.---Oratio in Pisonem.

Rosc. Am.---Oratio pro Q. Roscio Amerino.

Scaur.---Oratio pro M. Aemilio Scauro.

Sull.---Oratio pro Sulla.

Verr.---Actio in Verrem.

C. I. L.---Corpus Inscriptionum Latinarum.

Curt.---Curtius.

Dio Cass.---Dio Cassius.

Donat.---Aelius Donatus.

Enn.---Ennius.

Annal.---Annales.

Fest.---Festus (Mueller).

Flor.---Florus.

Gell.---Gellius.

LIST OF ABBREVIATIONS.

Hirt.---Hirtius.

Hor.---Horatius.

A. P.---Ars Poetica.

O.---Odae.

C. S.---Carmen Saeculare.

Epist.---Epistulae.

Epod.---Epodi.

Serm.---Sermones.

Herod.---Herodotus.

Hyginus---G. Iulius Hyginus.

Is.---Isidorus Hispalensis.

Or.---Origines.

Diff. Verb.---De Differentiis Verborum.

Nat. Rer.---De Natura Rerum.

Iust.---Iustinus.

Iustin.---Iustinianus.

Dig.---Digesta.

Iuv.---Iuvenalis.

Lact.---L. Caelius Lactantius Firmianus.

Inst. Div.---Institutiones Divinae.

Lact. Plac.---Lactantius Placidus.

Ach.---Commentarius in Achilleidem.

Theb.---Commentarius in Thebaidem.

Luc.---Lucanus.

Lucret.---Lucretius.

LIST OF ABBREVIATIONS.

Macrob.---Macrobius.

Sat.---Saturnalia.

Somn. Scip.---Somnium Scipionis.

Martial.---Martialis.

Mart. Cap.---Martianus Capella.

Hep.---Mepos.

Non. Mar.---Nonius Marcellus.

Oros.---Orosius.

Ov.---Ovidius.

A. A.---Ars Amatoria.

Fast.---Fasti.

Her.---Heroides.

Met.---Metamorphoses.

Trist.---Tristia.

Paul.---Paulus.

Pers.---Persius.

Plaut.---Plautus.

Cas.---Casina.

Plin.---Plinius Maior.

Plin.---Plinius Minor.

Epist.---Epistulae.

Plut.---Plutarchus.

Polyb.---Polybius.

LIST OF ABBREVIATIONS.

Prisc.---Priscianus.

Prop.---Propertius.

Prud.---Prudentius.

Quintil.---Quintilianus.

Sall.---Sallustius.

Cat.---Catilina.

Hist.---Historiae.

Iug.---Iugurtha.

Schol. Bern.---Scholia Bernensia in Vergilium.

Sen.---Seneca Rhetor.

Controv.---Controversiae.

Sen.---Seneca Philosophus.

Ad Helv.---Ad Helviam.

Ad Marc.---Ad Marciam.

Prov.---De Providentia.

Quaest. Nat.---Quaestiones Naturales.

Serv.---Servius Grammaticus.

Sil. Ital.---Silius Italicus.

Stat.---Statius.

Ach.---Achilleis.

Silv.---Silvae.

Theb.---Thebais.

Suet.---Suetonius.

Aug.---Divus Augustus.

Caes.---Divus Iulius.

LIST OF ABBREVIATIONS.

Tac.---Tacitus.

Agric.---Agricola.

Ann.---Annales.

Germ.---Germania.

Hist.---Historia.

Ter.---Terentius.

Ad.---Adelphi.

Tib.---Tibullus.

Us.---M. Annaei Lucani Commenta Bernensia. Edidit Hermannus Usener.

(Lipsiae, 1869.)

Val. Flac.---Valerius Flaccus.

Val. Max.---Valerius Maximus.

Var.---Varro.

Veget.---Vegetius, Renatus.

Vell. Pat.---Velleius Paterculus.

Verg.---Vergilius.

Aen.---Aeneis.

Ecl.---Eclogae.

Georg.---Georgica.

Vib. Sequest.---Vibius Sequester.

Vulg.---Biblia Vulgatae Editionis.

Gen.---Genesis.

Web.---M. Annaei Lucani Pharsaliam Edidit Carolus Fred. Weber, esp.---

LIST OF ABBREVIATIONS.

Vol. III, continens Scholiastas.

(Lipsiae, 1851.)

Xen.---Xenophon.

Anab.---Anabasis.

ADDEENDA.

App.---Appianus.

B. C. ---Bella Civilia.

Mithr.---Mithridates.

Aug.---Augustinus.

Cons. Evang.---Consolatio Evangelii.

Ioseph.---Iosephus.

Ant. Iud.---Antiquitates Iudaicae.

Bell. Iud.---Bellum Iudaicum.

Iunior. Philos. Orb. Descr.---Iunioris Philosophi Orbis Descriptio.

Strab.---Strabo.

Editiones.

Haskins.

Francken.

Hosius.

Genthe---Scholia Vetera in M. Annaei Lucani Bellum Civile, Hermannus

Genthius e Codice Montepessulano Ed. Em. Com. Instr.;
Berolini, 1868.

INTRODUCTION.

The three books of Scholia comprised in this volume have been transcribed from a photographic reproduction of Codex Farisinus 7900 A, Fonds Latin, of the Bibliotheque Nationale. This codex was written in Minuscules of the 9th-10th Century, as is evident from the open g's and from the "club-shaped" shafts of the tall letters. It contains the text of Lucan in double columns, the scholia occupying any or all remaining space, so that more than one page may remind us of Juvenal's Orestes "summi plena iam margine libri".

Although some new parchment was employed, the greater part of the book is a palimpsest, the erasures being so completely done, that but little of the under-writing remains. On page 66 R. I read in a broader and older Minuscule (under line 540 of Book III): "Senex pater(?) interrogavit (?) an vera essent, quae audisset"; (under line 550) "et tacuit adulescens". What the subject matter of this under-writing may be, I have not, however been able to discover.

The text of Lucan and the scholia were written by three persons of the same period. The first scribe produces both text and scholia

INTRODUCTION.

up to 78 R.(6/196), from which point the scholia continue in the hand of a second scribe, the text running on in H 1. On 78 V. H 1 again assumes both duties. On 82 R. H2 for the second time makes its appearance in the scholia; it is seen no more. On 82 V. H 1 performs both functions. On 86 R. H3 appears--this hand copying the text, while H 1 does the scholia. On 89 R. H 3 produces text and comment, and thenceforward disappears, H 1 completing the work which it began.

The number of lines of text per page varies; the average is 96 lines; 80 V. however has 120 lines, 88 V. has 59. On this and on other matters relating to the text, as well as to the kinship of our MS. with other MSS. of Lucan, see Franken p. XXV and Hosius p. LV.

That the original, from which our scholia have been copied, contained frequent abbreviations, seems likely, not only because of their common occurrence in the apographum, but because of such errors as the following: "pessub." ^{1/295} for "pessuli"; "Cesarem" 1/670 for "Cesar est", which must have been "Cesarē" in the original; so "regionem" 2/49 from "regiō", the scribe conjecturing that an 'n' had fallen out. The alternative readings "moratus" and "moratur" noted at 2/427 would point to abbreviations in the text as well, doubt arising in the mind of the scribe from an original "morat[?]" with an indistinct abbreviatory curl.

INTRODUCTION.

The first two errors of those just noted could not have occurred had the original distinguished the words. Further evidence of Scriptura Continua in the archetype is presented by 1/210, where an original "lancea tapinosis erat" appears as "lanceata pino sinerat"; by 3/271, where we read "africo" for "a Phryxo"; by 3/413, where "erca ut" replaces "ere aut"; and by 3/662, with "adnotandum" for "ad natandum".

Let us now add to the list of abbreviations of the paragraph preceding the last four others of a more interesting nature. At 1/517 we read "tāq̃" for "tamquam"; at 1/480 we read "q̃" for "quam"; at 1/552 we read "p̃q̃" for "postquam"; at 2/524 we read "q̃" for "quam". These blunders point with certainty, not only to an original containing abbreviations, but to one written by an Hiberno-Saxon or Insular scribe, who used the sign "q̃" at his pleasure for "qui", "quia" or "quam".

This Hiberno-Saxon archetype was written in the pointed hand of the early 9th Century as may be seen from 1/675, at which place our scribe has "iuno" for "uino", and from 2/49, where we read "achemenus" for "achemeniis". So the tall 'e' of the original has given us at 2/476 "fandem" for "candem", and at 3/478 "romanas" for "romanae".

The text in our MS. seems to have been written first, the scholia then to have been filled in. On 64 V. the catch-signs, although pre-

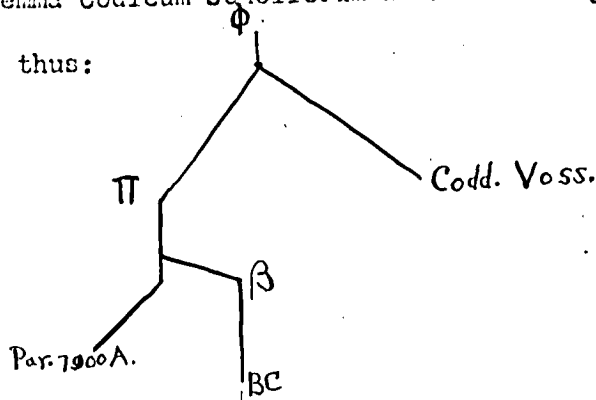
INTRODUCTION.

fixed to their respective scholia, have no corresponding signs in the greater part of the second column of the text. This would argue that the catch-signs were found in the original, so that it was not important to write both corresponding signs at the same time. The evidence in favor of an archetype with marginal scholia receives further support from the frequent occurrence of gaps, which show that the original was in bad condition, when it fell into the hands of our scribe. Such an archetype with its edges torn, worn or otherwise mutilated, would, as may be seen in our similarly defective copy, frequently contain scholia, whose beginnings were unreadable. This was the case in the following places: 1/665, 1/664, 2/9, 2/12, 2/156, where the first word in each scholion is lacking, the omission being signified by a gap, by the sign "R" or "re $\bar{q}$ ", or in both of these ways. At 2/67 a considerable part (7 words) of the beginning of a sentence has disappeared; attention is here directed to the fact by the word "Regre" and a large $\dagger$. At 2/94 the end of a sentence is missing. At 2/161 the bad condition of the copy has not destroyed the evidence of a similarly bad original, the first word in the sentence being lost. At 2/140 "Domitio Athenoocardus" for "Domitius Ahenobarbus" gives further proof; so "su" for "scimus" at 3/681. At 3/295 "cute batmon" for "catabathmon" may be due to a corrupt transliteration from the Greek. "Gaius et Antonius" for "Gaius Ateius" at 3/126 might have come about in the same way, since it seems likely that the scholion here referred to was drawn

INTRODUCTION.

from a Greek source.

The omissions noted above can be supplied, not, as might be expected, from Weber's MS. BC, which shows closest affinity to ours, but from a more distantly related group of MSS.—Weber's Codd. Vossiani. Our conclusion, therefore, is that all these MSS. were derived from the same original as ours, the archetype being in slightly worse condition when our MS. was written than when that copy was made, from which Weber's MS. BC was transcribed. The Codd. Voss. represent an earlier state of things; their lack of agreement in many respects with the other codices may be explained by the fact, that no existing MS. of Lucan Scholia, as is shown below, gives us the complete, original work, but only a collection of excerpts therefrom. The stemma Codicum Scholiorum in Lucanum might accordingly be represented thus:

Here Φ indicates the ancient original, from which selections were made to form on the one hand that tradition preserved for us in the Codd. Voss., on the other Cod. Π. From Π, in turn, were copied β, the archetype of BC, and somewhat later our codex, Par. 7900 A.

INTRODUCTION.

The Commentary in its complete state was probably compiled in the Sixth Century; certainly no earlier, for Boetius is several times mentioned--4/191; 4/240; 4/378. Other writers of about the same period, whose names are recorded, are Dracontius, 4/727; and Martianus Capella, 9/5.

The latinity, though by no means classical, is far removed from the barbarous language of the Middle Ages. The scholiast, furthermore, had some knowledge of Greek. Basing his conclusion upon these or similar facts Weber decides upon the Sixth Century as the most likely time of compilation. His MS. B at II, 322 mentions "Vacca" as an "expositor Lucani". Hence Weber infers that Vacca is the compiler, but that he makes use of former scholia, some of which go back to a time earlier than that of Jerome.

Evidently the comment arose in a very distant age, for it preserves for us bits of the old writers which are not to be found elsewhere, e. g. Cicero, Sallust and Nero.

As may be seen from the parallel references, the compiler used chiefly the following authorities: for Geography--Mela, Pliny, Servius and probably Vibius Sequester; for general antiquarian matters--Servius, Pliny, and Lactantius Placidus; --for Mythology--Servius, Lactantius Placidus, Hyginus and the Mythographi Vaticani; for history--Orosius, Velleius Paterculus, Florus, Justin, Cicero, Sallust and Livy. Yet although Orosius was ransacked, and though

INTRODUCTION.

Velleius and Florus were ruthlessly pillaged, sometimes, no doubt unwillingly, our scholiast was compelled to turn from these more manageable compendiums to the bulkier volumes of an earlier period. Not infrequently he expands the curt statements of the Livy Periochae. At times he gives us bits of information paralleled only in Plutarch and Dio Cassius. It is plain, therefore, that he had at his command, not only the usual epitomes, but also a Livy completer than ours or the Histories of Sallust in a far from fragmentary state--very likely he had both, for each of these authors is cited and each represented by an excerpt not otherwise preserved. Matters which seem to have been drawn from Plutarch and Dio may also have come to the scholiast directly from Sallust, although the corrupt condition of the name "Ateius" at 3/126 makes it seem not improbable that our information in this instance has been derived from a Greek original. Even Herodotus might have been known to the scholiast(cf. 3/285), and Xenophon(cf. 3/206-8).

Beside the above-named authors, the compiler, Vacca, if we may use this name, had recourse to others less illustrious. He himself was but one link in a chain of commentators extending backward to a venerable antiquity. Of this the evidence is clear. Various explanations are given of the same dubious matter: 1/633; 2/46; 2/126; 2/635. Some persons favor this interpretation, others that: 3/536; 3/626. Variant readings are often noted: 2/358; 2/363; 2/365; 2/595; 2/400; 2/426; 2/432; 2/589; here the text has "Bafus", one note explains "Baetis", and another note refers from "Bafus" to "Bafus" as to a variant reading.); 3/26; 3/121;

INTRODUCTION.

3/533; 3/659; 3/686; 3/712; 3/743; 3/748.

Thus, in various ways, through the instrumentality of Vacca, the text of Lucan surrounded itself with a commentary, extensive in scope, and in character not unworthy of respect. This commentary is the product of the activity of a man of scholarly habit, well read in historical, literary and grammatical lore. Him I do not believe guilty of confusing "quaestus" with "questus" as at 2/20, or of solemnly declaring that Marius conquered Hannibal as at 2/69. Nor could I easily be persuaded that the hideous grammatical atrocities of 1/186 and 2/69 could be perpetrated by the man who at 2/119 correctly solves a difficult problem of interpretation; nor that such a man could be in doubt(2/126) as to whether the poet referred to Gaius Mucius Scaevola, "qui ingressus castra Porsennae, occidit nescio quem", or to his learned namesake of Marian times.

This 'nescio quem' was not written by Vacca; for he evidently possessed both the desire as well as the facilities for clearing up his ignorance. This scholion, therefore, as well as the one on 2/69(Marium in carcerem mitterent ob aliquam causam), must be attributed to a man of unscholarly habits, whose knowledge of history, though very dim, seemed to himself sufficiently clear. To the same person I should ascribe the note at 2/46, which exhibits a like hazy memory of the achievements of Hannibal. That the author of 2/69 is the author of 1/186 is evident not only from the cloudy view of

INTRODUCTION.

history which they reveal, but also from their kindred barbarity of style. This same person, furthermore, or a similar one informs us (2/46--first note) that Cannae is a city in Africa.

These five scholia then,--1/186, 2/20, 2/46, 2/69, 2/126,--to which I may add 1/476, 1/544, 1/640,--are to be ascribed, not to our Sixth Century Vacca, but to an inferior person or to several such persons of a later age. To enumerate and define exactly, which scholia are earlier and which later, is well-nigh impossible; but from what has preceded, it is plain, that the Lucan Commentary, as we have it, does not, in its entirety, go back to the Sixth Century.

Before attempting, even in a general way, further to describe the character of this Sixth Century commentary, let us turn to a different collection of Lucan Scholia (Commenta Bernensia, Ed. Hermannus Usener, Lips., 1869), and get from them such light as they are able to shed on this matter. At 1/109 both Parisinus 7900 A (Par) and the Commenta Bernensia (Us) have the same note word for word, although Us. here adds to the matters found in Par. At 1/639 and 2/256 they agree in all but one or two words. At 1/621 and 622 they have comments treating of different phases of the same subject. At 1/552 they tell the same story in different language. At 2/119 each has an Ordo Verborum, but they are wholly unrelated. At 2/176 Us. gives a brief quotation from Sallust's *Historiae*,

INTRODUCTION.

whereas Far. gives a similar quotation and more, but assigns the words to the Jugurtha. At 1/570 Far. enlarges upon Us.; at 3/272, on the contrary, Us. expands what we find in Far. These are but examples. To quote our scholiast: "Sic subaudiendum in multis". Now what was the origin of this perplexing texture of similarity and diversity, of complete concordance and of equally complete disagreement?

Weber supposes, that, at a very early period, the text of Lucan was already supplied with glosses; that, in the time of Jerome, this commentary, thus far, of a purely linguistic nature, attracted to itself bits of learning of diverse kinds; that in the Sixth Century Vacca added to this accumulated stock of lore scraps of erudition gathered from authorities then in vogue, and thus gave to the Scholia in Lucanum the form, which, except for some extraneous matters, they now present. He adds this quotation from Jerome, who (Tom. II, p. 471, Vallars; Tom. III, p. 92, Bas.) mentions "commentarii" among others "in Lucanum": "Argue interpretes eorum, quare non unam explicationem sequuti sint, et in eadem re, quid vel sibi vel aliis videatur, enumerarent."

But that we now possess the commentary of Vacca in a state near completeness, seems to me very improbable. Genthe does not believe that Weber presents us with the "sanguis et nervi" either of the 'Adnotationes super Lucanum' or of the old 'Commentum in Lucanum' and the facts seem to support him.

INTRODUCTION

We have seen, above, how the two distinct commentaries, *Us.* and *Far.*, present, now the same matters in the same words, now the same matters in different words, now wholly different matters; that here one enlarges upon the other, while elsewhere we observe the reverse. Jerome has shown us that, even in his day, the *Lucan Scholia* offered more than one interpretation of the same line. To this, therefore, quite extensive collection Vacca added large masses of matter from whatever source he had at his command. The result, we may well suppose, was a ponderous volume, in bulk perhaps not unequal to the commentary of Servius, although, being the product of an inferior scholar, it must have fallen behind the work of the great Vergilian in unity of purpose. From this huge 'Variorum Edition' annotators of a later generation make their selections, choosing not "quid aliis" but "quid sibi videantur", now copying verbatim, now paraphrasing and epitomizing, cramming their codices with as much marginal annotation as the text of the poet may permit, and relegating the rest to the oblivion which has swallowed up the missing books of Livy. And as this nobler work is today represented by various meager epitomes, so the great *Lucan Commentary* is preserved for us by several traditions, with varying elements of agreement in subject matter and in language.

This, then, is my judgment of the origin and development of the *Lucan Scholia*, formed from my study of *Codex Parisinus 7900 A* and from such other sources of information as were within my power

INTRODUCTION.

to use. The publication of the 'Adnotationes super Lucanum' long since announced by Usener, recently again announced by Johann Endt, will, no doubt, aid us in the reconstruction, if that is possible, of the original commentary. Further work, however, is to be done on the 'Scholia'. Weber's publication, a mixtum compositum of 155 MSS., employed with little preference, is wholly unsatisfactory. These scholia are awaiting an editor possessed of discrimination in the use of MSS., and endowed with the necessary insight and judgment to separate what is ancient and true from what is recent and false.

In conclusion I feel it my duty to state that the piece of work herewith presented could never have been done, indeed could scarcely have been begun, had I not had unstinted access to the magnificent private library of my Latin Teacher, Professor Burnam. For his generosity in lending to me whatever books the University Library was unable to supply I now express my thanks; for his kindness (often hidden under the guise of severity) during these toilsome years of mine; for the privilege of intellectual companionship with him, and for his scholarly interpretation of classical antiquity which he loves so much and has mastered so well---for these things my gratitude is such as I cannot satisfactorily express. The mere mention of it must suffice to him as to Professor Harry whose enthusiastic and masterful presentation of Greek Literature has given me an insight I could not otherwise have obtained.

SCHOLIA
IN M. ANNAEI LUCANI
LIBRUM I.

Lucanus de bello civili, lib. 1, v. 176.	1
176. <u>Lex</u> <u>senatus</u> decreto fit, et populi voluntate; senatus	2
consultum <u>per</u> <u>senatores</u> ; plebis scitum a populo.	3
(Justin., Inst., 1/2/5; Fest. p. 293, Muell.; Cell., 15/27/4)	4
176. Coactae--'Coactae' ad leges rettulit; <u>favor</u> ad plebis	5
scita. Sic Virgilius:	6
"me puer <u>Ascanius</u> capitisque iniuria cari	7
regno Hesperiae fraudo." (Aen. 4/354.)	8
178. Sectorque--Venditor; unde qui proscriptorum <u>bona</u> vendunt	9
sectores vocantur, et qui ea emunt.	10
(Ascon. Cic. Verr. II, 1/19/23; Us. 1/180; cf. Web. p. 34,	11
n.3, qui Tapiam laudat.)	12
180. Annua--Tempore consulatus hinc inde contentio oriebatur	13
et ideo 'letalis' quia vix sine culpa expetebatur. (Interpretatio	14
mutatis poetae verbis.)	15
181. Usura--Usura est conductum auri; fenus vero usurarum.	16
(Varro ap. Gell. 16/2/7 sq.; id. ap. Non. Mar. 54/5 sq.; Faul.	17
ex Fest. p. 86, Muell.; id, p. 94; Is. Or. 5/25/15.)	18
183. Cursu--Emphasis, cum vix in Alpibus ambuletur.	19
(Acro, O, 2/4/7.)	20
183. Alpes--Montes quibus Gallia ab Italia separatur; cooper-	21
ti semper vento <u>nivibus</u> . (Mela 2/58; Serv. Aen. 10/13D.)	22

186. Imago--Ideo simulacrum Romae Caesari optulit antequam Rubico- 1
nem fluvium transiret quia mos Romanis erat ut cum victores ab aliis 2
revertebantur gentibus ibi milites cum signis in domibus suis ab- 3
solverentur(1), et solus ille absque bandis Romam intrabat(2). 4
Quod Caesar in bello civili facere non voluit nisi cum bandis; 5
unde et 'trepidantem patriam' dicit. 6
(-1-Plut. Caes. 32/3, Pomp. 53/5; Suet. Caes. 31.) 7
(-2-Plut. Caes. 30/3.) - 8
192. Huc--Subaudiendum: ut veniatis armati. 9
194. Languor--Favor et languor reciproci sunt. 10
(Serv. Aen. 1/409.) 11
197. Quirini--Romuli qui raptus a palude caprae factus est deus. 12
Et hinc ait 'secreta' quia subito raptus nusquam comparuit. 13
(Liv. 1/16/1 sq.; cf. Us. ad loc.) 14
197. Quirini--Cyrini. 15
197. Iuleae--Nam et ipsorum genus ab Aenea et Venere descendit. 16
Unde Virgilius: 17
"Iulius a magno demissum nomen Iulo." 18
(Aen. 1/288; cf. Serv. Aen. 1/286.) 19
199. Vestalesque foci--Id est aeterni ignes dominae Vestae; hoc 20
est aeternae vigiliae dominae. 21
(Juv. 4/60; Cic. Legg. 2/8/20; cf. Liv. 28/11/10, et Serv. 22
Aen. 10/228.) 23
201. Terraque marique--In terra vicit Galliam et Germaniam, in 24
mari Britanniam. (Caes. B. C. 1/7/7.) 25

203. Hostem--Id est: Nollem esse hostis, sed cogor ab alio,	1
a quo meriti mihi honores negantur.	2
(Caes. B. C. 1/2/6, et 1/9/2.)	3
203. Vult enim deponere potestatem, sed Pompeius prohibet	4
qui eum non sinit triumphare et esse privatum.	5
(Caes. B. C. 1/9/5; Flut. Caes. 30/1 et Pomp. 58/3.)	6
208. Stimulavit--Aculeum enim cauda habere dicitur.	7
210. Levis--Epitheton Maurorum qui leviter armati veloces ac	8
celeres habentur. Si autem 'levis lancea', tapinosig erit	9
lanceo.	10
(Mauri--Bell. Afr. 1/7/5-6. Tapinosis--Serv. Aen. 1/118.)	11
218. Gravido--Obtuso et mutilato.	12
219. Madidis--Quia concitant pluvias.	13
221. Excepturus--Ut transire possit exercitus.	14
222. Fracti--Inlasi in equos.	15
(Porphyr. O. 2/14/14.)	16
224. Vetitis--Ab imagine scilicet patriae.	17
227. Bello--Bellum sit iudex inter nos.	18
229. Balearis--Baleares insulae Hispaniae duae sunt:	19
Afrosiados et Gemnasides, maior et minor, unde et eas vulgus	20
Maioricam et Minoricam nuncupant. In his primum insulis inventa	21
est funda qua lapides emittuntur; unde et Baleares dictae; bali	22
enim Graece emittere dicitur, unde et balista, quasi emissa, et	23
fundibulum. Virgilius:	24
"Balearis verbera fundae."	25

(Verg. Georg. 1/309; cf. Serv. ad loc., Is. Or. 14/6/44.	1
Super 'Gemnasides' vid. Web. p. 41, N. 3.)	2
230. Terga--Sic eas melius iaculantur.	3
(Fore eadem ap. Servium: Georg. 3/31.)	4
232. Lucifero--Et iam ipse Lucifer fugiebat. Mane erat.	5
237. Lituum--Bene differentiam fecit inter sonitus lituum	6
et tubarum. Nam sonitus litui acutus, tubae vero gravis.	7.
(Ennius ap. Faul. ex Fest. p. 116 Muell.: Annales vs. 522,	8
Vahl; fore eadem apud Aconem, O, 1/1/23.)	9
238. Classica--'Non pia classica' accusativus pluralis est.	10
Est autem genus tubae.	11
(Serv. Aen. 7/637.)	12
243. Scabros--Vetustate consumptos.	13
248. Galli quidam intestina discordia et assiduis dissensio-	14
nibus suorum permoti sedes novas quaerentes Italiam profecti sunt.	15
Sedibus vero propriis Tuscis expulsis Mediolanum Ariminum atque.	16
alias urbes condiderunt; unde ait poeta:	17
"O male vicinis haec moenia condita Gallis."	18
Dicitur a quibusdam quod idem Ariminum Romani condidissent.	19
(Similia apud Just. 29/5/7, qui tamen nihil de Arimino.)	20
(Ariminum--cf. Liv. Per. 15.)	21
253. Errantisque--Numidas dicit, ut enim ait Sallustius:	22
"Quia saepe temptantes alias atque alia loca potiverant, se Nu-	23
midas-----."	24
(Sall. Jug. 18/11: Quia saepe temptantes agros, alia deinde alia	25

loca petiverant, semet ipsi Numidas adpellavere.)	1
253. Tūeri--Ii in initio Italiae erant; ideo dictum:	2
"tūeri claustra Latii."	3
(Mela 2/64.)	4
254. Senonum--Senones et Cimbri-----gentes	5
sunt Galliae.	6
(Caes. B. G. 6/4 et 1/33.)	7
255. Martem Libies--Bellum Punicum. Per hos enim Hannibal	8
aperta via per Alpes-----.	9
(Liv. 21/32 sq.)	10
257. Bellis--Non-----obus bell-----.	11
259. Bruma dicitur <i>ἐπὶ τῆς βροχίας</i> , id est ab	12
aviditate edendi.	13
(Is. Or. 5/35/6)	14
263. Fudoris--Quasi verecunda-----pugnare	15
contra-----.	16
264. Iustos--Quia expulsus est Curio. Defensio praeparata	17
propter electos tribunos.	18
(Luc. 1/278; Plut. Caes. 31.)	19
266. Discordes--Contra senatum scilicet superbos.	20
266. Tribunos-- <u>Marcum Antonium</u> et <u>Iublium Cassium</u> -----.	21
(Caes. Bell. Civ. 1/2/7)	22
267 Iactatis--In eorum perniciem-----	23
-----	24
-----	25

-----	1
-----plebi et-----	2
-----.	3
265. ORDO EST: Ecce fata addunt dubiae menti faces belli et	4
addunt stimulos urgentes in proelia.	5
266. Tribunos--Lentulus enim et Gellius qui tunc consules	6
fuerant expulerant tribunos plebis.	7
(Nomina magistratum scholiastes hic permiscuit. Lentulus	8
et Gellius consules erant quo tempore Spartacus contra Populum	9
Romanum rebellabat. Cf. Liv. Per. 35-37; Oros. 5/24/4. Eosdem	10
sine dubio Plutarchus censores memorat in Pomp. 22/4, cui multa	11
scholiastes noster debuisse videtur.) Cf. infra Lib. II, 565,	12
quo loco Getulum et Gellium consules videmus.)	13
270. Vox--Tribunus enim plebis fuit qui aliquando Caesari	15
contra Gallos pugnanti per X annos prorogavit imperium cum pro-	16
vinciae consulares lege ipsius Caesaris non plus quam biennio	17
obtinerentur.	18
(Cf. Plut. Caes. 29/2, Pomp, 58, ubi vero nihil de prorogatione.)	

275.	Rostra--Rostra sunt loca habentia columnas de rostris	1
	navium; quibus locis consilium vel planum <u>faciebat</u> senatus.	2
	(Liv. 8/14/12; Varro L.L. 5/155; Plin. 35/20; Cic. Pic. 3/7.)	3
276.	Dubios--Dubiam dignitatem tibi <u>servaram</u> X annos.	4
278.	Volentes--Ne videatur ad Caesarem non voluntate sed	5
	necessitate venisse.	6
281.	Paratis--Id est illis qui parati sunt.	7
283.	Bellantem--Exponit quid dixerit, 'par labor atque	8
	metus.' Sensus est: In hoc bello tantus inpendendus est labor et	9
	metus quantus in bello Gallorum, sed post victoriam plus consequeris	10
	Ibi enim Gallias subegisti, hic tibi serviet Roma; quia orbis illi-	11
	us est quae subigitur.	12
285.	Lustris--Lustrum quinque anni dicebantur.	13
286.	Remeantem--Directus Caesar a patribus ad Galliam ex-	14
	pugnandam, quia mos erat ut quicumque mitteretur in proelium	15
	pactum faceret post quot annos remearet. Hic fecit unum lustrum	16
	quo tamen <u>non</u> solum non vicit sed etiam victus est a Gallis. Ste-	17
	tit ergo aliud lustrum quo non solum Gallos sed etiam Germanos	18
	vicit. Cui redeunti Romani triumphum dare noluerunt eo quod non	19
	pacto <u>tempore</u> remeavit. Ob hoc Caesar dolens bellum movit civile.	20
	(Vs. 15--Lustrum--Serv. Aen. 1/283; 8/183 D; Is. Or. 5/37/2.)	21
	(Vs. 14 sq. Plut. Caes. 21; Caes. B. C. 1/7/7.)	22
288.	Livor--Bene dicit: 'livor edax.' Invidia enim	23
	proprium dominum consumit.	24
290.	Partiri--Quia Pompeius non sinit esse te parem.	25

294. Eleus--Virgilius:	1
"Elicum palmas Epyros equarum."	2
(Georg. 1/59.)	3
294. Carcere--Carcerem singularem numerum pro plurali	4
posuit; nam 'Carceres' dicuntur unde emittuntur quadrigae. Est	5
autem sensus: Quamvis Eleus sonipes amore currendi vix queat	6
retineri clausis carceribus, tamen multum voce hortantis	7
iuvatur.	8
(5. Carceres--Serv. Aen. 1/54, 5/145; Id. Georg. 3/104)	9
295. Repagula--Ianuas quibus inclusus est. Nam 'Repagula'	10
dicuntur proprie pessuli ostiorum; dicuntur etiam 'Repagula	11
fluminum' oppositiones riparum.	12
(Cic. Div. 1/74; Plaut. Cist. 3/118; Prud. Hamart. 242,	13
Glossae ad loc.)	14
296. Extemplo-- 'Extemplo' sermo est augurum. Illi enim	15
designatis in aere spatiis, 'extemplo auguria captanda' dicebant.)	16
(Serv. Aen. 1/92, 2/699; Lact. Ach. 763.)	17
296. Maniplos-- Signa ferentes. Ante usum enim signorum	18
faeni maniplos exercitibus praeferebant; a tempore Romuli hoc	19
factum est, cum res publica paupera esset adhuc.	20
(Serv. Aen. 3/539, 12/519, 11/870; Varro L. L. 8/77.)	21
298. Dextraque--Persius:	22
"Scis calide fecisse silentia tubae	23
Maiestate manus."	24
(vid. Pers. 4/7.)	25

LIB. I.

301. Hoc--Quod supra dictum est a Curione, scilicet ut livor	1
edax cuncta illi neget.	2
(1. Supra--Vs. 288.)	5
306. Classem--Id est ut classis fiat; hoc est: Incidunt	4
omnes silvas ad naves faciendum.	5
306. Terra marique--Id est, ut nusquam impune liceat	6
consistere.	7
308. Iacerent--Allusit ad Crassum quo duce Farthi signa	8
Romana ceperunt. Sensus autem est: Quid dicerem si capta essent	9
signa Romana me duce et si victus darem terga inimicis? Sub-	10
audiendum: 'Nihil; sed nunc cum victor sim non patiar negari	11
mihi debitos honores.'	12
(3. Signa--Suet. Aug. 21.)	13
312. Milite--Id est, 'Tirone,' ut hic novitate pugnare	14
non posset. <u>Detractio Pompeii quia</u> olim dimicare desivit.	15
<u>Detractio Pompeii</u> , hoc agens ut ----- <u>fortiores</u>	16
suos milites reddat.	17
312. Togatq--Ideo hoc dixit quia haec vestimenta tantum	18
pacis tempore apta erant.	19
(Serv. Aen. 1/1; cf. Plut. Pomp. 23/3.)	20
313. Loquax--Advocatus enim fuerat.	21
314. Clientes--'Clientes' dicuntur quasi 'Colentes,' qui	22
colunt patronos.	23
(Serv. Aen. 6/609; Schol. Juv. 1/132; Is. Or. 10/5/3)	24
314. HYRONICOS.	25

(Acro O 3/27/71, Epod. 17/49.) 1

317. Ille semel--Fuer enim contra Sertorium dimicavit; ergo 2
'currus' triumphales dixit. Bene autem 'reget'; tamquam dolore 3
Caesar adhuc futurum putet quod factum est. 4

(Cros: 5/19/10; Plut. Pomp. 13/1 et 19/1.) 5

319. Iussam--Pompeius enim omnia frumenta collegit ex agris 6
ut coacti fame homines sibi obtemperarent. 7

321. Cinxere--Circumdederunt. 8

(Serv. Aen. 4/41.) 9

321. Cinxere--Sensus est: Quis nesciat Pompeium coacte timeri
a civibus dum castra ei mixta sunt foro et gladii minantes triste 11
iudicium cinxere trepidum aliquem--id est timentem--insolita 12
corona? Quam videlicet faciunt milites circumstantes. Hoc et 13
in versu sequenti manifestat: Et milite auso perrumpere medias 14
leges; subaudiendum, cinxere gladii trepidum aliquem. Est autem 15
poetica haec basis, nam insolita corona; hoc est, et milite auso 16
perrumpere medias leges. 17

322. Medias--Exaggeravit, dicendo medias leges. 18

(cf. Acro O 3/27/66.) 19

323. Pompeiana--Ad maiorem invidiam dicit Pompeium satis 20
vicisse. Ita tamen librate loquitur ut ipsae victoriae vile 21
quiddam fuerint. Hoc est quod ait: Pompeianae aquilae clausurunt, 22
id est, superaverunt reum Milonem. Aliter 'Ausum.' Ideo reus 23
dictus est. Vel quia patriae coniurator fuit. 24

(23. Aliter 'Ausum'--pro 'Auso' apud Poetam. 25

323.	Pompeiana--Sic paulo infra cum vituperatione dicit:	1
	"Post Cilicasne vagos et lassi Pontica regis	2
	Proelia."	3
	(Luc. 1/536.)	4
324.	Senectus--Quae privari debuerat regno quasi diceret:	5
	'debuerat iam deponere militiam propter senectutem.'	6
326.	Docilis--Ut hoc discat ut vincat.	7
326.	Syllum--Hic enim <u>S</u> ylla civilia bella gessit. Fuit	8
	enim de partibus <u>S</u> yllae.	9
	(Plut. Pomp. 8.)	10
327.	Tygres--Virgilius:	11
	"Hircanæque ad mortem ubera tigris."	12
	(Aen. 4/367: Hircanæque admo ^r unt ubera tigres.)	13
330.	Lambere--Ad maximum desiderium rettulit dicendo	14
	'lambere ferrum.'	15
331.	Nullus--Nulla magnitudo crudelitatis affert tibi	16
	sati ^e tatem.	17
334.	Modus--Modus, id est, 'Finis.' Iuvenalis::	18
	"Nullo quippe modo millesima pagina surgit."	19
	(Eadem apud Serv. Aen. 4/98.)	20
335.	Tuus--Cui iunctus fuisti sive quem imitaris.	21
335.	Scilla--Hic enim propter crudelitatem regno expulsus	22
	est.	23
336.	Cilicasne--Hos Pompeius vicit et dedit civitatem.	24
	'Vagos' autem quia piraticam exercebant. Et simul ostendit non	25

non magnum proelium in quo victi sunt errantes.	1
(Similia apud Us. ad loc. Cf. Plut. Pomp. 28/3 et 4.)	2
336. Pontica--In Ponto enim vicerat <u>Mithridatem</u> quem	3
'lassum' ait ut ostendat nihil fecisse Pompeium; nam ante eum	5
vicerant Sulla Murena Lucullus Glabrio. Bene ait, 'vix con-	6
summata', sive quia diu pugnatum est, utpote a tot ducibus; sive	7
quia <u>Mithridates</u> frequenter antidotum accipiens vix suo potuit	8
perire veneno; nam suo tandem se veneno interemit.	9
(Us. ad loc. Cf. Oros. 6/5/6.)	10
337. Barbarico--Quia postquam Pompeius <u>Mithridatem</u> insecutus	11
est, necessitate coactus ne captivus teneretur venenum sibi iussit	12
dari ad bibendum quo mortuus est.	13
(Oros. 6/5/6.)	14
338. Provincia-- <u>Provincia</u> , id est negotium vel officium,	15
sive ut Caesar pro aliqua accipiatur provincia. Multa significat.	16
Nam aliquando 'Providentiam' significat, ut "Ex provincia factum	17
est, id est, 'ex providentia'. Aliquando 'Officium' vel 'Negotium',	18
ut hoc loco; potest etiam et hic 'Providentiam' significare;	19
aliquando 'Partem terrae' significat, ut provincias dicimus 'Regna'.	20
Aliquando etiam adverbium est, et significat, 'Celeriter'. Ut	21
Iuvenalis:	22
"Instruit ergo focum provincia,"	23
id est, celeriter.	24
(Juv. 5/97. Web.--ad loc.--dicit se similia apud Papiam	25

legisse.)	1
342. Miles--Ut se ostendat potius militum causa quam sua pu- gnare.	2 3
344. Rura--Ex militia quina iugera terrae dabantur ubi sibi laborarent dum vivebant.	4 5
346. Coloni-- <u>Colonos</u> dicit quibus dedit Pompeius agros et civitatem.	6 7
350. Nec praeda--Ideo numina non possent abesse quia non quaeritur regnum aut praeda meis armis.	8 9
351. Detrahimus--Detrahere volumus.	10
351. Paratq;--Quia non resistit Pompeio.	11
353. Fremit--Utrum pugnare debeant contra patriam an non.	12
356. Ductorisque--Quia <u>timendus</u> est.	13
357. Laelius--Iste Laelius primipilus erat.	14
(Us. ad loc.)	15
357. Emeritique--Valde meriti.	16
(Is. Or. 9/3/34; Papias ap. Web., ad loc.)	17
358. Civis--Quia enim socium a morte eruebat munus a duce accipiebat et coronam querceam.	18 19
(Serv. Aen. 6/772; Gell. 5/6/11 sq.; Us. ad loc.)	20
365. Senatus--Ut senatus regnum teneat.	21
367. Sirtis--Syrtes loca et in terra et in mari. In terra loca deserta sunt sine aquis; in mari loca vadosa, dicta quod naves ad se trahant. 'Siro' enim Graece; Latine 'trahi'.	22 23 24
(Lact. Theb. 1/687; Sall. Jug. 78; Serv. Aen. 10/678 et	

1/111.)

1

58 R.

368. Libi~~q~~--Itaque unde Libya dicitur quasi Lipia, id est, 6
'egens pluviae'. 7

(Similia ap. Serv. Aen. 1/22.) 8

370. Tumidas--Tumidas undas, ideo dictum propter fervorem 9
oceanis maris. 10

(Cf. "calidas harenas" apud poetam, 1/368.) 11

371. Arctoo--A septentrionali climate. 12

374. Signa decem--Quia per decem annos pugnatum est contra 13
Gallos. 14

375. Triumphos--Magna devotio militis Laelii. 15

377 Partu--Emphasis quod dicit, 'plonae partu'. 16

(Emphasis--Quintil. 9/2/64.) 17

378. Invita--Ut non timore Caesaris hoc faciat sed affectu 18
etiam nolente dextera. 19

380. ORDO EST: Flamma castrensis, id est, militaris 20
miscebit numina. 'Monetae', id est, Iunonis. 21

(Monetae--Schol. Juv. 11/111.) 22

382. Metator--Castra positor: metitor. 23

(Cf. Poetam, ad 1/381: "Castra---ponere." Ad accusativum 24
'castra', cf. Caes. B. G. 1/5/3: "domum reditionis". 25

ORDO EST:

383. Tu quoscumque muros voles effundere in planum, licet
Roma sit illa quam urbem iusseris penitus tolli, aries actus his
lacertis disperget.
384. Aries--Aries est instrumentum quo muri rumpuntur
habens caput ex ferro in similitudine arietinis capitis.
- (Is. Or. 18/11/1; GL. E.; s. v. Aries.)
389. Thracius--Quia ille est violentissimus.
- (Hor. Epod. 13/1-3; Acro ad loc.; Lact. Theb. 6/101.)
396. Lemanno--Lacus Galliae prope Liguriam.
- (Caes. B. G. 1/2/3; cf. Is. Or. 9/2/4; Plin. 2/224;
Papiam ap. Web. ad loc.)
397. Vocesi--Mons eiusdem civitatis cum Flumine.
- (Caes. B. G. 4/10; Papias ap. Web. ad loc.)
398. Cohibebant--Obsidebant.
- (Varro, L. L. 5/90.)
400. Annem--In Sequanam qui fluvius est Galliae circa
Parisium civitatem currens.
- (Caes. B. G. 7/57/1.)
402. Solvuntur--Quia custoditi a Caesare sunt X annis, et
sunt populi Galliae, comes flavis.
403. Mitis Atax--Cum enim sit fluvius Galliae. Numquam
Romanas naves ante Caesaris classem tenuit; ideo mitis.
- (Mela 2/81.)
404. Finis--Quia undis occupat terram. Fortum Monoei
Herculis dicit.

(Mela 2/72 et 74.)

404. Varus--Fluvius Galliam ab Hispania dividens.

(Mela 2/52. Hoc erratum o Caes. B. C. 3/86/3-4 re male

intellecta fluxisse probabile est: "Ut ei qui habeant domicilium
aut possessionem in Hispania, statim, reliqui ad Varum flumen di-
mittantur". Cf. Fapiam ap. Web. ad loc.)

405. Numine--ORDO EST: Et quæ Portus Monoeci sacratus
sub Herculeo numine urget pelagus cava rupe. Subaudiendum
gaudent. Poetica fantasia est rebus inanimatis dare sensum.

(Poetica etc.--Ex Serv. Georg. 1/103 hausta sunt.)

406. Pelagus--Facit enim angustias ut venientis arcus
maris aestuet magnitudo.

(Cf. Serv. Aen. 3/419 D.)

408. Monoeci--Portus Monoeci Herculis in Liguria est. Dic-
tus autem Hercules Monoecus vel quod pulsus omnibus solus illic
habitavit vel quod in eius templo numquam aliquis deorum simul
colitur.

(Ex Serv. Aen. 6/830; Similia præbet Fapias secundum Web.)

409. Dubium--Litus oceani dicit quia cum augmentis lunæ
minuitur et crescit.

(Cic. Div. 2/14; cf. Plin. 2/97-99; Gell. 14/1/3.)

412. Ventus--Diversas opiniones ponit de refusione
oceani.

413. Destituatque--Dum inpelli faciat angustum in altiora
tollendo.

413. Secundo--Id est, luna; nam ipsa est secundum sidus a
sole. 1 2
414. Tethios--Tethys mater nympharum est. 3
(Lact. Ach. 222.) 4
415. Halentis--Nutrientis scilicet terras, vel se, quod 5
melius est; nam sidera aquis oceani pascuntur, unde et post pluvias 6
clarius nitent. 7
(Verg. Aen. 1/607 et Serv. ad loc.; Lact. Theb. 7/9; cf. 8
Us. 10/260.) 9
417. Labor--De aestibus oceani scire voluntibus verius 10
aliquid dicamus secundum Macrobius. Nam verum esse oceanum ab 11
exortu aequinoctiali usque ad occasum eius demonstrat. Supra 12
autem est zodiacus, unde et sol et septem planetae semper super 13
id currunt; quod quattuor ex se effusiones facit: duas quidem in 14
oriente, quarum altera tendit in septentrionem altera in austrum; 15
et duas in occidente; cum ultra non potest procedere quae simili- 16
ter in septentrionem et austrum reflectuntur. Cum ergo hae 17
quattuor reflexiones, hinc in septentrione, hinc in austro, simul 18
competerint, ex collisione sua aestus illos faciunt; unde et 19
numquam in oriente vel occidente fiunt. 20
(Macr. Somn. Scip. 2/9/1-5.) 21
417. Labor--Id est quibus est studium discutere naturas 22
rerum. 23
418. Causa --Oceani refusiones. 24
420. Et ripas--Ex ripis ostenditur fluvius. 25

420. Litora curvo--Proprium epitheton litoris. 1
421. Tarvellicus--Civile dixit. Est enim Tarbelle civitas 2
in Gallia quae iuxta ripas Atyri constituta clauditur aequor admissum 3
mollior per litus curvum. 4
- (Caes. B. G. 3/27; Vib. Seq., p. 146 R.) 5
423. Sessones--Ostendit longos homines ab armis quae longa 6
sunt. 7
424. Lacerto--Subaudiendum 'gaudet amoto hoste', et sic 8
subaudiendum in multis. 9
425. Sequana--In hac enim provincia equi domantur. 10
426. Covinni--Genus vehiculi quod et essedum dicitur. Quod 11
inventum est in Belgi civitate Galliae. Hinc Virgilius: 12
'Belgica vel molli melius feret esseda collo.' 13
- (Verg. Georg. 3/204; Serv. ad loc.; Mela 3/52.) 14
427. Latios--De his Cicero in Scauriana: 15
'Inventi sunt qui etiam fratres Populi Romani vocarentur.' 16
- (Hoc fragmentum Web. quoque habet; sed ab omnibus Ciceronis 17
editoribus huc usque praetermissum esse videtur.) 18
427. Fratres--Subaudiendum 'gaudent amoto hoste'. 19
429. Nervius--Unum pro populo dixit. Hi legatos Caesaris 20
occiderunt, Aurunculeium Cottam et Titilium Sabinum. 21
- (Caes. B. G. 5/28 et 33 et 37, qui 'Titurium' habet.) 22
430. Bracis--Subaudiendum 'gaudent amoto hoste'. 23
431. ORDO EST: 24
431. Subaudiendum ubique: 'gaudent amoto hoste'. 25

435. Gebennas--Civitas in montibus sita quae plurales sunt.	1
435. Gebennas--Montes sunt cani propter nivem.	2
(Caes. B. G. 7/8/2.)	3
441. Trevir--A civitate Calliae quam Treviros dicunt.	4
(Caes. B. G. 1/37/1.)	5
442. Tonse Ligur--Postquam victore Caesare ad Romanos deduc-	6
tus est mores.	7
(Mela 2/59; Hirt. B. G. 8/24/3; id. 8/52/1.)	8
442. Ligur--Cubaudiendum, 'laetatus es converti proelia.'	9
Liguria autem est Gallia Cisalpina. Ibi sunt Mediolanum atque	10
Ticinum nobiles civitates.	11
(Plin. 3/124; Just. 20/5/8; Liv. 5/34/9 et 35/2; Tac.	12
Hist. 2/17 et 68.)	13
444. Quibus--Quibus pro 'a <u>quibus</u> ', 'per quos'.	14
445. Teutates--Mercurius; sic dictus quia caecis hominibus	15
placatur a Callis.	16
(Lact. Inst. Div. 1/21/3; eadem apud Papiam secundum	17
Web.)	18
445. ^s E sus--Mars; sic dictus quia hominum cruore	19
placatur.	20
446. Taranis--Iovis qui sic dictus est quod humano sanguine	21
laetatur.	22
448. Vates--Poetae quos vates appellant.	23
(Serv. Aen. 2/122 D; id. 11/774 D.)	24
449. Bardi--Germaniae gens, et bene securi quia <u>conversi</u>	25

- in proelis ----- poetas suos habent qui pereuntibus laudem dicere 1
solent. 2
- (Diod. Sic. 5/31; Fest. p. 34, M.; Amm. 15/9/5 et 8.) 3
449. Bardi--Recedente hoste scilicet. 4
451. Triadæ--Isti enim inter nemora constituti de sacro- 5
rum genere disputare consuerunt, ideoque ait, 'repetistis'. 6
- (Mela 3/19; Caes. B. G. 6/13 sq.; Cf. poetam, infra 453.) 7
452. Solis--Quia tam intente cuncta tractastis. 8
- (Caes. B. G. 6/14/6.) 9
453. Remoti--Remotis lucis. 10
454. Umbræ--Hoc enim disputant, animas ad inferos non ire, 11
sed in alio orbe nasci. 12
- (Serv. Georg. 1/243; id. Aen. 6/532; Mela 3/19; 13
Caes. B. G. 6/14/5.) 14
457. Longe vite--Quia dicebant se post mortem alia membra 15
sumpturos quasi semper vivebant. Mors nihil aliud erat nisi quod 16
ab una vita in alteram ducebat. Ideo ait: Si verum dicunt, 17
mors nihil aliud est nisi medium aliquid longae vitae. 18
- (Vid. sub vs. 454.) 19
457. Cognita--Accusativus neutri generis. Id est: Si 20
verum est quod canitis. 21
458. Media--Cum ab hoc orbe ad alium transitur. 22
458. Populi--Ipsos Druidas dicit. 23
458. Arctos--Pars septentrionalis. 24
- (Verg. Aen. 6/16; Ov. Met. 2/132.) 25

459. Ille--Est enim mors timor timorum. 1
460. Inde--Propter hoc quia mortem non timebant. 2
462. Ignavum--Stultum. Subaudiendum: Est ut ipsi dis- 3
putant. (Gl. E. s. v. Ignavus.) 4
468. Mœnia--Dicta quasi 'Munia', eo quod muniant. 5
(Gl. E. s. v. Moenia; Varro L. L. 5/141; Serv. Aen. 11/567.) 6
7
8
9
-
- 58 V. 10
469. Fama--Pennata enim apud Maronem describitur. 12
(Verg. Aen. 4/181sq.)
471. Velox--Plus enim semper dicit quam fit. Ideo dicit: 13
"In falsa praeconia". (1/472) 14
472. Linguas--Virgilius famam describens inquit: 15
"Cui quot sunt corpore plumæ" 16
Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu, 17
Tot linguae, totidem ora sonant." 18
(Verg. Aen. 4/181.) 19
476. Barbaricas--Invidiosè dictum 'quasi barbaricas'. Sic 20
Virgilius: 21
"Milibus in mediis exultat Amazon." 22
Deest 'quasi', nam Camilla Vulscæ fuit, et Caesaris socii non 23
barbari sed Romani erant. 24
(Vid. Verg. Aen. 1/491; cf. eund. Aen. 7/803 et Serv. ad loc.)

476. Alas--Alac dicebantur equites eo quod vicocalarum	1
pedites <u>gingerent</u> .	2
(Coll. 16/4/6; Serv. Aen. 4/121 et 11/604; Is. Or.	3
9/3/62.)	4
476. Sevi--Contra patriam dimicantis.	5
477. Aquilas--Ut nihil Pompeio reliquum videatur.	6
478. Castris--Subaudiendum: 'Et est qui afferat.'	7
479. Vident--Philosophi duas visiones esse dicebant: unam	8
imaginariam, alteram veram. Sed hic de imaginaria visione dictum	9
est, 'vident.'	10
(Is. Or. 7/7/37; INX2XI 188X. Cf. Porphy. Epist. 2/1/188.)	11
480. Mentibus--Hic exponit qualiter viderent.	12
480. Inmanior--Vel quia vicit Gallos; vel ita accipiendum:	13
'Inmanior erat <u>quam</u> solet hostis esse qui iam vicit inimicos.'	14
481. Inter Rhenum--Dicebantur etiam barbarae gentes venire	15
cum Caesare. Rhenus autem a Rhodano dicitur; nam ex una	16
provincia fluunt; hic contra Galliam; ille contra Germaniam.	17
(Mela 2/79; Similiter Tapias ap. Web.)	18
481. Alpemque--Notandum numero singulari dictum 'Alpem'.	19
Sic Iuvenalis:	20
"Opposuit natura Alpemque nivemque."	21
(Iuv. 10/152; cf. Frisc. 2/328/15, Keil.)	22
485. Malorum--Quasi diceret: 'Ea timebant quae a nullo infe-	23
rebantur'.	24
489. Decreta--'Decretum' nomen est. Est autem decretum	25

- ut ' Curent consules ne quid respublica detrimenti capiat.' 1
 (Liv. 3/4/9; Caes. B. C. 1/5/4; Sall. Cat. 29; Cic. 2
 Mil. 26/70; cf. Us. ad loc.) 3
 489. Consulibus--ORDO EST: Fugiens sonatus mandat con- 4
 sulibus invisa decreta belli. 5
 492. Serieque--Ordine; dispositione. 6
 (Serv. Aen. 1/703 et 1/394 D.) 7
 493. Credas--Pulchra locutio a tertia persona ad secundam. 8
 Pro 'crederet qui adesset'. 9
 (Serv. Aen. 4/401; Donat. Ter. Andr. 3/1/2; Macr. Sat. 10
 5/14/10.) 11
 495. Sic turba--ORDO EST: Sic turba per urbem inconsulta 12
 ruit. 13
 502. Carinq--Carina dicitur quasi currina,; medium navis. 14
 (Sic Web. ex Fapia; Similia ap. Is. Or. 19/2/1.) 15
 503. Naufragium--Naufragium a fracta dicitur navi, quasi 16
 'navifragum'. Virgilius: 17
 " Navifragum Sillaceum". (Aen. 3/553.) 18
 504. EVO--Per hoc nimius timor ostenditur. Allusit autem 19
 ad Aeneam qui patrem liberavit ardente Troia. 20
 (Verg. Aen. 2/720 sq.) 21
 505. Evaluit--Possunt haec omnia ad laudem Aeneae referri. 22
 506. Dubiq--Incertae; quippe sub bello, sive semper in- 23
 certae. 24
 506. Vota--Id est, cum diem suum nativitatis celebrarent. 25

508. Hæsit--Id est, nulla mora fuit. 1
508. Forsitan--Nec aspicitur quidquam; inde redituri sunt. 2
509. Visu--Id est, nullus tam diu moram fecit ut usque ad 3
sati^{et}etatem urbem aspiceret. 4
512. Capacem--Quæ totum mundum potest retinere. 5
513. Facilem--Ipsam urbem dixit facilem prædam. 6
514. Ignavæ--Pigræ. Vituperavit senatum quod fugerat. 7
(Gl. E. s. v. Ignavus.) 8
516. Effugit--Evadit. 9
519. Singulare reddit singulis: ibi, 'pressus ab hoste', 10
hic ait, 'audito bellorum nomine', ibi, 'agger et vallum', hic, 11
'Roma', ibi, 'somni noctibus plurimis', hic, 'nec per unam noctem 12
tutæ vigiliæ'. 13
525. Prodigiis--Prodigium dicitur ceu 'porro^{di}gium', eo 14
quod aliquid portendat in futurum. 15
(Serv. Aen. 2/681; Is. Or. 11/3/3; Id. Diff. Verb. 16
2/681.) 17
525. Æthera--Tria elementa commemorat, in quibus prodigia 18
fiebant: caelum mare terram quæ in sequente explanabuntur. 19
Æthera autem pro aere et caelo posuit, inter quæ etiam ignis 20
elementum comprehenditur, cuius locus in æthere est. Dicit 21
ergo quod dii omnia elementa prodigiis impleverint. 22
- (Serv. Aen. 3/585, 1/58, 1/90; 1/394, 6/724.) 23
528. Timendi--Qui et cometæ, quod quasi separavit hoc sidus. 24
Cum apparuerit, quid portendat ostendit. 25

529. Nutantem--Campestris scribit cometas V esse, id est: 1
 { $\pi\pi\iota\omicron\nu$ solis, lampadian lunae, quiriam martis, disceum mercurii, 2
 saturni typhona. Sed IIII stellas praescriptas visas esse aliquan-
 do cum regna mutantur; typhonen autem siquando visus fuerat sig- 4
 nificasse cuncta interitura. 5

(Cf. Serv. Aen. 10/272 D ap. quem 'in Campestro' videmus. 6
 Schol. Iuv. 6/407; Is. Rer. Nat. 26/13; C Cl. 5/182/3; Web. 7
 ad loc.; de 'disceo' vid. Plin. 2/89.) 8

529. Cometen--Stella est cuius ortus bellum nuntiat. 9

(Cic. N. D. 2/14; Serv. Aen. 10/272 D.) 10

530. Fallaci--Ideo fallaci quia fulgora micuerunt. 11

530. Sereno--Virgilius: 12

" Nam alias cœlo ceciderunt plura sereno, 13

Fulgura, nec diri totiens arsere cometa. " 14

(Georg. 1/487-8.) 15

533. Tacitum--Solet enim fulmen mitti dum tonat et nubibus 16
 caelum tegitur. 17

(Us. 1/530.) 18

535. Minores--Comparatione solis et lunae. 19

537. Venere--Hoc ideo dicit quia sol pridie Iduum Maiarum 20
 defectum passus est ab hora sexta usque ad noctem. 21

(Ex Serv. Aen. 1/466 haustum.) 22

540. Olimpo--Tempore illo tres soles simul exorti paulatim 23
 in eundem orbem coierunt. 24

(Cf. Sen. Quaest. Nat. 1/11/2; Plin. 2/99; Liv. 28/11/3; 25

Cic. Rep. 1/10/15.)	1
543. Diem--Virgilius:	2
"Cum caput obscura nitidum ferrugine texit	3
Impiaque aeterna timuerunt solam noctem."	4
(Georg. 1/467-8:	5
"Impiaque aeternam timuerunt saecula noctem.")	6
544. Thiestes--Atreus et Thyestes fratres fuerunt. Atreus	7
autem concubuit cum uxore fratris sui; quod ille agnoscens tenuit	8
filios Atrei, et eos occidit; et vocato eo ad prandium comedendos	9
apposuit. Propter hoc iratus sol suos radios ab ea civitate avertit.	
(Permutatio nominum. Cf. Serv. Aen. 1/568; Myth. Vat.	11
1/22 et 2/147; Lact. Theb. 1/325 et 4/306; Us. ad Loc. cum	12
adnotationibus, p. 36.)	13
545. Ethnē--Virgilius:	14
"Vidimus undantem ruptis fornacibus Ethnam."	15
(Georg. 1/472; cf. Us. ad loc.)	16
547. Charibdis--Periculosus locus in mari.	17
(Serv. Aen. 3/420; Mela 2/115.)	18
548. Sēvi--Virgilius:	19
"Et alte	20
Per noctem resonare lupis ululantibus urbes."	21
(Georg. 1/485-6.)	22
549. Vestali--Cum enim ex templo deae Vestae ignis nasco-	23
batur sciebant futurum bellum.	24
550. Latinas--Jovi Latiali sacrificia fiunt; unde Latinae	25

Feriae nuncupantur. Ergo 'confectas', id est perditas Latinas 1
ostendebat flamma quae se extis impositis dividebat. 2

(Latinae Feriae--Liv. 21/63/5 sq.; 5/17/2 etc.) 3

552. Thebanos--Eteocles et Poly nices fratres postquam se 4
mutuis vulneribus occiderunt impositi rogo sunt et se divisit flam- 5
ma qua cremabantur. 6

(Serv. Aen. 6/608; Myth. Vat. 1/80, 1/152, 2/230; Hyg. 7
Fab. 68.) 8

553. Subsedit--Virgilius: 9
ardore
"Terraeque terraeque dehiscunt." 10

(Georg. 3/432.) 11

554. Discussere--Terrae nutu scilicet. 12

555. Hesperia-- --Calpōn et Atlantem montes pro---- 13

----- 14

-----principale----- 15

-----ivo. 16

(Mela 1/27, 3/101; Is. Or. 14/8/7.) 17

557. Lares--Lar, cum aliquando 'ignem' significat, aliquando 18

'domum', 'numen familiare', plurali etiam 'deos Penates' significat 19

eo quod in domibus colerentur ubi semper ignis. 20

(Serv. Georg. 3/344 D; id. Aen. 2/514; Porphyry. Epod. 21

2/43.) 22

558. Fedas--Quia insolite per diem videbantur quae nocte 23

gaudent. 24

(Verg. Georg. 1/403 et Serv. ad loc.; Serv. Georg. 1/470.) 25

559. Accipimus-- ἀπο λαβοῦ 'accipimus'. 1
 (Acro Epist. 2/1/173; A. P. 67.) 2
561. Pecudum--Dicitur enim bello civili asinus locutus. 3
561. Pecudum--Bos dicitur, inter cetera monstra, quae con- 4
 tigerunt, locutus ad arantem in suburbanis Romae frustra se urgeri 5
 cum non frumenta sed homines in brevi defuturiessent. 6
 (Verg. Georg. 1/478; Liv. 35/21/5, 41/13/3.) 7
562. Numeroque--'Numero' quia dicitur mulierem genuisse filiam 8
 cum XXIIII digitis; 'modo' autem quia ut fertur alia mulier serpentem 9
 genuit. 10
 (Is. Or. 11/3/6.) 11
-
- 59 R.
565. Vulgantur-- -----sibylla--- 16
 -----unum peius-----ideo----- 17
 -----sibyllae quod-----ud instabat. 18
566. Cecinere--Ordo est: Dii cecinere saeva quos movet. 19
 Bellona, sectis lacertis. Est autem figura 'quos deos', ut 20
 Virgilius: 21
 "Urbem quam statuo"; 22
 pro 'urbs'. Sic 'deos' pro 'dii'. 23
 (Aen. 1/573 et Serv. ad loc.) 24
566. Cecinere--Virgilius prae morte Caesaris haec dicit 25

contigisse; Lucanus----per prolempsin figuram haec dicit con- 1
 tigisse in initio civilis belli. Vel pite civili bello facta dicuntur 2
 quae propter eum facta sunt, quia civilium bellorum auctor 3
 fuit. 4

567. Tristia--Templo matris deum sacrati. Ulularunt 5
 autem more sacrorum. Ut de homine accipiamus admittuntur. 6

(Lact. Inst. Div. 1/21/16 sq.; Iuv. 6/511; Serv. Aen. 7
 10/220.) 8

569. Frigor--Ut Virgilius: 9
 "Armorum sonitum toto Germania celo 10
 Audiit", 11
 quia non habent. 12

(Georg. 1/474-5.) 13

570. Comminus--Contra nos, nam nobiscum ire consuerunt si 14
 glossa de umbra corporis nostri dicitur. Sed nos mortuorum 15
 umbras accipimus quae comminus veniebant, id est, vivis appro- 16
 pinquabant. 17

(Serv. Aen. 12/638; cf. Us. ad loc.) 18

572. Erinis--Dea furialis. 19

(Serv. Aen. 2/337.) 20

574. Agaven--Mater Penthei quae ita Liberum contemnendum 21
 credidit ut etiam cum telo ascenderet in arborem, et Libero in- 22
 sidieretur; fecitque numen praescium interesse Bacchis. Quae 23
 furore correpta contis filium vulneravit caput. Resipuit et 24
 agnovit. 25

- (Similis habet Myth. Vat. 2/83; cf. Serv. Aen. 4/469; 1
 Us. ad loc.) 2
575. Contorsit--Driantis filium dicit, qui dum vites 3
 amputare vult ad iniuriam Liberi, sibi crura incidit; ideoque 4
 ait: "contorsit tela". 5
- (Myth. Vat. 1/123; Serv. Aen. 3/14.) 6
577. Alcides--Alcides dicitur Hercules, non ἀπὸ τῆς 7
 ἀλκῆς, id est, a virtute, sed ab Alcaco, patre Amphitryonis. 8
 A prima enim aetate Alcides dictus est. 9
- (Ex Serv. Aen. 6/392 hausta sunt.) 10
580. Campo--In Campo enim Martio sepultus est Sulla qui 11
 bellum civile gessit. Initio civilis belli eorum umbras dicit 12
 apparuisse qui fuerunt auctores civilium bellorum, Marius scili- 13
 cet et Sulla. 14
- (Cf. Plut. Sulla, 38/5; Us. 1/532.) 15
583. Marium--ORDO EST: Fracto sepulcro tol. ca. M. fugere 16
 agr. ad undas gelidas A. 17
586. Desertæ--Vel metu civilis belli vel Romae comparatione 18
 desertæ. 19
589. Discors--Quia supra dixerat quod fuissent partus dissimi- 20
 les. 21
- (Supra--562.) 22
590. Rapi--Duci ad mortem. 23
590. Sterilique--Dicunt enim bello civili mulam genuisse. 24
- (Cf. Cic. Div. 1/36; Suet. Galba 4.) 25

591. Fetus--De lignis myricarum.	1
(Serv. Aen. 4/27D.).	2
593. Lusto--Lustratione.	3
(Serv. Aen. 3/279.)	4
594. Pomeria--Loci ante muros quasi 'promoenia'.	5
(Paul. ex Fest. p. 248 M.; Gell. 13/4/1; Varro L. L. 5/143).	6
596. Gabino--Hoc est quod Virgilius dicit:	8
"Cincta Gabino".	9
Gabinus cinctus est toga sic in tergum reiecta ut una eius lacinia	10
a tergo revocata hominem cingat. Hoc autem vestimenti genere	11
utebatur consul bella indicturus, ideo quia, cum Gabii, Campaniae	12
civitas, sacris operaretur, cum praetextatis bellum subito evenit.	13
Tunc cives cincti togis suis ab aris ad bella profecti sunt, et	14
adepti victoriam; unde hic ortus est mos.	15
(Cf. Verg. Aen. 7/612: hausta sunt e Serv. loc. laud. qui	16
tamen non habet 'cum praetextatis'. Cf. Is. Or. 19/24/7.)	17
598. Cui--De Virginibus Vestae sacerdotem maximam dicit	18
quae sola Palladium videt.	19
(Serv. Aen. 2/166; Us. ad loc.)	20
598. Minervam--Palladium dicit quod de caelo lapsum a sola una	21
sacerdote videbatur.	22
(Serv. loc. laud.)	23
599. Fata--'Responsa'; dicta ex fando.	24
(Serv. Aen. 1/204 D; 2/614; 2/777.)	25

600. Lotam--Dies sacer, lavatio Matris Deum; quo die in 1
Almonem fluvium brevem a quindecimviris deponitur. Fluvius autem 2
hoc nomine est et in Phrygia; unde translatis sacris, Turhen, 3
vicinus fluvius, sic appellatur. 4

(Us. 1/599-600; De lavatione cf. Ov. Met. 14/330; id. Fast. 5
4/337; Mart. 3/47; Val. Flacc. 8/239; Aug. Civ. Dei, 2/4; 6
Flumen Almonem in Phrygia esse apud nullum auctorem invenio; sed 7
hoc nomine esse flumen in Moesia Inferiore testantur Itin. Anton. 8
Aug. p. 219/4; Iord. Get. 266.) 9

599. Secretaque--Sacratague. 10
(De permutatione vocum 'secretum' et 'sacratum' vid. 11
Hildebrand, Apul. Met. 3/26.) 12

600. Referunt--Revocant. 13
(Gl. E. s. v. refero.) 14

601. Servare--Proprium verbum augurum cum de caelo servant. 15
(Cic. Div. 2/74; id. De Dom. 19/40; Cell. 3/15/1; cf. 16
Us. ad loc.) 17

602. Septemvirque--Ii enim epulum dant. Septemvir dicebatur 18
qui septem praeerat, vel unus de septem; veluti duumvir, triumvir; 19
unus ex duobus vel tribus. 20.
(Cic. Or. 3/19/23.) 21

603. Salius--Salius dicebatur qui aras circumibat. 22
(Similia ap. Serv. Aen. 8/285.) 23

603. Ancilia--Modica scuta tempore Numae de caelo lapsa. 24
(Serv. Aen. 7/188 et 8/664; Luc. 9/477 et Us. ad loc.) 25

604. Flamen--Est flamen Dialis; est Quirinalis; est Martialis. Flamen quasi 'filamen', ideo quod cum per aestatem pilloem ferre non posset, filo caput circumligabat.

(Dialis etc.--Serv. Georg. 2/293. 'Filamen'--Serv. Aen. 8/664; Is. Or. 7/12/18 sq.; Varro L. L. 5/84; Us. ad loc.)

606. Dispersos--Quindecimviros dicit qui tres libros sibyllinos et consulunt et inspiciunt.

(Serv. Aen. 3/332; Gell. 1/19.)

607. Colligit--Mirabili arte dicit, 'Colligit ignes fulminis'; sed sciendum est, multa in sacris dicta pro veris accipi; ergo 'colligit ignes sparsos' ad imitationem fulminis.

607. Murmure--Cum incantationibus.

608. Nomen--Nam 'Bidental' dicitur ubi fulmen est conditum.

(Porphyr. A. P. 471.)

609. Marem--Iuvencum, nam Iovi sacrificabat cui non licet taurum immolari. Adeo ut hinc putetur----Thracia evenisse Aeneae quia Iovi taurum immolabat.

(Serv. Aen. 3/21 et 9/624.)

608. Colligit?--Colligit enim fulmen et condit. Est autem in iisdem locis ubi videris F. S. C. scriptum, id est, 'Sacrum Dium'.

(Plin. 2/138; Aug. Civ. Dei, 4/23; Fest. p. 229 et Paul. ex Fest. p. 75, M. Ad F. S. C. cf. C. I. L. 6/206. Ad vocem 'Dium' cf. C. I. L. 6/205 et 10/40 et 10/6423. Vid.

quoque Wissowa Rel. u. Kultus der Roemer, p. 107.)

611. Sacri-- nisi enim stet hostia, non est accepta

(cf. Serv. Aen. 2/140; Gell. 4/6/4.)

612. Succinti-- Expediti vel strenui.

33 (Serv. Aen. 8/724; Porphyr. Summ. 1/5/5)

612. *Iovis*-- ----- 0
622. *Hostili*--Cum enim sacerdotes in bello consulebant, occi- 1
si tauri unum latus hostium, alterum ipsorum esse designabant; 2
quod eviscerantes cernebant quod esset futurum. 3
(Us. 1/621-2.) 4
622. *Anheli*--Ubi anhelitus est. Nam in pulmone est re- 5
ciprocatio flatus. 6
(Us. ad loc.) 7
625. *Omenta*--'Omentum' dicitur mappa ventris quod vulgus 8
'centipillum' vocat. Haec omenta sunt signa de extis. Unum 9
intellegimus, quod, cum fibra pulmonis latet, cum limes parvus 10
vitalis secet, et omenta latebras suas producant, adversa signi- 11
ficent. 12
(Us. 1/621-2; ad 'centipillum' cf. Plin. qui 23/150 13
centipellionem scribit. Verba diversis modis constructa cor- 14
rigere nolui.) 15
628. *Capitis*--'Auctum' vocatur haruspicum verbo. Sed hoc 16
in nostra parte bonum est; nunc autem in parte inimicorum ap- 17
paret. 18
633. *Iuppiter*--Possumus vere 'Iovem' accipere, ut sit: 19
'Non tibi, Iuppiter litavimus hunc taurum sed diis Manibus'. 20
Possumus et 'summum Iovem' accipere 'Plutonem' ut sit: 'Cum non 21
litaverim Plutoni quid in tauri viscera dii venistis inferni?' 22
(Us. 1/632). 23
633. *Sacrum*--Sensus est: Tam procaciter occurrunt inferi 24
di in nostris sacris veluti non litaverim tibi, o Iuppiter. 25

634. Timemus--Sensus est: Non tantum timemus ea quae videmus
quantum illa quae futura sunt. 2
(Us. ad loc.) 3
637. Tages--Qui libros fecit artis haruspicinae. Iste 4
Tages dicitur primus haruspicinam artem Etruscis tradidisse, et 5
postea non apparuisse. Dicitur hic arante quodam rustico subito 6
exsiluisse ex glebis, et haruspicinam dictasse; quo die mortuus 7
est. Cuius libros *Romani et Tusca lingua in propriam mutaverunt.* 8
- (Serv. Aen. 2/781 et 8/398; Cic. Div. 2/50; fere eadem 9
ap. Is. Or. 8/9/34-5; cf. Us. ad loc.) 10
639. Cui--Nigidium Figulum dicit qui ideo hoc nomen accepit 11
quod, regressus a Graecia, dixit se didicisse orbem a^dceleritatem rotae
Figuli torqueri. 13
(Eadem ap. Us. ad loc.) 14
640. Memphis--Hoc ideo dicit quoniam Memphis, id est Alexan-15
dria, doctissimos astronomicos mittit. 16
Se Astronomicis vid.
(Amm. Mar. 22/16/7-23.) 17
641. Numerisque--Cursus enim astrorum numeris comprehenditur, 18
unde Boetius: 19
"Tu numeris elementa ligas". 20
(Boet. Consol. 3/9-10.) 21
644. Movent--Hunc mundum et sidera. 22
(Idem habet Us. ad loc.) 23
650. Extremi--Nefandi; ultimi. Dicit multorum hominum 24
extremos dies in unum tempus convenire quia multi hoc bello sint 25

perituri.	(Serv. Aen. 4/179; Us. ad loc.)	1
653.	Deucalioneos--Id est, factum esset diluvium, sicut	2
sub Phaëthra et Deucalione.		3
(Us. ad loc.)		4
655.	Leonem--Id est, si sol in leone esset.	5
(Us. ad loc.)		6

59 V.

661.	Iuppiter--Hoc est contrarium, quod Venus et Iup-	11
pter recesserunt.	Horum enim benevolae stellae sunt; unde	12
docte Virgilius: hos deos Aeneae ostendit, cum iam omnia pericula		13
evasisset. Nam sic ait:		14
"Cum Iuppiter aethere summo		15
Despiciens";		16
accessit et Venus:		17
"Tristior et lacrimis oculos suffusa nitentes".		18
(Verba sunt Verg. Aen. 1/223-4 et 1/228. De stellis		19
vid. Mart. Cap. 2/196; Serv. Georg. 1/355; id. Aen. 10/272;		20
cf. Us. ad vs. 660 cum eius adnot.)		21
665.	Horionis--Haec enim stella, cum apparet, bellum denun-	22
tiat.		23
(E poetae verbis coniectum videtur. Cf. Serv. Aen. 3/517.)		24
665.	-----Futuro bello Mars apparet et Orionis latus,	25

ubi est gladius.

1

668. Multos--Post enim et Antonius bellum fecit et filius
Pompeii piraticam exercuit, et Pompeius occisus est.

2

(Oros. 6/18/2; id. 6/18/19-20 et 6/19/2.)

4

670. Cum domino--Perpetui enim imperii Caesar est auctor.

5

("Dictator in perpetuum", Liv. Per. 116.)

6

672. Extrahe--Protende id ne pax veniat cum domino.

7

672. Tantum iam--Id est, tunc tantum libera, cum geres
bella civilia.

8

(Cf. Us. ad loc.)

10

673. Præsagia--Verba Nigidii Figuli.

11

674. Pindi--Mons est Thraciae.

12

(Falsum. Sed cf. Lact. Theb. 2/598; Serv. Ecl. 10/11;
Porphyri. O. 1/12/6.)

13

14

675. Edonis--Nomen Bacchae. Systole est; nam 'do'
naturaliter producitur. Est autem primitivum 'Edonus, Edoni';
mons autem est Thraciae, unde est hoc femininum patronymicum pro
possessivo.

15

16

17

18

(Nom. Bac.---Sil. Ital. 4/778, DraK.; Prop. 1/3/5; cf.
Us. ad loc.)

19

20

(Systole---Serv. Aen. 12/365.)

21

675. Ligeo--Libero patre: Vino, eo quod mentem leniat.

22

(Serv. Aen. 1/171; Acro, A. P. 85.)

23

676. Matrona--"Matrona" dicebatur, quae unum virum sciebat.

24

Sed hic non matronam visam sed Romanam rem publicam debemus

25

accipere.	1
(Gell. 18/6; Serv. Aen. 11/476 D; cf. Is. Diff. Verb.	2
375; id. Or. 9/5/8 et 9/7/13.)	3
679. Pangea--Montes Thracii proiecti per Macedoniam et	4
Thessaliam. Ostenduntur autem res ipsae de plenis.	5
(Montes--Serv. Georg. 4/461; Lact. Theb. 6/644 et 10/512;	6
cf. Us. ad loc.)	7
(Ad verba 'de plenis' cf. supra ad vs. 424: 'Sic sub-	8
audiendum in multis.')	9
680. Latosque--Campos dicit Macedoniae, ubi bellum civile	10
gestum est contra Brutum et Cassium a Caesare et Antonio.	11
(Acro-O 2/7/9 et 3/4/26.)	12
680. Philippos--Campos Thessaliae.	13
(Vell. Pat. 2/69/6 et 2/70/1.)	14
684. Lagei--'Lageum Nilum' dixit a Ptolemaeo rege Alexandriae,	
nepote Lagi. Significat autem Alexandriam, ubi Pompeius occisus	16
est. 'Deformem' truncum vocat.	17.
(Lageum Nilum--Foeta, 5/62 et 10/527; cf. Curt. 9/5/21.)	18
(Pompeius--Vell. Pat. 2/53/2; Liv. Per. 112.)	19
687. Arontemque--Illuc enim fugerat Cato.	20
(Foeta, 8/319 sq.)	21
689. Pirhenen--Hic Caesar contra Pompeii filium dimicavit.	22
(Bell. Hisp. 28 sq.)	23
690. Patrie--Cum urbem victor Caesar intravit.	24
(Liv. Per. 116; Oros. 6/17/1.)	25

691. Senatu--Illud significat quando Caesarem senatores oc- 1
ciderunt. 2
(Liv. Per. 116; Oros. 6/17/1; Us. ad loc.) 3
692. Partes--A Bruto et Cassio interfecto- 4
ribus Caesaris. 5
(Liv. Per. et Oros. 1. 1.) 6
694. Philippos--Hic enim bis Romani bella gesserunt. 6
Virgilius: 7
"Ergo inter sese paribus concurrere telis 8
Romanas acies iterum videre Philippi". 9
(Verba sunt Verg. Georg. 1/469-90; cf. Serv. ad loc.) 10
695. Et lasso--Qui lassos facit; per metonymiam. 11
(Acro Serm. 2/3/83.) 12
695. Defecta--Deserta. 13
-

LIB. II.

2. Fœdera--Ordinatione naturae. 18
(Apul. de Mundo 1, p. 251 Hildeb.) 19
4. Indixitque--Denuntiavit mala ventura. 20
7. Parens--Providentia naturalis, id est, conditor mundi. 21
(Sen. Quaest. Nat. 2/45/2.) 22
7. Informis--Cum adhuc mundus non esset. 23
(Ov. Met. 1/5.) 24
8. Divisa enim flamma elementa quaeque se separarunt. 25

- (Vulg. Gen. 1/4 sq.) 1
9. Eternum--Secundum Stoicos, qui dicunt fata plurimum posse. 2
3
- (Cic. N. D. 3/14; Acro Epist. 1/1/19; Us. ad loc.) 4
10. Tenens--Ut nec ipse possit fata mutare. 5
12. Incerta--Secundum Epicureos, qui casibus agi omnia dicunt. 6
7
- (Acro O 1/34/2; sed cf. eundem, O 1/3/17; Us. ad loc.) 8
15. Timenti--Quid futurum sit nescientes sperent et bona posse contingere. 9
10
- (Cic. N. D. 3/14; Aug. Enchirid. ad Laur. 8.) 11
17. Fides--Id est, postquam cognoverunt deos mala veraciter indicere orbi, utpote qui mentiri non possunt. 12
13
- (Serv. Aen. 12/725.) 14
18. Iustitium--Publicus luctus velut ex mortalitate vel bello; dictum quia 'ius tacet'. 15
16
- (De publico luctu vid. Tac. Ann. 2/82; Gell. 20/1/43.) 17
- (De derivatione verbi vid. Web. ad loc. qui Fulgent. De Frisc. Serm. et Papiam laudat. Aliter ap. Us. ad loc.) 18
19
20. Questus--Privatus victus. "Questus" 'commercium' accipimus, ut in hoc luctu nemo consuetum opus fecerit. Nam hic mos est iustitii. Sive "questus" querelas dixit; ut noluerint propter Caesarem dicere, quod dolerent. Nam hoc exposuit "Magnusque p. o. o. s. v. d." 20
21
22
23
24

23. Conclamata--In unum clamata; nam sic plangitur more Ro- 1
mano. 2
- (Serv. Aen. 2/235; Us. ad loc.) 3
24. Exigit--Moraliter dictum, "Exigit". Nam servi etiam 4
si non doleant iubentur ut plangant. 5
27. Dolor--"Dolor" enim iam mortui est; "metus", mori- 6
turi. 7
28. Cultus--Ad ordinem narrationis redit. 8
29. Delubra--Templa adhuc pro aegrotantibus. 9
('Propter preces' habet Us. ad loc.) 10
33. Ululatibus--Aures deorum, quas homines votis et precibus 11
implere solebant, nunc matronae ululatibus implebant. 12
38. Fœdora--Hoc sic debemus accipere, tamquam in templis 13
omnibus dictum sit; nam ait: 14
"Et nullis d. a. I. f. p." 15
(Vss. 35-6.) 16
46. Cannarum--Alii civitatem Africae accipiunt, alii vicum 17
Apuliae, iuxta quem Hannibal Romanos delevit exercitus, et 18
consulem Paulum. 19
(De civitate Africae nihil invenire potui; De Hannibale 20
vid. Liv. 22/43 et 22/47sq.; Plut. Fab. 9 et 15 et 16; Oros. 21
4/16/1; cf. Us. ad loc.; adde Serv. Aen. 10/11.) 22
46. Trevique--Vicus in Tuscia, iuxta quem Hannibal 23
Flaminium consulem vicit. Alii Galliae civitatem dicunt. 24
(De vico vid. Arnob. 3/122; Servius quoque nomina vici et 25

- et fluminis permiscuit: ad Aen. 7/711.) 1
- (De flumine vid. Liv. 21/52 sqq.; Flor. 2/6/12; Gros. 4/14/7; 2
- scholiastes turbata memoria fretus Flaminium cum Scipione vel 3
- Sempronio confudit.) 4
- (Galliae civitas dicitur esse B et V litteris in sermone male 5
- distinctis. Cf. lemma. Codd.Voss. apud Web. ad loc. addunt: 6
- "quam Treviros dicunt." 7
49. Achemeniis--Persas dicit; nam haec Parthiae regio est, 8
- Achaemeniae oppidum. Ergo 'Achaemer^{us}', quod aliquando sub Achae- 9
- monido rege Arabiae fuit et Parthiae. 10
- (Acro O. 2/12/21; cf. Lact. Theb. 8/286; id. 1/719; Us. 11
- ad loc.) 12
50. Massageten--Gens Thraciae. Hister autem fluvius 13
- Scythiae qui per Thraciam tendit. 14
- (Mela 2/8.) 15
50. Massageten--Massagetae ex Scytharum origine sunt; 16
- et dicti 'Massa getae' quasi 'graves Getae', id est 'fortes'. 17
- Nam sic Livius "argentum grave" dicit, id est, 'massas'. 18
- (Serv. Aen. 6/862; eodem apud Is. Or. 9/2/63; Web. 19
- Papiam et Ioannem de Ianua laudat. De verbis Livi cf. Web. vol. 20
- III, p. 214, adnot. 2; Liv. fragm. 62, Weissenb.) 21
50. Alliget--Nomen. Cludat. 22
- (Significatio: Hister, nomen; "Alliget," cludat.) 23
51. Suevos--Germaniae populus, Suevi; pars Romanorum 24
- in fine septemtrionis. 25

(Caes. B. G. 1/37; Us. ad loc.; cf. Oros. 1/2/53.)	1
54. Dacus--Gens ultra Danuvium.	2
(Tac. Ger. 1; Oros. 1/2/53.)	3
54. Getes--Gentis nomen quibus victis ad invidiam servi	4
dicti sunt in comoediis.	5
(De gente, Lact. Theb. 4/653;)	6
(De comoediis, cf. Ter. Ad. et Phorm.)	7
54. Occurrat--Bene 'occurrat', ut adversum nos cum illis	8
veniat; sive 'alter' de Romanis; nam dixit:	9
"Ad coas hic vertat s. ph."	10
55. Quasi diceret, 'pars ex nobis'.	11
60 R.	
59. Parens--	17
60. Orbi--Sensus hic est: Moventur bella <u>civilia</u> ut	18
victor imperet Romae, cum nec civilia bella moveri deberent, si	19
hoc ageretur, ne quis urbi imperaret.	20
63. Peritura--Nam mox obliti huius pietatis in civilia	21
bella venturi sunt.	22
66. Iterum--Propter Marium et Syllam, qui fuerant auctores	23
belli civilis.	24
(Liv. Per. 77 sqq.; Oros. 1/19/1; etc.)	25

67. Timori--Unus senex quaerens exempla timori, quo tene- 1
bantur, ut diceret se iam aliquid tale perpe^ssum, denique incipit 2
ab exemplis. 3
69. Hysteron proteron; prius enim Marius de Libycis 4
triumphavit, inde de Teutonicis. 5
- (Hysteron proteron--Acro Epist. 1/1/47.) 6
(De triumpho vid. Vell. Pat. 2/12/1 sqq.; cf. Us. ad loc.) 7
69. Cum--Marius consul Teutonicos, id est, Gallos, vicerat 8
et Hannibalem Poenum. Sed contigit ut patres Romani ob aliquam 9
causam Marium in carcerem mitterent, et direxerunt ad Gallos, 10
ut mitterent, qui cum occiderent. Qui commoti, quoniam ab eo su- 11
perati sunt, direxerunt. Cumque unus eorum ingressus fuisset 12
carcerem, ut vidit ex eius corpore lucem fulgere, metuens, ex 13
eo gladiatore gladius cecidit. Fugiens ergo Marius venit in 14
Africam, et comparans gentes ad Romam reversus est rebollendam. 15
- (Liv. Per. 77; Vell. Pat. 2/19/1 sqq.; Oros. 5/19/7-8; 16
Plut. Mar. 39/1 sqq.; cf. Us. ad loc.) 17
70. Exul--Fugerat enim Marius Syllam, contra quem dimi- 18
cabat. Hic Arpinas fuit, civis Ciceronis, septimo consul. 19
- (Fugerat---Liv. Per. 77; Flor. 3/21/8; Plut. Mar. 35/7; 20
Oros. et Vell. Pat. 1. 1.) 21
- (Arpinas---Plut. Mar. 3/1) 22
(Septimo consul---Serv. Georg. 2/169.) 23
71. Uvidi--Mollis. Cito enim haurit quicquid acceperit. 24
(Serv. Ecl. 10/20; Is. Or. 17/5/13; id. Diff. Verb. 595.) 25

72. Depositum--'Pignus'. Ipsum Marius "depositum" dixit, 1
quem stagna texerunt. 2
(De 'pignore' vid. Verg. Ecl. 3/31.) 3
73. Paedor--'Odor corporum' "paedor" dicitur. "Longus" 4
autem 'longo squalore conceptus' sive 'diuturnus'. 5
(Gl. E. s. v. Paedor; cf. Tac. Ann. 6/44; Web. p. 117, 6
adnot. 12; Us. ad loc.) 7
74. Felix--Fuit enim septies consul. 8
(Serv. Georg. 2/169.) 9
79. Immensam--Cimbrum lictorem dicit, cui data est potestas, 10
ut Marius in carcere interimeret. 11
(Plut. Mar. 39/1 sqq.; Vell. Pat. 2/19/3; Liv. Per. 77; De 12
natione servi, vide Drakenborchium ad loc.) 13
80. Terribilesque--Qui admissum terreant scelus. 14
82. Evi--Totius aetatis annorumque multorum. 15
(Cf. Us. ad loc.) 16
83. Vanum--Quid vis ferire, quem non licet. 17
(Cf. Us. ad loc.) 18
85. Servate--In bella civilia quae erunt vindicta Cim- 19
brorum. 20
(Flor. 3/21/8.) 21
85. Senem--Gesturus est enim bella ob vindicta Cimbrorum. 22
85. Favore--Id est: Non ideo servatus est, quia ali- 23
quod numen ei favebat; sed quia talis erat, ut Romam posset 24
evertere. 25

88. Idem--Marius enim a ^{Fannia} ~~Fannia~~, cum eidem commissus esset 1
in fidem custodiae, ad fugam dimissus est. 2
(Val. Max. 1/5/5; Plut. Mar. 38/3 sqq.) 3
88. Iniquo--Bene "iniquo", quia in hostilem delatus est 4
terram. 5
(Cf. Us. ad loc.) 6
90. Triumphati--Triumphat ille, qui vincit; triumphatur, 7
qui victus per triumphum ducitur. 8
(Cf. Us. ad loc.) 9
90. Iacuit--Ad humilitatem dictum. 'Permansit'. 10
92. Carthago--Ut Carthago solacium haberet de malis Marii, 11
Marius de Carthaginis. 12
(Us. ad loc.) 13
93. Ignovere--'Diis ignoscere' dicitur, quod dii iusserint, 14
ferre patienter. 15
(Cf. Us. ad loc.) 16
94. Fortuna--Quam oppressus amiserat. 17
95. Ergastula--Ergastulum dicitur locus, ubi opus inclusi 18
faciunt. Est autem emphasi; ut ait Cicero, Pro Cluentio: 19
"In Quinti Sergi senatoris manus incidit, et apud eum fuit 20
in ergastulo." 21
- Conflavit ergo Marius catenas in usum telorum, simul ut sol- 22
veret alligatos. 23
(Verba sunt Ciceronis Pro Clu. 7/21.) 24
(De ergastulo vide Is. Or. 15/6/1-2; cf. Gl. E., s. v. Er- 25

101. Cum plebe---Quaerunt, quomodo nobilitas cum plebe	1
perit, cum Marius pro populo dimicarit. Sed 'cum plebe' posuit	2
'in modum plebis', ut nemo in morte quaereret dignitatem.	3
101. Perit--Sic perit nobilitas quomodo plebs.	4
102. Nullo--Nec a senatoribus nec a plebe; sive, ut nec	5
aetas, nec affinitas spectaretur.	6
(Cf. Us. ad loc.)	7
103. Stat--Vel 'horret', vel iam sanguine natant templa,	8
quia defluere cruor non potest a sanguine.	9
('Horret' habet Us. ad loc.)	10
105. Piguit--Id est, pigrum erat quaerere culpabilem.	11
105. Extremum--Quia parcere debuerat mox perituro.	12
109. Satis--Ut causa occidendi esset, quod erat, qui posset	13
occidi.	14
(Eadem ap. Us. ad loc.)	15
110. Lente--Lenti et ignavi homines putabantur, si quae-	16
rerent meritos, quos necarent.	17
(Cf. Us. ad loc.)	18
111. Innumerum--Non quia iam merebantur, sed ut multi post	19
bellum numerarentur.	20
113. Salutis--Marius hoc signum dederat fugitivis, ut	21
ille servaretur, qui manus osculatus fuisset. Sic autem occi-	22
dit Evanthium, amicum suum, dum ei osculando non porrigit	23
manum.	24
(De signo vid. Us. ad vs. 114.)	25

(Evanthium--Immo, --- Ancharium. Vid. Plut. Mar. 43; cf. Flor. 3/21/16.)	1 2
116. Populus--Qui sic vitam mereretur.	5
116. Longa--Ordo Est: Vix de-----.	4
118. Dum Silla--Occidit enim Sulla eos quibus ignoverat Marius.	5 6
(Cf. Us. ad loc.)	7
119. ORDO EST: Vix vacat flere O Bebi innumeras manus coronae intercarpentis membra discerpisse te sparsum per viscera.	8 9 10
(Aliter Us. ad loc.)	11
120. Intercarpentis--Terentius histrio circumventus a fugitivis promisit se ostensurum cis inimicorum Marii, qui multa in senatu contra Marium decrevisset. Misit ad hunc Baebium fugitivos, qui raptum et discerptum Mario optulerant. Intercarpentis una pars est.	12 13 14 15 16
(De Terentio nihil invenire possum. De Baebio vide Flor. 3/21/14; cf. Us. ad vs. 119.)	17 18
(Intercarpentis--Similiter Us. ad loc.)	19
121. Præ sage--Hic enim Metello dixit, nisi mature adduxisset exercitum, hoc passurum Populum Romanum, quod Senones iam fecerunt. Hunc occidi Marius iussit. Caput enim iussit in mensam poni et occisorem accumbere, ipsumque caput postea conto pro rostris posuit.	20 21 22 23 24
(De morte Antoni vid. Plut. Mar. 43; Flor. 3/21/14; cf.	25

Us. ad loc.)

123. Feste--Kalendis enim Ianuariis agebatur. Fimbria
legatus fuit Mafii, qui cum prope Minturnas civitatem Crassos
deprehendisset, occidit eos et capita misit ad Marium.

(Flor. 3/21/14; cf. Us. ad vs. 124.)

126. Quoque--Qui contemptus es, postquam exusseras dextram.
Nam ingressus castra Forsennae occidit nescio quem. Nam For-
sonnam voluit occidere. Qui captus, ut ostenderet, quales Romani
essent, super aram manum suam, ut cremaret, imposuit, dixitque
homines Romanos huius esse virtutis. Sic territo hoste dimissus
est.

Sive Lucium Mucium dicit, pontificem maximum, sacerdotem
Vestae, inimicum Caio Mario adolescenti, qui, cum per Damasippum
fugere vellet, a Marianis occisus est in templo Vestae. Cumque
manum sanguine implesset, simulacrum Vestae aspersit, ut maius
percussoris crimen esset.

(De priore Scaevola vide Liv. 2/12/8 sqq.)

(Lucium--Immo, ~~et~~ Quintum Mucium. Vide Liv. Per. 86;
Flor. 3/21/21; Voll. Pat. 2/26/2; cf. scholium sequens et
Us. ad loc.)

126. Scaevola--Nec Scaevola summus fuit iuris peritus,
quem in Caeciliana commemorat Cicero; qui de Oratore tractatui
omni interest.

(Cic. Caecil. 57; cf. supra, scholium praecedens, et adnot.
ad loc.)

129. Flammisque--Ut non incensas extingueret aras sui sanguinis effluentis. 1
2
130. Repetitis--A septimo scilicet consulatu. 3
(Cf. ad vs. 70 et 74.) 4
133. Mensoque--Id est, 'experto', quantum boni homo consequi potest, vel quantum mali. 5
6
(Cf. Us. ad loc.) 7
134. Sacri--Portum Laurentum dicit, qui sic appellatur. 8
(Vell. Pat. 2/26/1-2; Flor. 3/21/24; Oros. 5/20/6.) 9
135. Collina--Damasippus, Samnitium dux, Marii fautor, 10
apud Collinam Portam cum suis fluxit, et victus cum militibus 11
suis occubuit. 12
(Sall. Cat. 51/52; Vell. Pat. 2/26/2; Liv. Per. 86.) 13
137. Translata--Pontius Telesinus ex partibus Gaii Marii 14
Iunioris iactabat Romanum imperium transferre se posse in 15
Galliam. 16
(Liv. Per. 88; Flor. 3/21/ 23; Vell. Pat. 2/26/2 et 3; 17
cf. Us. ad vs. 136.) 18
138. Caudinas--Fusus fuerat Romanus exercitus, et sperabat se Samnis maiora vulnera esse facturum. 19
20
139. Sulla--Hic Sulla de Asia regressus pugnavit cum Mario 21
Adulescente, qui victus Praeneste fugit. Hic est Marius, qui 22
invita matre Iulia adeptus est consulatum. De quo Sallustius 23
meminit. ~~XX~~ 24
(De Sulla etc. vide Liv. Per. 87sq.; Flor. 3/21; Vell. Pat. 25

- 2/26; Oros. 5/19 sqq.) 1
- (De Julia vide Plut. Mar. 6/3; id. Caes. 1/1; Flor 3/21/20.) 2
- (Sall. Hist. 1/35, Maurenbrecher.) 3
140. Exiguo--Potest hic Domitius Ahenobarbus accipi. 4
- (Vell. Pat. 2/26/3; Oros. 5/20/4.) 5
142. Nimumque--Occidit enim et innoxios cum nocentibus. 6
143. Periere--Quantum ad Sullam. 7
147. Quisque--Id est, omnibus omnia licebant. 8
149. Exegit--Potest generaliter accipi; et specialiter, 9
- ut de Mario Iuniore dictum sit, qui a servo occisus est, cum per 10
- cuniculum de Praeneste civitate vellet evadere. 11
- (Liv. Per. 88; Vell. Pat. 2/27/4-5; Oros. 5/21/9.) 12
150. Certatum est--Id est, praemium erat fratri, si occi- 13
- deret fratrem. 14
152. Repleta--Ut se absconderent in sepulchris. 15

60 V.

157. Victori-------Sullae, ut sua per- 21
- irent manu ne essent quos occideret Sulla. 22
- (Cf. Us. ad loc.) 25
161. Congesta--Cum congesta essent ad Servilium Lacum 24
- capita peremptorum. Haec iussit Sulla proponi. Unde ait 25

Tullius:	1
"Multos cesos non ad Trasimenum Lacum sed ad Ser-	2
vilium vidimus."	3
(Verba sunt Ciceronis, Rosc. Am. 32/89.)	4
162. Quidquid-- <u>Possumus</u> distinguere -----"quidquid ubi-	5
quo latet. Scelerum".	6
162. Tracia--Diomedes enim rex <u>Thraciae</u> equis suis huma-	7
nas carnes comedendas dabat, vel quia <u>hordeum</u> decrat, vel ut	8
ipsi in pugna hostes necarent. Quibus, cum Herculem hospitio	9
receptum vellet offerre, ipse obiectus et absumptus est.	10
(Serv. Aen. 1/752 et 8/300 D; Lact. Ach. 238; Myth.	11
Vat. 2/151.)	12
(De Diomede vide Us. ad loc.)	13
164. Antoi--Antaeus <u>secundum</u> fabulam filius erat Terrae.	14
Hic, cum multos singulari certamine necaret, eorum capita sibi	15
ante fores pro magna virtute ponebat. Hunc postea Hercules vicit	16
monitus a Minerva, ne cum in terra elideret.	17
(Mart. Cap. 6/667; Serv. Aen. 8/300 D; Lact. Theb. 6/369;	18
Myth. Vat. 1/55 et 3/13/2.)	19
165. Pisea--Ocnomaum dicit, qui fraude <u>Myrtili</u> victus	20
quadrigarum cursu a <u>Pelope</u> occisus est. Nam Hippodamiam potentes	21
provocabat equorum cursu, victosque occidebat.	22
(Serv. Georg. 3/7; Lact. Theb. 4/244; cf. Us. ad loc.)	23
165. Pisea--Pisa, civitas Elidis.	24
(Lact. Theb. 1/421; cf. Us. ad loc.)	25

167. Notae--Signa, quibus a suis cognosci possent.	1
(Cf. Us. ad loc.)	2
171. Facis--Sibi enim pax videbatur.	3
176. Non fanda--"Piacula" 'scelera' dixit, quae nec loquenda	4
sunt tali facto.	5
(Sic infra ad vs. 304; cf. Serv. Aen. 6/153 et 569.)	6
176. Catuli--Lutatium Catulum dicit, qui, cum Marius Grati-	7
dianus diceret non se evasurum, fumo se calcis occidit, et sic	8
fugit inimicos. Postea Catuli filius, regressus victor de	9
Asia, petivit a Sulla, ut sibi Marius daretur ad poenam. Quem	10
datum per singula membra cruciavit. Ut ait Sallustius in Jugur-	11
thino:	12
"Marius, cui fracta prius crura brachia, et oculi effossi;	13
scilicet ut per singula membra expiraret".	14
(Sall. Hist. I, fragm. 44, Maur.; cf. Sen. De Ira 3/18;	15
Liv. Per. 38; Val. Max. 9/2/1; Just. 26/4/7; Us. ad vs. 173;	16
fere iisdem verbis, quae hic Sallustio assignantur, utitur	17
Flor. 3/21/26.)	18
(De Catulo seniore vide Plut. Mar. 44.)	19
179. Animae--Nullum enim tale vulnus debatur, quo periret,	20
sed quo cruciaretur.	21
185. Lumina--Ut videret se sic membris omnibus caesum.	22
192. Cœdesque--Modo enim confusi vultus minorem gratiam de	23
maiori morte faciebant, quia non agnoscebatur occisus.	24
194. Prenestina--Marius Iunior ad hanc se contulit civi-	25

tatem. Sulla commotus iussit <u>XII</u> milia de ea civitate occidi.	1
Fortunam autem colunt; unde "Fortunam Prænestinam" dixit.	2
(Numerum absurdum in codice legimus; vide app. crit.)	3
Flutarchum secutus sum qui --Sulla 32--XII milia habet; cfLiv.	4
Ter. 88; App. B. C. 1/94; Val. Max. 9/2/1; Flor. 3/21/24;	5
Us. ad loc.)	6
195. Unius--Tam cito enim omnes simul perierunt, quasi	7
unus esset occisus.	8
(Cf. Us. ad loc.)	9
197. Cvilia--Locus Romæ, in quo omnes pastores Romulus convo-	
cavit, et senatum et populum ad comitia celebranda coniunxit.	11
(Cf. Serv. Ecl. 1/33; Us. ad loc.)	12
200. Cedes--Clades.	13
(Gl. E. s. v. Clades.)	14
201. Pœna--Id est, genus poenæ, ut ab aliquo non vivere-	15
tur.	16
203. Victores--ORDO EST, Vix movere manus victores.	17
204. Sed illos--Viventes, qui sic vacillabant.	18
206. Viva--Exponit, quemadmodum cadavera peragunt partem	19
caedis.	20
(Similia apud Us. ad loc.)	21
209. Iussisse--Omnes enim occisos in Tiberim Sulla iussit	22
iacuari.	23
(Sic de Damasippo dicit Oros. 5/20/4.)	24
210. Syllana--Quæ fecerant Sullani.	25

211. Cecidere--Sensus hic est: Qui primi in Tiberim missi 1
sunt, hi in undas venerunt; nam, qui ultimi missi sunt, horum cor- 2
pora iam supra veniunt, quia fluvium iam cadavera repleverunt. 3
213. Aquis--Aliter 'aque'. 4
215. Amnis--Id est, pars amnis in mare fluxit; pars cor- 5
poribus obiectis haesit. 6
215. Effusa--Ipsa "vis sanguinis". 7
(Cf. Us. ad vs. 220.) 8
218. Cadavera--Quae receperat scilicet revocavit in ter- 9
ras, quia multitudine corporum defluere non poterat. 10
219. Tandem--Novissime. 11
221. Salus--Subaudiendum: "meruit vocari". 12
222. Campo--In campo enim Martio Sullae est monumentum. 13
(Plut. Sulla, 38/5.) 14
225. Graviora metus--Nominativus pluralis. 15
227. Mariis--Patre et filio. 16
(Cf. Us. ad loc.) 17
229. Tollere--Id est, evertere et delere Marianos. 18
(Gl. E. s. v. Tollere.) 19
230. Hos--Pompeium et Caesarem. 20
(Cf. Us. ad loc.) 21
236. Sopora--Id est, quae soporem adferat. 22
237. Helicę--Callistonem dicit a Iove compressam et in 23
ursam versam, postea in sidus receptam septemtrionis. 24
(Serv. Georg. 1/67 et 1/138; id. Aen. 1/744 D; Hygin. 25

Fabb. 176 et 177; Lact. Theb. 3/685 etc.; Myth. Vat. 1/17 et	1
2/58; cf. Us. ad loc.)	2
237. Axes--Flaustrum in septentrione.	3
238. Cognati--Quia soror Catonis Bruto Maiori nupsit.	4
Unde natus est Brutus, cuius Cato avunculus fuit.	5
(Plut. Brut. 2/1; cf. Us. ad loc.)	6
240. Cunctisque--Subaudiendum: 'Et invenit.'	7
243. Virtutis--Quasi diceret; 'tu solis virtutis haberis	8
servator'.	9
243. Iam--Cato, qui es.	10
243. Quam--Virtutem.	11
245. Dubium--Modo scilicet "dubium".	12
246. Magnum--Scilicet Pompeium.	13

61. R.

250. Absolvere--'Innocens facere'. Et est defensio omnium	19
ad haec bella venientium, si idem fecerit Cato.	20
251. Quemque---Unumquemque.	21
252. In pace--Contra illud:	22
"Silent enim leges inter arma."	23
(Verba sunt Ciceronis, Mil. 4/10.)	24
253. Ruine--Ubi 'rapit in proelia' vel "rapiunt" sub-	25

254. Permiscendi--Ut, qui fidem servare noluerint, velint	1
eam penitus extinguere cum mundi labe.	2
255. Mercede--'Mercedem' dixit illam causam, qua ducuntur	3
ad bellum. Id est, dum volunt impunita esse, quae fecerant.	4
256. Placent--Si tamen placuerint, pugnabis non propter	5
aliquam causam, sed solo amore bellorum.	6
(Similia apud Us. ad loc.)	7
257. Profuit--Scilicet 'te immunem' a moribus corrupti	8
saeculi; scilicet innocentem "accipient".	9
259. Accipient--Supra dixit:	10
"Quemque suae rapiunt".	11
(Supra, vs. 251.)	12
259. Bella--Ut supra:	13
"Tibi uni	14
Per se bella placent".	15
(Supra, vss. 255-6.)	16
261. Movisse--Non suas, sed Catonis, ostendit.	17
263. Virtus--Scilicet, tua quam semper habuisti.	18
263. Omnis--Ut omnes tu solus vincas, vel occidas.	19
269. Propior--Census est: Permitte eos bello civili	20
turbari, qui sunt in infimis; tu, qui altus es et magnus, in	21
hac tempestate belli esto securus.	22
271. Olympus--Olympus, mons Macedoniae, in quem dicit	23
fulmina non venire, quod extra nubes erectus sit, per quas ful-	24
mina deferuntur in terras.	25

(Serv. Georg. 1/282 D; Mela 2/36.)	1
277. Bellum--Quippe quod ipse commovit.	2
278. Consul--Gaetulus sive Gellius qui tunc consules	3
fuerunt.	4
(Cf. supra ad 1/266 et 1/565;. Ad 1/266 Lentulum et	5
Gellium consules vidimus, quorum nomina inscius scholiastes	6
apud Livium vel Crösium legens in primum civilis belli annum	7
transtulit. Hoc loco autem supra dictum Lentulum cum Cn. Corn.	8
Lentulo Gaetulico consule A. D. 26 confundens, priorem secundo	9
alterius cognomine 'Gaetulicum' appellavit; quod negligens	10
aliquis librarius syllaba 'ic' praetermissa 'Gaetulum' nobis	11
tradidit.)	12
279. Sollicitant--Scilicet, ut hoc sequaris.	13
281. Solus--Quia ceteri erunt sub iugo Pompeii.	14
284. Victoris--Innocentiae est, quod bellis civilibus	15
non vult interesse; virtutis, quod post bella se spondet vic-	16
toris inimicum. (Similiter Us. ad loc.)	17
289. Sidera--Comparat civile bellum ruinae mundi, ut ille	18
Olympo Catonem.	19
294. Diductique--Virgilius:	20
"Atque alio patriam querunt sub sole iacentem".	21
(Cf. Verg. Georg. 2/512.)	22
294. Reges--Sequentur bella.	23
295. Furorem--"Hunc--furorem" dixit nolle esse in periculo ci-	24
vitatis.	25

296. Motura Dacas--Populi sunt.	1
(Mela 1/13; 3/42.)	2
298. Longum--Quod populi turba prosequitur, "producere"	3
proprie dixit. Ut Virgilius:	4
"Nec tua funera, mater,	5
Produxi".	6
(Aen. 9/486-7.)	7
299. Ignibus atris--Rogis.	8
301. Ipsum--Parentem.	9
303. Inanem--Quia solum nomen libertatis remansit.	10
305. Persequar--Comitabor.	11
304. Sic cat--Sic fiat.	12
304. Piacula--sclera.	13
(Sic supra ad vs. 174.)	14
304. Divi--Nullus desit civilibus proeliis. Ideo vult	15
hoc fieri, quia fata iusserunt.	16
306. Liberet--Liceret.	17
308. Decium--Decii duo fuerunt, quorum alter Latino se	18
vovit bello, alter Saguntino.	19
(Cf. poetam 6/785-6; Liv. 8/9/4 sqq. et 10/28/12 sqq.;	20
Serv. Georg. 2/169 "Alter Italico, alter Callico" habet. "Alter	21
Gallico-----alter Samnitico" legimus apud Us. ad loc. Cf. Verg.	22
Aen. 6/824.)	23
314. Ad iuga--Ad servitutem more captivorum.	24
(Cf. Cic. Phil. 1/2/6:--"Servile iugum".)	25

316.	Inania--Sub civilibus scilicet bellis.	1
317.	Iugulus--Noc sive ideo dicit, ut occidatur, sive	2
	quia, postquam se apud Uticam occidit, vere pax effecta est.	3
	(Liv. Per. 114.)	4
319.	Ducemque--Quia reliqui ad iuga faciles sunt, et servire parati.	
320.	Nec--ORDO EST: Nec non bene compertum est hunc quo-	6
	que promittere <u>sibi</u> ius totius mundi, si fortuna favebit. Id	7
	est, scio quidem et bene compertum habeo, 'hunc quoque', id est,	8
	Pompeium, quem sequor, 'totius sibi ius promittere, si vicerit';	9
	sed, 'ideo me milite vincat, ne sibi se vicisse putet', sed rei-	10
	publicae per me.	11
	(Cf. Us. ad vs. 322.)	12
323.	Putet--Sed mihi et per me reipublicae.	13
327.	Quas--ORDO EST: Quas inrupit maerens sancta Marcia	14
	relicto Hortensi busto.	15
	(Us. ad vs. 328.)	16
332.	Geminas--Catonis et Hortensi.	17
333.	Cineres--Secundi mariti et susceptorum ex eo libe-	18
	rorum.	19
	(Cf. infra ad vs. 339.)	20
336.	Ingesta--Ut ipsa missa esset in cineres.	21
339.	Maritos--Marcia uxor Catonis erat. De hac, post-	22
	quam tres filios accepit, tamquam coniugio satisfacisset liberis	23
	acceptis, Hortensio eam coniunxit; et ipsi filios procreavit.	24
	Quibus omnibus mortuis et ipso Hortensio redit ut accipiatur a	25

Catone.	1
(Plut. Cato Minor, 25 et 52/2; cf. Us. ad loc.)	2
342. Inane--Sine concubitu.	3
344. Marcia--Subaudiendum: 'uxor'.	4
(Us. ad vs. 343.)	5
344. Nec dubium--Sensus hic est: Si me non receperis,	6
semper dubium apud omnes erit, utrum a te repudiata Hortensio nu-	7
pserim, an a te tradita.	8
345. Expulsa--Repudiata.	9
(Justin. Dig. 50/16/191.)	10

61 V.	
349. Cornelia-- <u>U</u> xor Pompeii.	16
(Plut. Pomp. 55, 66, 73, 79; Dio Cass. 42/2/3.)	17
353. Iura placent--Quibus matrimonium redderetur.	18
356. Legitimeque--Subaudiendum: "non discurrunt".	19
356. Gradibusque--Matrimonii scilicet.	20
357. Torus--Ubique "non" accipirus.	21
358. Ferens-- <u>P</u> remens.	22
358. Corona--Hoc in nuptiis sollempnibus est. EXXMMRIK	23
361. Lutea--Subaudiendum: lateribus.	24
361. Lutea--Crocea.	25

361. Flammea--Genus vestis, quod 'flammeum' dicitur.	1
363. Herentia--Quia ad carnem induuntur.	2
(Cf. Genthium, p. 17.)	3
363. (?)---Aliter 'geminis'.	4
(Pro 'aliter' lege 'subaudiendum'; scholium ad 'humeris-	5
que' referre videtur.)	6
364. Suppara--Supparum est genus vestimenti, quod vulgo	7
'camisia' dicitur; idem est et 'interula'.	8
(Fest. p. 311, Muell.; cf. Varro L. L. 5/131; Non. Mar.	9
14/20; haec copiose tractata sunt a Genthio p. 17.)	10
365. Servat--Aliter 'servans'.	11
364. Angusta--Mortuo Bruto Maiore omnes mulieres eum luxerunt.	
Iterum est consilium de veste mutanda. Placuit, ut latitudo	13
clavi purpurei, qui est in muliebribus tunicis, in angusta suta	14
intrinsecus stringeretur.	15
(Cf. Us. ad vs. 367.)	16
364. Lacertos--"Nudatos" lacertos dicit 'compositos';	17
quasi ipsa nuditate decorem afferentes, sicut videmus in strictis	18
manicis mulierum.	19
368. Sales--"Solitos sales" dixit locos de nuptiis, qui	20
Fescennini dicuntur inventi primo ex oppido Cabinorum Fescennino.	21
Ideo addidit:	22
"Nec more Sabino".	23
(Serv. Aen. 7/695; cf. eund. Aen. i/35; } <i>Add. Mart. Cap. 8/904</i>)	24
369. Tristis--Severus. Nam gaudere debet in nuptiis.	25

- (Plaut. Cas. 4/3/1; Catull. 62/5 sqq.) 1
371. Auspice-- 'Auspex' dicitur, qui nuptiis interest, 2
divinationem quaerens. 3
- (Cic. Div. 1/16/28; Schol. Juv. 10/336; Serv. Aen. 4
4/45 et D; id. Aen. 1/546; cf. Us. ad loc.) 5
372. Horrificam--Quia dixerat de habitu Margiae, loqui- 6
tur de Catonis. 7
- (Dixerat--vss. 360 sqq.) 8
377. Uni--Catoni scilicet philosopho. 9
381. Tenere--Id est, rerum exitus et terminos cogitare. 10
382. Naturamque--Ut mortem non timeret. 11
383. Mundo--Ut Cicero: 12
"Si tibi soli natus esses". 13
- (Sic apud Us. ad loc.; verba sunt Ciceronis Pro Marc. 14
8/25.) 15
384. Penates--Fuerunt illi. 16
385. Vestis--Et fuit illi. 17
387. Usus--Tantum cupidine liberorum coniugio usus est. 18
388. Progenies--Utilitatem urbis quaerens. 19
391. Voluptas--Nullam attigit voluptatem. 20
393. Campana--Capuam enim scimus dictam a Troiano Capi. 21
Capis namque Silvius rex Albanorum fuit, ducens originem a Tro- 22
ianis. 23
- (Ov. Fasti, 4/45; Suet. Caes. 81; Serv. Aen. 1/2 D et 24
10/145 & D; cf. Us. ad loc.) 25

395.	Sparsas--Id est, spargendo extendere.	1
395.	Partes--Legitur et 'vires'.	2
400.	Cohercet--Coercent.	3
401.	Fisc--Nomen civitatis.	4
	(Mela 2/72; Verg. Aen. 10/179 et Serv. et D. ad loc.	5
	Just. 20/1/11.)	6
402.	Obnoxia--Alluitur enim Palmatico mari. Bene autem	7
	ait, "obnoxia", quippe vicina "Fluctibus".	8
	(De Ancone vide Mela 2/64; Liv. 41/1/3; Plin. 2/182,	9
	3/111 etc; Caes. B.C. 1/11.)	10
404.	Gemini--Adriatici atque Tyrrheni.	11
406.	Rapax--Raptim currit.	12
405(?).	Latus(?)--Montis Appenninus.	13
407.	Sonaque--Italiae Fluvius. <u>Proprium</u> .	14
	(Sil. Ital. 8/455 et 15/555.)	15
409.	Eridanus--Non habet terra maiorem fluvium.	16
	(Verg. Georg. 1/482 et Serv. ad loc.; Verg. Georg. 4/373;	17
	cf. Gell. 10/7.)	18
409.	Eridanus--Sic Graece Padus dicitur.	19
	(Plin. 3/117 et 120; Serv. Aen. 6/659; Mart. Cap.	20
	6/640.)	21
410.	Hunc--Id est, "hunc primum" esse coepisse; et deest	22
	'est' aut 'loquitur'.	23
411.	Populea--Hoc enim genus arborum iuxta flumina solet	24
	nasci.	25

(Myth. Vat. 3/8/15.)

411. Corona--Quia sorores Phaethontis in populos flendo
conversae sunt.

(Verg. Aen. 10/190 et Serv. ad loc.; Serv. Aen. 6/659;
id. Ecl. 6/62; Iact. Theb. 12/415; Myth. Vat. 1/118 et
3/8/15.)

415. Undas--Ideo dicitur "habuisse undas pares Phoebeis
ignibus", quia cum solis ardore cetera sint exhausta, hoc solum
evacuari non potuit.

(E poetae verbis haustum esse videtur.)

416. Nilo--Inde enim Nilus creditur maior, quod per Aegypti
plana diffusus stagnum magis est, quam flumen.

(Interpretatio verbis poetae mutatis.)

417. Nylus--Ipse est Gehon, paradisi fluvius, qui latine
'Melo' vocatur.

(De fluvio paradisi vide Gen. 2/13; Is. Or. 15/21/7.)

(De Melone vide Paul. ex Festo p. 124, Muell.; Serv. Georg.
4/291; id. Aen. 1/741.)

419. Hister--Dicit Histrum, ut maior videatur ab Eridano,
aliorum annuum fluentia suscipere. Minor ergo esset si solus ex-
iret.

421. Thibri--Unda montis Appennini Thybrim facit et
Rutubam cavum.

423. Editor--Creator.

424. Maricq--Nomen civitatis vel nymphe, cuius nemus hoc

fluviū alluitur.	1
(Verg. Aen. 7/47 et Serv. ad loc.)	2
426. Moratus--Id est, nullas sustinet naves. Aliter 'r'.	3
(Aliter 'r'--id est 'moratur' pro 'moratus'.)	4
427. Lunq--Nomen civitatis.	5
(Sil. Ital. 8/482; Plin. 3/50; Mela 2/72.)	6
432. Latii--Alii dicunt 'Late'. Aliter epexegesis.	7
433. Quam--Siciliensibus. In Sicilia enim Scylla ^{est} et Cha- rybdis.	8
(Mela 2/115; Serv. Aen. 3/420; Verg. l. 1.; Myth.	10
Vat. 2/170.)	11
437. Tellus--Tellus, quae Siciliam iungebat Italiae, ex utroque latere excisa dissiluit.	12
(Verg. Aen. 3/416 et Serv. ad loc.; Strabo 6/258; Diod.	14
Sic. 4/85; Plin. 3/86 et 87; Sen. Ad Marc. 17/2 sqq.; Is.	15
Or. 13/8/3.)	16
438. Peloro--Hic gubernator <u>L</u> annibalis fuit. Qui, dum	17
cum duceret per Siciliae fretum, credidit se in tales angustias	18
per insidias devocatum; et occidit Pelorum. Qui, cum postea	19
cognovisset iter tale esse, tumulum ei construxit; et loco nomen	20
dedit.	21
(Mela 2/116; Val. Max. 9/8/3; Serv. Aen. 3/411; Is.	22
Or. 14/7/4.)	23
440. Non terat--ORDO EST: Non gaudet, quod terat fines	24
Hesperiae vacantes hoste.	25

442. Iter--Iter dicitur 'perdere', qui effectum non con- 1
sequitur itineris; id est, qui non efficit illud, propter quod 2
iterat. Sed Caesar non perdebat iter, sed non gaudebat. 3

62 R.

445. Igni--Hoc enim fit, cum resistit inimicus. 9
447. Dubiꝯ--Incertae, quem sequerentur. 10
(Cf. Us. ad loc.) 11
448. Quamquam--Id est, quamquam primo impetu ruentis bel- 12
li defecerint, tamen muniunt civitates. 13
451. Saxorumque--Aut lapillos, quos fundis emittunt, aut 14
saxa rotunda, quae per decliva impelluntur loca. 15
(Ad vocem 'decliva' cf. Ov. Met. 2/206.) 16
454. Terrore--Fide populus adhaerere volebat Pompeio, sed 17
terrore Caesaris prohibebatur. 18
454. Hauster--Ventus a meridionis flans partibus. 19
(Luc. Amp. Lib. Mem. 5/1; Gell. 2/22; Is. Or. 13/11/2.) 20
455. Secuntur--Ut exeant venti, terras dicit esse laxa- 21
tas. 22
456. Rursus--Aeolia scilicet, ubi venti includi dicuntur. 23
De qua Virgilius: 24
"Nimborum in patriam loca feta furentibus austris, 25

Eoliam venit."	1
(Aen. 1/51-2.)	2
456. Tridentis--Id est, 'cuspidis'. Nam tridente dicitur	3
Aeolus uti. Hinc Virgilius:	4
"Hoc ubi dicta, cavum conversa cuspide montem	5
Impulit in latus".	6
(Aen. 1/81-2.)	7
460. Notum--'Austrum', qui primus coeperat flare. Sen-	8
sus est: Licet coeperit Caesar, qui est violentior, adhuc	9
Pompeio serviunt populi mente.	10
460. Facilis--Id est, terror Caesaris facilis erat ad e-	11
vertendas montes.	12
461. Fortuna--Scilicet fortuna Pompeii faciebat dubiam	13
fidem, dum, qui eum secuntur, saeva tolerabant.	14
462. Libonis--Scribonius Libo, cum videret <u>Anagninos</u> , qui-	15
bus praeerat, in favorem Curionis esse paratos, timens, ne	16
Caesari proderetur, fugit. Hoc fecit et <u>Thermus</u> ; <u>Spolotium</u> ,	17
civitatem Umbriae deseruit, quam tenebat.	18
(Libonem cum Therm ^o o scholiastes permiscuit. Caes. B. C.	19
1/12; Cic. Ad Att. 7/13 b; Phil. 13/6; App. B C. 5/139;	20
Flor. 4/2/21; cf. Us. ad vs. 464.)	21
463. Iusque sui--Ius sui perdidit, quia iam in Caesaris po-	22
testatem venerat.	23
463. Thermo--Describit illos, qui fugerant adventum Cao-	24
saris.	25

465. Sylla--Fuit enim filius Lucii Sullae qui civili bello 1
vicit. Hic vero fugit Caesare appropinquante. 2
(Non 'filius' sed 'gener' habet Us. ad loc.; Cf. Cic. De 3
Off. 2/8, Pro Sullam et praefationem apud Long. Vol. III, pp. 4
153-4; Dio Cass. 36/27.) 5
466. Varus--Attius Varus, cum in Piceno cum praesidio esset, 6
adventantem Caesarem timens, Auximon civitatem dereliquit. 7
(Caes. B. C. 1/12-13.) 8
470. Acies--Id est, Caesar secutus est, et fugientes 9
acies revocavit. 10
471. Cohortes--Lentulus solus fugit cum signis. Post 11
fugam enim Lentulus Domitio rettulit signa ad Corfinium civita- 12
tem. 13
(Caes. B. C. 1/15/3-6.) 14
473. Scipio(?).--Publius Cornelius Scipio, cum duas cohor- 15
tes haberet, quas senatus, metu belli Parthici, Caesarem iusserat 16
dare Pompeio ad vindicandam mortem Crassi, diffidens adventu 17
Caesaris militibus suis deseruit civitatem Luceriam. 18
(Caes. B. G. 6/1 et 8/54; id. B. C. 1/4/5; Flut. Caes. 19
29/2.) 20
(De Luceria vid. Haskins ad loc.) 21
476. Magnus--Sensus hic est: Supra illa damna, quae fecerant 22
Parthi vel Galli, hoc accidit Magno, ut, dum ipse eandem urbem vo- 23
cat a Caesare, coeptis bellis civilibus dederetur. 24
(Vide supra ad vs. 473.) 25

480.	Miloni--Ii enim Pompeiani milites Milonis circum-	1
	sedere iudicium. Bene autem "polluto" addidit, quia occidit Clo-	2
	dium.	3
	(Cic. Mil. 1/1; Us. ad loc.)	4
490.	Stans--Quia ubique venienti Caesari cuncta cesserunt.	5
491.	(?).--Quare "nequicquam" dixerit, ostendit.	6
492.	Soluto--A ponte scilicet.	7
495.	Obstruitis--Occupatis.	8
499.	Ruiturum--Id est, quem eruere parant.	9
503.	Statione--Obstaculo hostium.	10
504.	Hostis--Qui erat ex parte Pompeii.	11
505.	Moturas turres--Id est, machinas, quibus murus concidat	12
	impulsus.	13
	(Veget. 4/17; cf. Us. ad vs. 506 et adnot.)	14
506.	Vinea--Genus machinae contra muros.	15
	(Gl. E. s. v. Vinea.)	16
510.	Ferrum cervice--Extensa, ut interficeretur.	17
512.	Dixit--Ipse Caesar dixit de se quasi de tertia per-	18
	sona.	19
515.	Bona--"Bona", id est, magna; nam aliter non procedit,	20
	quia 'spes' semper in bonam partem ponitur. Persius:	21
	"At bona pars procerum tacita libabit acerra".	22
	(Pers. 2/5, quo loco 'libabit' legitur.)	23
515.	Ipse--Id est, nihil retributionis quaero.	24
517.	Heu--Verba poetae irascentis, quod Domitio sit vita	25

- concessa. 1
519. Penarum--Augmentum poenarum fuit civi, id est, Do- 2
 mitio, ignosci sibi a Caesare, eo quod secutus sit castra patriae, 3
 et cetera; ac si diceret, ' si meliorem partem secutus non esset, 4
 non tantum doleret.' 5
524. Moriture--Mortatur se ad bella iturum. Nam relicto 6
 Caesare iterum ad Pompeium reversus est. Et hoc dicit: "Melius 7
 est, ut in bello certus moriar, quam Caesaris beneficio vivam." 8
 (Iterum---Vide Poetam, 7/220 sqq. et 7/600 sqq.) 9
528. Secuturo--Id est, sequenti die volebat exercitum suum 10
 contra Caesarem destinare. 11
530. Tacitas--'Tristes'. Tristitia enim taciturnitatem 12
 eis inferebat. Hinc est illud: 13
 "Verba ducis nullo partes clamore secuntur". 14
 (Vide Poetam, 2/596.) 15
532. Romana--Quasi non essent Romani, qui Caesarem seque- 16
 bantur. 17
 (Cf. supra ad 1/476.) 18
533. Privata--Mandatum est enim bellum contra Caesarem. 19
 Ille dicitur "privata arma" sumere, qui non habet iustam causam 20
 pugnandi. 21
538. Praeside Roma--"Praeside" pro '---sidente', nomen pro 22
 participio. 23
537. Melius--ORDO EST: O"di melius est, quod priores 24
 tulimus damna belli." Ac si diceret: 'idcirco iustiorum causam 25

pugnandi habemus, quod, antequam laesissemus, laesi sumus.

1

62 V.

540. Prelia--Proelium iustum est, cum inter se hostes dimicant.

7

8

Cur. ^{24, 48, 12 j.}
(Liv. ~~33/4~~ ^{33/4} Is. Or. 18/1/2-4.)

9

543. Exertique--'nudati', id est, parati ad malum.

10

(Nudati--Sic Serv. Aen. 1/492; Aliter Us. ad loc.)

11

543. Exertique--"Paravit Arsuras in tecta faces".

12

Isti enim in rempublicam coniuraverunt, sed deprehensi sunt a

13

Cicerone consule, indicante servo et ancilla.

14

(Scholium ad vss. 541-2 spectat. Cf. Sall. Cat. 23 sq.;

15

Liv. Per. 102.)

16

544. Camillis--Abusive dixit, 'Camillos'; pluralis pro singulari. Nam unus solummodo fuit.

17

18

(E Serv. Georg. 2/169 haustum.)

19

545. Metellis--Ii enim nobilissimi fuerunt et defensores

20

patriae.

21

(E poetae verbis coniectum esse videtur.)

22

546. Mariosque--Marii multi fuerunt, quorum unus septies

23

fuit consul. Cinna et Marius tyranni fuerunt. Marii etenim

24

duo seditiosi fuerunt. Propter hos, et "Cinnas" pluraliter

25

dictum, cum unus fuerat.	1
(Ex Serv. Georg. 2/169 hausta sunt "Marii---consul". Cf.	2
Schol. Bern. ad loc.;)	3
((De tyrannis vide Sall. apud Serv. Aen. 1/5; Plut.	4
Pomp. 5)	5
547. Secures--Securi enim caedebantur rei apud Romanos;	6
sed primo flagellabantur.	7
(Liv. 2/5 et Flor. 1/9/5)	8
548. Carbo--Carbonem enim Pompeius occidit in Melita in-	9
sula; inde dictum: 'Sicanium sepulcrum'.	10
(Melita---Immo sed in Sicilia. Liv. Per. 88; App. B. C.	11
1/96; Plut. Pomp. 10; Us. ad loc.)	12
550. Invideo--Id est, invideo, quod te ego sim perempturus.	13
553. Crassus victor--Sensus est: Utinam "Crassus victor re-	
measset", ut ab eo ita oppressus fores, sicut Spartacus fuit, ne	15
meae manus ibi polluerentur in te.	16
558. Discent--Cognoscent milites Caesaris non ideo nos proc-	17
lia fugisse, quia longam elegimus pacem.	18
559. Pati--Bene positum "pati", tamquam necessitate in pace	19
fuerit semper paratus ad proelium.	20
559. Solutum--Sicut supra:	21
"Veniât dux longa pace solutus".	22
(Cf. 1/311.)	23
561. Dum--Quasi diceret, 'discerni debet dux a populo.	24
Sic ego aetate discernor; ille neque etiam aetate discernitur'.	25

562. Liber--Bene "liber", utpote qui haberet potestatem eligendi cum ad imperium. 1
2
563. Regna--"Regna", id est, rempublicam; nam tamdiu quis regnat, donec communis omnium subiectio vult; ideoque 'supra regem regnum dicitur esse'. 3
4
5
565. Uterque--Caetulus sive Gellius. 6
(Cf. supra ad 1/266 et 2/278.) 7
566. Senatus--Favorabiliter sonatum et non se nominavit. 8
570. Ab undis--Mirabili arte hunc victum commemorat, ut post se victorem amplius commendat. Est autem color rhetoricus. 9
10
566. Senatus(?).--Ad invidiam posuit. Et tot in Caesare nomen hominis in senatoribus dignitatem senatus. 11
12
- (Vitiosum locum emendare nolui. Ad senatorum numerum a Caesare auctum scholiastes referre videtur. Vide DioCass. 47/3.) 13
14
571. Incerti--Quod accedat et recedat; ideo "incerti". 15
581. Morantem--'Retardantem', quia diu restitit; ternaque devictus est: semel a Sulla, semel a Murena, tertio a Pompeio. 16
17
- (Cf. supra ad 1/366, quo loco Lucullus quoque et Glabrio dicuntur victoriam a Mithridate reportasse.) 18
19
582. Felicior--Sulla Mithridatem vi vicit, sed non ita ut ad mortem illum compulisset, sicut Pompeius; ideo dicit, "felicior Sulla". 20
21
22
- (Liv. Per. 81 et 82; Oros. 6/2/4; Flut. Sulla, 15 sqq.) 23
584. Tropheis--Trophaeum et triumphus in hoc differunt, quod trophaeum celebratur fugato hoste, triumphus vero occiso. 24
25

(Serv. Aen. 10/775; cf. eundem Aen. 11/6.)

585. Phasidos--Fluvius Colchidis positus sub septemtri-
one.

(Mela, 1/108.)

586. Medius--'Medium axem' hoc loco solis centrum dicit.
Nam proprie 'axis' est intellectualis linea a polo usque ad po-
lum.

(Is. Or. 3/36/1.)

587. Syene--Syene, regio Aegyptia, in qua homines sexta
hora umbram nullam faciunt, habentes solem supra caput; non,
ut nos, quorum umbra iuxta solis cursum a latere torque-
retur.

(Cf. Poetam, 8/851; et 10/234; Sen., fragm. 12 apud Nas.,
III, p. 420; Macr. 2/7/16; Plin. 2/183 sqq.; Serv. Aen.
6/154; Us. ad loc.)

589. Bafus--Baetis; fluvius, qui et Baeticae provinciae
nomen dedit. De quo Martialis:

"Betis olivifera crinem redimite corona,

Aurea qui nitidis vellerat tinguis aquis,"

eo quod ibi lanae pulchro colore tinguntur. 'Baetis' autem dictus,
eo quod humili solo decurrat. 'Betin' enim Graece 'humile'
vel 'mersum' vocant.

(Sic fere ad verbum Is. Or. 13/21/34; tamen pro 'Betin'

'βελύ' habet Isidorus.)

589. Bafus--Botis. Subaudiendum, 'timet mea iura'. Est

enim hic ultimus fluviorum.	1
591. Eniochi--Civitas in Ponto, in parte Asiae.	2
(Plin. 6/4; Val. Flacc. 6/42; Us. ad loc.)	3
591. Colchi--Hic enim Jason auream Phrixci arietis pellem	4
rapuit.	5
(Myth. Vat. 2/136 etc.; Lact. Theb. 2/281 etc.; cf. Us.	6
ad loc.)	7
593. Incerti(?)--Aristobulus et Hyrcanus contra se de	8
imperio dimicantes occasionem praebuere Romanis, ut Iudaeam in-	9
vaderent. Itaque Pompeius Hierosolymam veniens capta urbe et	10
templo reserato usque ad sancta sanctorum accedit, Aristobulum	11
vincit secum abducit, pontificatum Hyrcano confirmat. Deinde	12
Antipatrum, Herodis Ascalonitae filium, procuratorem Palaestinae	13
fecit.	14
(Strabo 16/763; Ioseph. Antiquit. 14/34 sqq.; id. 14/79	15
sqq.; id. Bell. Iud. 1/6/4 sqq. et 7/7; Flut. Pomp. 39/45;	16
App. Mithr. 106-117; Dio Cass. 37/15-16; Flor. 3/5; Oros.	17
6/6/2-5.)	18
593. Incerti--"Incerti dei", omnibus scilicet aliis gen-	19
tibus. Nam omnes gentes creaturam, ipsi vero creatorem colebant.	20
Hinc Iuvenalis:	21
"Nil praeter nubes et caeli numen adorant".	22
(Cf. Us. ad loc.; De 'creaturam etc' vide August. Cons.	23
Evang. 1/52/D.; cf. Tac. Hist. 5/5.)	24
(Verba sunt. Iuv. 14/97.)	25

593. Mollisque--Dicta "mollis" propter calorem regionis.	1
(Aliter Us. ad loc.)	2
594. Taurosque--"Tauros" dicit habitantes iuxta Taurum,	3
montem Cilicidae.	4
(Mela 1/81, 3/60-61 etc.)	5
609. Brundisii--Brundisium, oppidum, situm ad oras Adriatici	6
maris, <u>quod</u> Graeci construxerunt. 'Brundisium' autem dictum	7
Graece, quod 'brunda' caput cervi dicatur. Sic est enim, ut et	8
cornua videantur et caput et <u>lingua</u> in possessione ipsius civi-	9
tatis.	10
(Cf. Us. ad loc. et adnot.; adde Is. Or. 15/1/49.)	11
612. Thesea--Quia iuxta placitum patris obliti sunt vela	12
mutare, et pater se praecipitavit in fluctus, dum credit filium	13
esse superatum. Theseus inde loci odio navigavit, venitque ad	14
Italiam, condiditque Brundisium. Ideoque 'profugos' eos dixit	15
a 'Creta'. <u>Hic</u> est Theseus, Aegaei filius, qui missus est ad Cre-	16
tam, ut comederetur a Minotauro, propterea quod occiderunt Athe-	17
nienses Androgeum Minois, regis Cretae, filium, et ab eo devicti.	18
Statutum est eis, ut singulis quibusque annis septem de filiis suis	19
et filiabus edendos Minotauro mitterent, qui humanis carnibus	20
vescebatur. Sed, cum iam dictus Theseus missus esset, potens	21
tam virtute quam forma, amatus ab Ariadne, regis filia, Daedali	22
consilio filo iter rexit, et necato Minotauro cum Ariadne victor	23
aufugit; cui pater iussit, ut, si victor reverteretur, vela mu-	24
taret.	25

(Ex Serv. Aen. 6/14 multa hic compilentur. Scholio nostro	1
usos esse videtur Myth. Vat. 1/44, 2/124 et 125. Cf. Us. ad	2
loc.)	3
614. Linguam--"Linguam" dixit terram angustam, quae se in	4
mare extendens paulatim deficit.	5
(Paul. ex Fest. p. 121, Muell.; cf. Us. ad loc.)	6
616. Faucibus--"Strictis faucibus", quippe terrae cornua	7
flectuntur, et portum faciunt.	8
618. Refunderet--Repercussas retrofunderet.	9
624. Illyris--Illyris regio est Adriatici maris in occi-	10
dente.	11
(Mela 1/18.)	12
626. Ceraunia--Montes Epiri. "In nubes" autem "abiere"	13
dixit, cum a nubibus conlecti non videntur.	14
(Is. Or. 14/8/3; cf. Us. ad loc.)	15
627. Saso--Oppidum Calabriae ad oram eiusdem maris.	16
(Haec e poetae verbis collecta esse videntur. Cf. Plin.	17
3/152; aliter Us. ad loc.)	18
628. Nulla fides--'Nulla fiducia'; id est, ubi nulla spes	19
restat redeundi Romam vel in Hispaniam ob difficultatem montium	20
transeundi.	21
631. Natum--Ita alloquitur filium suum.	22
(Cf. Us. ad loc.)	23
632. Recessus--'Extrema secreta'; 'ultimos tractus'.	24
633. Eufraten Nilumque--Flumina posuit pro his, qui iuxta	25

morentur.

1

635. Roma--Id est, prius vulgatus sum ego, et post me

2

Roma. Aliter: Vulgata sub me duce, quae iis ignota habebatur.

3

4

63 R.

637. Tigranemque--Tigranes tradidit Mithridatem Pompeio.

10

Ideo dixit "meum".

11

(Cf. Us. ad loc.)

12

637. Pharnacis--Pharnax frater fuit Mithridatis, qui, ut

13

se Pompeio probaret favere, caput ei sui patris ---rpetuo #

14

misit.

15

(App. Mithr. 113; Flut. Pomp. 41; Cf. Us. ad loc.;

16

Vox 'perpetuo' errore quodam hic videtur incidisse ex loco suo

17

proprio ad vs. 640. Servius enim cui illud scholion debetur,

18

habet ad Georg. 3/382 "ventorum perpetuo flatu", quae verba

19

librarius negligenter exscribens illud 'perpetuo' praeteriit.)

20

638. Vagantes--"Vagantes" dixit propter latitudinem tor-

21

rae. Duplex autem Armenia; Superior et Inferior; ideo dixit,

22

"utraqe".

23

(De Armenia minore cf. Suet. Caes. 44. "Duplex etc." ex-

24

scripsit Is. Cr. 14/3/35.)

25

640. Riphaesque--Riphaei montes in capite Germaniae sunt, 1
ventorum flatu nominati; nam ΠΙΦΗ Graece impetus dicitur. 2

(Ex Serv. Georg. 3/362; cf. Is. Or. 14/3/7, et supra ad 3
vs. 638.) 4

641. Figra palus--Maeotiden paludem dixit, quae gelu stric- 5
ta facit iter plaustreis. 6

(Gl. E s.v. Maeotide; cf. Us. ad loc. et ad 5/441.) 7

645. Fastos--'Fasti' dicuntur libri, qui annum et acta 8
ipsius anni continent. Has ergo gentes vult venire, quae Iatio 9
nomine, id est, consulum Romanorum, fastus suos signant; id est, 10
quae legibus Populi Romani utuntur. 11

(De fastis vide Liv. 4/7 et 20; 9/18 et 46; Cic. Pis. 12
30; eundem ad Att. 4/8b/2; ad Brut. 1/15; Tac. Ann. 3/17; 13
Serv. Aen. 1/375; Trebell. Gallien. 15; cf. Us. ad loc., et ad 14
10/187.) adde gl. E s.v. Fasti. 15

646. Epyrum--'Epirus' dicta est a Pyrrho, Achillis filio; 16
quae prius 'Molossia' dicebatur. Est autem in confinio Graeciae 17
sita. 18

(Serv. Aen. 3/293 et 297; cf. Is. Or. 14/4/9.) 19

660. Communem--Quia Pompeius sedet in Italia. 20

661. Undas--Ut Pompeius nec Italiam communem habeat, po- 21
situs in litore, nec expulsus possit liber ire per aperta aequora. 22

Subaudiendum: "Nullae tamen ex aequore rupes emineant". Sic rupes, 23
quas Caesar in aequor iactavit, non apparebant super aequora. 24

670. Vincula--Ut catenas facerent de trabibus, et Pompeium 25

includerent.

672. Xersēs--Xerxes rex Persarum fuit. Hic inter Abydon
et Seston navibus ponte facto quasi per terram transivit.

(Xerxes rex---Us. ad loc.; de altera re vide Is. Or. 14/6/7;
Cf. Us. ad vs. 674 et Is. Or. 13/16/3.)

677. Athōn--Athōnem montem incidit, et mare admisit.

Hinc ergo dicit poeta:

"Cum vela ratesque

In medium deferret Athon".

Hinc Iuvenalis::

"Creditur

Velificatus Athos et quicquid Graecia mendax

Audet in historiis".

(De monte vide Solin. 9/1; Schol. Juv. 10/174.)

(Poeta--2/676-7; Iuvenalis--10/174 sqq.)

686. Ballista--'Balista', genus tormenti, ab emittendo

iacula dicta. 'Bali' enim Graece 'mittere' dicitur. Torque-

tur enim verberare nervorum, et magna vi iacit aut hastas aut saxa;

contra quam testudo, id est, series valet scutorum.

(Is. Or. 18/10/2; cf. Veget. 4/22; Is. Or. 14/6/44.)

691. Virgo--Illud enim tempus erat, quando circa ortum
diei virgo cum scorpione oritur, in quo erat sol.

(Cf. Us. ad loc., Cod. B.)

693. Anchora--Nam cum voce hortantium se abstrahi solet.

693. Non Anchora--Hoc nomen non habet aspirationem apud

Græcos, quamvis aspiratio proprie Græcorum sit.	1
(Gell. 2/3; Serv. Aen. 1/169 et 6/4; Is. Or. 19/2/5;	2
Gl. E. s. v. Ancora.)	3
697. Pendentes--Gestum ostendit appendentis vela.	4
700. Perdere--Id est, tantum Italiam, ne cetera perdat.	5
704. ORDO EST: Ergo hostes receptis portis urbis, quas	6
solverat omnis fides conversa cum fato, et receptis muris petunt	7
ora portus flexi per cornua præcipiti cursu, et dolent classes	8
contingere pelagus.	9
(Aliter apud Us. ad loc.)	10
710. Euboeica--Euboea insula est, in qua est Chalcis ci-	11
uitas, iuxta quam angustissimum est mare.	12
(Euboea---civitas: ex Serv. Ecl. 10/50; cf. Mela	13
2/107-8; Solin. 11/16; Serv. Aen. 1/338; Us. ad loc.)	14
712. Manus--Id est, hostium 'manus', quæ paratæ erant,	15
has duas naves, quæ hæserant, ceperunt.	16
(Cf. Us. ad vs. 711.)	17
714. Spoliata--Duabus novissimis a militibus Caesaris.	18
715. Pagasea--Argo navis significatur, quæ in Pagasæa,	19
Thessaliæ civitate, prima est fabricata. (Vid. sub schol. seq.)	20
716. Cyaneas--'Cyaneæ' vocatur in mari, ubi saxa per mare	21
vagari dicuntur; quæ 'Symplegas' dicimus. Est autem 'Cyanea'	22
nomen gemmæ, quæ caeruleo coruscat nitore. Invenitur autem in	23
Scythia.	24
(Ad 715 vide Mela 2/44; Myth. Vat. 2/136; cf. Us. ad	25

loc.; Lact. Ach. 65.)

1

(Ad 716 vide de Symplogade Ov. Met. 15/35; Plin. 4/92,

2

6/32; Mela 2/99.)

3

(De gemma, Is. Or. 16/9/7; Us. ad loc.)

4

722. Fleias--Plegias una est ex Fliadibus. Sunt autem stel-

5

lae ante genu Tauri, quae ortu suo tempus primae navigationis

6

ostendunt; unde Graece 'Fleiades', Latine 'Vergiliae' dicuntur

7

a verni temporis significatione, quo oriuntur.

8

(Ex Serv. Georg. 1/138; sed cf. Is. Or. 3/71/13; Gell.

9

13/9/6.)

10

723. Destituit--Defecit et recessit, postquam multa fe-

11

cisti.

12

731. Ruinæ--Ubi Pompeius posset perire.

13

(Cf. Us. ad loc.)

14

63 V.

733. Phariq--"Phariae harenae", id est, Alexandrinae;

20

quia Nilus fluvius iuxta Alexandriam currit.

21

(Mela 2/104 et 114; Mart. Cap. 6/703; Iunior. Philos.

22

Orb. Descr. 21.)

23

SCHOLIA---

IN M. ANNAEI LUCANI

---LIBRUM III.

63 V.

1. Propulit--'Porro expulit'. 'Pro' enim 'porro' signi- 1
ficat. 2
- (Serv. Aen. 1/2 s. v. 'profugus'; cf. supra ad 1/525; 3
Us. ad loc.) 4
4. Terra--Mos est respicere illuc, unde inviti abscedimus. 5
7. Montes--Faulatim enim videntur deficere montes, dum 6
longius in mare progredimur. Sicut e contra illi crescere vi- 7
dentur, ad quos accedimus. (cf. Verg. Aen 3/530-599.) 8
9. Diri--Habitum futurae orationis ostendit. 9
11. Accenso--Unum pendet ex altero; ideo "accenso sepulchro" 10
quia "furialis". Furiae enim cum facibus describuntur. 11
- (Cic. Legg. 1/14/40; id. Rosc. Am. 24/67; Tac. Ann. 14/30 12
Serv. Aen. 4/384.) 13
17. Laxantur--Vacua fiunt. Virgilius: 14
"Laxatque foros"; 15

- id est, 'vacuos facit'. 1
22. Maritos--Habuit enim ante maritum Crassum, qui occisus est a Parthis, Cornelia, Scipionis Metelli filia. 2
3
(Plut. Pomp. 55; Us. ad loc.) 4
23. Tepido--'Adhuc recenti'; sive mariti, sive meo, quod maioris invidiae est. 5
6
(Similiter Us. ad loc.) 7
23. Felex--Invidiose dictum, "p̄plex", quasi non 'uxor'. 8
25. Securos--Non enim secure dormit, quem sequitur hostis. 9
26. Vestrum--Aliter: 10
"Et nullo vestro vacuum sit tempus amori". 11
27. Noctes--Id est, licet pater meus vivat adhuc et ego sim mortua, non tamen sum inmemor tui; sed sicut ille sollicitat te die, ita ego nocte sollicitudinem tibi inferam. 12
13
14
32. Licebit--Id est, beneficio umbrarum et manium meorum, cum a te Iulia non recedit. 15
16
34. Meum--Obscure mortem denuntiat. 'Bellum' inquit, 'civile faciet ut meus sis'; id est, 'cum te Caesar occiderit, apud inferos mecum eris'. (Cf. Us. ad vs. 53.) 17
18
19
36. Dei--Sacrificiis, quae in primo libro adversa fuisse monstravit. 20
21
(In primo libro---vss. 631 sqq.) 22
37. Ruit--Quia nosset mala esse ventura. Id est, nil sperans. 23
24
39. Relictum--Ut Epicurei volunt. 25

(Cf. Us. ad loc.)	1
40. Mors--Quod supra posuit, in utroque pro se locutus est:	2
'Si non sentiunt, vana sunt quae <u>vidi</u> et non timenda. Si sen-	3
tiunt, mortem timere non debeo, quia nil est mors.	4
(Us. ad vs. 39.)	5
40. Ipsa--Secundum Driadas, qui dicunt:	6
"Regit idem spiritus artus	7
Orbe alio".	8
(Apud poetam, l/456-7.)	9
43. Hospita--'Hic' et 'haec' hospes dicitur, communi gene-	10
re. Sed 'hic' usurpavit; ut Virgilius:	11
"Bellum O terra hospita portas".	12
(Verba sunt Aen. 3/539: Similiter de voce 'hospes' ap.	13
Serv. ad loc.)	14
52. Erat--Id est, malebat iam dimicare quam vincere. Plus	15
autem dixit, 'ut differret', ne vel hoc pati posset, quod postea	16
erat pugnaturus, interim victoriam consecutus.	17
55. Gnarus--ORDO EST: 'Gnarus trahi et causas irarum	18
et summa momenta favoris annona'. Per hanc enim aut irascitur po-	19
pulus, si deest, aut mitis est, si abundat.	20
(Cf. Us. ad loc.)	21
56. Adserit--'Adserere' est 'liberum probare'. 'Asse-	22
rit ergo 'liberos probat'.	23
(Cf. Fest. s. v. Sertorem; Varro L. L. 6/64; Gl. E. s. v.	24
Adserit; Us. ad loc.)	25

60. Undis--Incertum est, utrum oppresserit terras an ru-	1
perit.	2
61. Litora--Laus Siciliae et Sardiniae.	3
61. Litora--Quae ante mediae fuerant, has sibi littora	4
mare fecit.	5
(Vide supra ad vs. 2/457; adde Sall. apud Lact. Theb. 3/597;	
cf. Us. ad loc.)	7
66. Ullæ--Quia ipsae sunt Italiae propinquiore.	8
67. ORDO EST: 'Vix Libye superat ubere globae, cum	9
cessantibus austris tulit magnum annum effusis imbribus Borea	10
cogente nubes sub axem.' Id est, has duas insulas in frugum copia	11
vix Africa vincit, cum apud ipsos pluerit, et magnae messes pro-	12
venerint.	13
(Myth. Vat. 3/7/2; cf. Us. ad loc.)	14
69. Borea--Boreas, cum apud Italiam serenus sit, apud	15
Africam pluvias facit. E contrario Auster Italis pluviosus, sed	16
in Africa siccus et calidus est. Ergo ex Borea fertilis est.	17
(Verg. Georg. 1/458 et Serv. ad loc.; Serv. Georg. 1/461;	18
id. Aen. 1/85; Porphy. Epod. 10/19; Lact. Theb. 1/352; cf.	19
Us. ad vs. 68.)	20
74. Subacta--In hac enim parte caeli Gallia atque Ger-	21
mania sitae sunt.	22
76. Rheno--Id est, populis iuxta Rhenum et Oceanum habi-	23
tantibus.	24
(Cf. Us. ad loc.)	25

78. Britannis--Victi enim triumphantium currus sequeban- 1
tur. 2
(*cf.* Liv. 34/52;⁹ Suet. Caes. 80.) 3
79. Triumphum--Id est, propter victoriam civilis belli. 4
83. Amari--Ut vi vinceret potius quam favore. 5
84. Anxuris arces--Montem Tarracinensem dicit, in quo 6
inberbis Iuppiter colitur. 7
(De monte Tarracinensi vide Us. ad loc.) 8
(De Iove inberbi vide Serv. Aen. 7/799; Acro Serm. 9
1/5/24-26.) 10
85. Et qua--"Superaverat". Pomptina palus est, in qua 11
fures latescentes exactionem agebant. Inter duas enim paludes 12
pergit via, ideoque ait, "uda via". 13
(Cf. Iuv. 3/307.) 14
87. Albam--Ad Albanum montem consules sacrificiorum gra- 15
tia ire consuerunt. 16
(Fest. s. v. Praetor. Cf. Us. ad loc.) 17

64 R.

89. Arctoi--Gallici, quia Gallia sub septemtrione est. 23
(Cf. Us. ad loc.) 24
89. Belli--Per decem annos tracti. Sic ipse ait: 25

"Decimo iam vincitis anno".	1
(Ipse--1/300.)	2
92. Deseruero--Si tu desereris a civibus tuis.	3
(Us. ad loc.)	4
93. Eous--Orientalis; id est, Parthicus.	5
(Cf. Just. 43/1/1.)	6
94. Iuncto--Subaudiendum: "incubuit".	7
95. Pannonio--Singulós pro tota gente ponit.	8
100. Deos--De templis simulacra delecturus in publi-	9
cum.	10
100. Timoris--Id est, timorem suum sic metiebantur, ut	11
Caesarem crederent facturum esse quod posset. Est ergo "men-	12
sura" dicta pro 'modo'.	13
(Cf. Us. ad loc.)	14
101. Non omina festa--Aliter: 'omnia festa'.	15
103. Vix odisse--Id est, etiam ipsa odia libere exercere	16
non poterant prae timore; sive, ut adventu Caesaris subito tre-	17
pidi, nec odio tempus vacuum reperirent.	18
(Cf. Us. ad loc.)	19
103. Thebea--Prolepsis. Nam illo tempore haec non erat	20
sedes. Ergo "Thebea palatia", quia postea 'Thebea' dicta	21
sunt. Nam hanc postea constituit Augustus, sed tamen ad sua	22
tempora rettulit.	23
(Suet. Aug. 29; Martialis. 5/19/4; Serv. Aen. 9/9;	24
Aero O 1/31/1; id. Carm. Saec. 61 et 65; cf. Us. ad loc.)	25

104. Iure--Nam privatus Caesar senatum vocabat, cum consu- 1
les soleant. 2
(Vell. Pat. 2/50/2; cf. Us. ad loc.) 3
105. Consule--Quia cum Pompeio erant consules. 4
107. Curules--Aediles patricios dicit, quia et ipsi vim 5
habent convocandi senatus; ergo 'non loco suo cesserunt,' quippe 6
'non aderant'. 7
(Haud recte 'aediles' dixisse videtur. Cf. Cic. Legg. 8
3/4/10; Gell. 14/7/2; Us. ad loc.) 9
108. Omnia--Omnem sibi dignitatem vindicabat. 10
(Cf. Us. ad loc.) 11
111. Melius--ORDO EST: Melius est, quod plura erubuit Roma 12
iubere quam pati. 13
114. Metellus--Hic tunc tribunus plebis fuit. 14
(Plut. Caes. 35; id. Pomp. 62; Dio Cass. 41/17.) 15
115. Saturnia--Ubi aerarium publicum est constitutum. 16
(Serv. Aen. 8/319; Fest. s. v. Aerarii Tribuni.) 17
117. Ante--ORDO EST: Ante fores constitit aedis pro- 18
hibensque rapina victorem. Cetera per parenthesin dicta 19
sunt. 20
119. Amor--Metellum increpat, qui pro publico thesauro 21
se morti opponebat. 22
(Cic. ad Att. 10/4/8; Plut. Caes. 35; id. Pomp. 62; 23
Dio Cass. 41/17; Flor. 4/2/21.) 24
124. Sacro--Sancti dicebantur tribuni plebis. 25

(Fest. s. v. Sacrosanctum; Liv. 2/33; 3/19 et 55; id. 1
9/8-9; cf. Us. ad loc.) 2

126. Tribunus Gaius Ateius, cum diceret Crasso servare 3
sedem, et cum proficisci vetaret ad proelium, ille contempsit. 4
Neglectus tribunus plebis diras ei imprecatus est; quo bello 5
Crassus occubuit. 6

(Cic. Div. 1/16/29-30; Dio. Cass. 39/32 et 39/39; Plut. 7
Crass. 16; Flor. 3/11/13; cf. Us. ad vss. 126 et 127.) 8

127. Tribunicia--"Tribuniciae" scilicet defensores. Et 9
"tribunicia"; scilicet his alicui resistere non licebat. 10

(Cic. 1.1.) 11

127. Dirae--"Dirae" dicuntur 'furiae', quasi 'dei ira' 12
natae; sed hic 'ultrices' significant; id est, 'vindictas'. 13

(De derivatione vocabuli vide Serv. Aen. 12/845 et 14
4/453 D.) 15

(Cf. Serv. Aen. 3.209; Myth. Vat. 1/27; Verg. Aen. 16
4/473; Claud. Ep. 1/14; Sen. Med. 967; Us. ad loc.) 17

133. Bellum--Id est, non defecerunt omnes gentes, quin 18
habeas, quibus spolia subtrahas, dum spolia Romae auferas. 19

135. Polluet--Id est, numquam eris tanto honore subli- 20
mis, ut dignus sis, cui debeat Caesar irasci. 21

140. Cesare--Id est, plus dolores habent leges, si eas 22
Metellus servet, quam si Caesar tollat. 23

143. Togam--Sic enim venerat pacatus. Nam ait supra: 24

"Tunc agmina victor 25

- Non armata trahans(sic), sed pacis habentia vultum, 1
 Tecta petit patriq:" 2
 (Supra---vss. 71-3.) 3
146. Libertate--Ut libertas sit causa pereundi, dum se 4
 adversus potentem libere aliquis sit ausus erigere. "Liber- 5
 tate" ergo dixit, 'dum liber est et restitit'. 6
152. Egestas--Cum hi serviunt, qui inopes sunt. Non 7
 sibi graves sunt, sed domino suo, cui serviunt. 8
155. Stridore--Hoc post Gallorum irruptionem factum est, 9
 qui Capitolium latenter ingressi sunt. Id est, ut liminaria 10
 portae aerea fierent, ne quis fores Capitolii cum silentio pos- 11
 set aperire. 12
158. Philippi--Rex Macedoniae fuit. 13
 (Flut. Alex. 1-6 etc.; Mela 2/34 ; Suet. Calig. 57; cf. 14
 poetam, 10/20 etc. etc.) 15
160. Auro--Rex Pyrrhus Fabricio aurum optulit, ut sibi 16
 proderet Romam. Unde Virgilius: 17
 "Parvoque potentem 18
 Fabricium". 19
- Nam post, victus Pyrrhus omne aurum perdidit, de quo Fabricium 20
 corrumpere voluit. 21
- (In codice "Philippus" pro 'Pyrrhus' legimus. Lemma ad 22
 versum 158 huc inrepsit aut librarius utramque narrationem Pyrrhi 23
 atque Philippi in exemplari suo videns nomina regum permutavit.) 24
 (Verba sunt Verg. Aen. 6/843-4.) 25

- (De Pyrrho vide Serv. Aen. 6/844; Gell. 5/8; cf. Us. 1
ad loc.; Sen. Controv. 2/1/8 et 5/2.) 2
- (De Philippo vide Verg. Aen. 6/621, quem versum Lucanus hic 3
compilatus est, et Serv. ad loc.; Cf. Lact. Theb. 12/510.) 4
163. Metello--Ideo 'Metellus Creticus' est appellatus. 5
"Minoia" autem dixit a rege Minoe. 6
- (De Metello, Liv. Per. 100; Vell. Pat. 2/34/1; Us. ad 7
loc.) 8
- (De rege, Verg. Aen. 6/14.) 9
164. Cato--Hic rogatione Claudia missus est Cyprum, ut emeret 10
haereditatem regis Ptolemaei, qui defunctus vita Populum Ro- 11
manum haereditarium fecerat. 12
- (Vell. Pat. 2/45/4-5; Us. ad loc.) 13
- (Scholiastes Cyprum videtur et Bithyniam permiscuisse. 14
Vide Vell. Pat. 2/4/1 et 2/39/2.) 15
166. Quæ--Ante triumphum enim omnia præferebant victores, 16
ut fecit Pompeius, qui vicit Orientem. 17
- (Liv. 34/52; Vell. Pat. 2/40/4; Us. ad loc.) 18
172. Phocaicas--Regio in Graecia, quæ iuxta Italiam, 19
'Massilia Graecorum' dicitur. 20
- (Mela 2/76 et 1/89.) 21
172. Scopulosaque--Dat Phocaicas manus. 22
173. Parnasusque--Parnassus, mons Thessaliae, biceps est, 23
quorum unum Apollini, unum Libero consecratum est; id est, Cirrha 24
et Nysa. Nunc ergo utroque iugo desertus est, quia incolas suqs 25

misit ad proelia.	1
(Mons Thessaliae--vide Poetam 5/72; Cv. Met. 1/317;	2
Melam2/40; Serv. Georg. 2/18 et Ecl. 6/29.)	3
(De duobus iugis vide Lact. Theb. 7/347; cf. eundem ad	4
3/474; cf. Scholion seq.)	5
173. Parnasusque--Parnassus, mons Thessaliae, biceps;	6
quorum unum Apollini, unum Libero sacratum est: Helicon et	7
Cithaeron. Nunc ergo utroque iugo desertus est, quia incolas	8
suos misit ad proelia.	9
(Serv. Georg. 3/291; Us. ad loc.)	10
175. Cephisos--Quia hic fluvius ex oraculo Delphico ori-	11
tur; id est, de monte Parnasso. (Vide sub scholio seq.)	12
175. Dirce--Dirce, fons apud Thebas, ubi regnavit Cadmus.	13
Ideo "Cadmea". Ubique autem pro fluminibus aut montibus in-	14
colas debemus accipere.	15
(Cephisos---Cv. Met. 3/19; Solin. 7/3 et 7/25; Lact.	16
Theb. 7/340; cf. Us. ad loc.)	17
(Dirce---Myth. Vat. 2/74; cf. Us. ad loc.)	18
177. Sicaniis--'Siculis'. De Elide usque ad Siciliam	19
venit amore Arethusae.	20
(Verg. Aen. 3/694 sqq. et Serv. ad loc.; Myth. Vat. 1/166 et	21
2/173; Lact. Theb. 1/271 et 4/239.)	22
179. Thesprotii--Ii accolae sunt montis Parnassi.	23
(Liv. 43/21; Plut. Pyrrhus 1.)	24
179. Quercusque--Quercus enim Iovi fuerant consecratae,	25

- quae dabant responsa mortalibus. Has postea Iacedaemones 1
subruerunt. Ideo ait, "silentes". 2
- (Serv. Georg. 1/8 p; Myth. Vat. 1/96 et 2/226; cf. Us. 3
ad loc.) 4
181. Quamvis--Sensus hic est: Quamvis delectus sit, ut 5
milites eligantur, omnes tamen venerunt favore Pompeii. Nam 6
cum delectus est, plurimi relinquuntur; quod modo mirum est, 7
in dilectu habito nullus remansit. 8
- (Cf. Us. ad loc.) 9
182. Puppes--Portum Piraeum dicit, ubi Apollinis templum est. 10
Sensus est: Quia omnes Pompeium secuntur, modo paucae naves 11
remanserunt in Phoebeis navalibus. 12
- Sunt autem "navalia" loca, ubi naves stant vel fabricantur. 13
(De templo Apollinis cf. Us. ad loc.) 14
- (De navalibus vide Serv. Aen. 4/593; Us. ad loc.; cf. 15
infra ad vs. 755.) 16
183. Petunt--Duae sunt Salaminae: una in Graecia, unde 17
pulsus est Teucer, altera in Cypro, quam modo dicit. Sensus 18
ergo hic est: Tres naves veniunt Salamina petentes, ut cre- 19
datur ipsam esse veram Salamina, unde ipsae venerunt, quae Pompeio 20
faverant. 21
- (Mela 2/102 et 109; Porphy. O. 1/7/29; cf. Us. ad loc.) 22
185. Vetus--Bene "vetus"; quippe in qua nutritus est 23
Iuppiter. 24
- (Verg. Aen. 3/104; Lact. Ach. 367; Myth. Vat. 2/16; Serv. 25

Aen. 3/104.)

1

64 V.

189. Testantes--Cadmus in hac civitate versus est in
 draconem; similiter uxor eius; unde civitas hoc nomen accepit.
 'Encheloe' enim 'dracones' dicuntur a Graecis, ideoque dixit,
 "Testantes".
- (Herod. 5/61 et 9/43; Strabo 7/326; Myth. Vat. 1/149 et
 2/78; Lact. Theb. 3/274 et 290.)
190. Colchis--Civitas est ad oram maris Pontici, unde
 Iason pellem auream tulit arietis.
- (Civitas---Flin. 6/12.)
- (Iason---Lact. Theb. 2/281 etc.)
190. Colchis--Iuxta hoc oppidum Medea fugiens patrem suum,
 etiam fratris sui Absyrti membra discerpsit.
- (Cic. N. D. 3/19; Myth. Vat. 1/204; Lact. Theb. 5/458.)
192. Iolcon--Iolcon, civitas Thessaliae, in Haemonio
 monte.
- (Mela 2/40; Porphyry. Epod. 5/21; cf. Porphyry. O. 1/37/19;
 Us. ad loc.)
197. Mors--Id est genus mortis, ut homines etiam naufra-
 gio perirent.

198. Pholoe--Illic enim nati dicuntur Centauri. "Men- 1
tita" autem ideo dixit, quia volunt illos primos equis usos ad 2
sedendum; et de longinquo visos creditos esse Centauros. 3
(Serv. Georg. 3/115; Myth. Vat. 1/61; Lact. Ach. 238; 4
cf. Us. ad loc.) 5
199. Strimon--Fluvius Thraciae per Bisthoniā paludem 6
fluens. (Plin. 4/42; Lact. Theb. 5/188.) 7
200. Barbara Cone--Regio in ultimis Europae partibus. 8
(Cf. Us. ad loc.) 9
201. Aquas--Bene dixit, "perdit aquas"; ibi enim diffundi-- 10
tur per paludes. Alii dicunt sorberi ibi fluvium, et ire sub 11
terras. 12
(Cf. Us. ad loc.) 13
202. Feucen--"Feucen", oppidum Europae in fine ponti, 14
quod alluit unum caput ex septem capitibus Histri. 15
(Non oppidum sed insula apud Melam 2/8 et Plin. 4/79; cf. 16
Us. ad loc.) 17
203. Mysiaque--Mysia provincia est. Moesia, civitas 18
Phrygiae, haud longe a Troia. 19
(Nomina 'Mysia' 'Moesia' hic non distinguuntur. De Mysia 20
vide Liv. 38/39; Melam 1/90.) 21
(De Moesia vide Tac. 1/80 (Annales); Plin. 3/149.) 22
203. Caico--Quia Caicus fluvius per Mysiam fluit. 23
(Mela 1/90; Serv. Georg. 1/369.) 24
204. Idalis--Idalis et Arisbe oppida sunt Mysiae. 25

- (Verg. Aen. 9/264.) 1
205. Pitane--Civitas Laodiceae, ubi pinus plurimae nascuntur. 2
- Nam Graece 'pitos' pinus dicitur. 3
- (Civitas---Mela 1/90; Ov. Met. 7/357.) 4
- (Graece etc.---Is. Or. 17/7/31.) 5
206. Celonē--Civitas Lydorum, ubi victus in certamine 6
- tibiarum Marsyas ab Apolline poenas dedit. Fabula velut nota 7
- praetermittitur. 8
- (Xen. Anab. 1/2/7 sqq.; de Marsya vide Lact. Theb. 2/66 9
- et 4/186.) 10
- (De civitate---Liv. 38/13; Plin. 31/19 et 5/106.) 11
- (Cf. us. ad loc.) 12
208. Meandron--Maeandros, fluvius in Mileto flexuosissi- 13
- mus; ideoque "errantem" ait. Et redit Maeandro commixtus ipse 14
- Marsyas. De sanguine autem Marsyae hic fluvius factus dicitur. 15
- (De Marsya et Maeandro vide Xen. 1. 1.;) 16
- (De Maeandro--Verg. Aen. 5/251; Plin. 5/110; Ov. Met. 17
- 8/162 sqq.) 18
- (Cf. Liv. 38/13.) 19
210. Pactolon--Pactolus et Hermus flumina sunt aureas 20
- hærones trahentia. 21
- (Verg. Georg. 2/137 et Serv. ad loc.; Martial. 8/78/5; Sil. 22
- Ital. 1/159; Plin. 5/110, 5/119, 35/66; cf. Us. ad loc.) 23
212. Omnibus--Quia ipsi iam suam civitatem perdiderant 24
- ominibus, ideo sequebantur Pompeium ipsum quoque perituum. 25

213. Cesar--Nam, si historiam Troiae respicias, Caesarem 1
magis quam Pompeium sequi debuerant, quia ipse ortus est a Iulo. 2
Ut ait Virgilius: 3
"Iulius a magno demissum nomen Iulo". 4
(Verg. Aen. 1/288.) 5
215. Ninos--Civitas Syriae, "felix" dicta, quod post vic- 6
toriam de finitimis gentibus, rex Indorum eam condiderat, ibique 7
victoriae titulos consecravit. 8
(Luc. Ampel. 8/11; Plin. 6/42; Oros. 2/2/1; Just. 9
1/1-2.) 10
215. Damascos--Damascos, civitas Syriae, obiecta ventis, 11
quippe campestris est. 12
(Civitas--Is. Or. 15/1/15; Plut. Alex. 20.) 13
(Campestris--Vulg. Judith 2/17) 14
(cf. Us. ad loc.) 15
216. Gazeque--Civitas Syriae, in qua Cambyses, rex Persarum, 16
divitias condidit. 17
(Sic Is. Or. 15/1/16; cf. Us. ad loc.) 18
216. Idyme--Idyme, civitas Phoenicum, ubi multae arbores 19
palmarum nascuntur. "Dives" ergo "palmarum" accipimus. Virgi- 20
lius: 21
"Primus Idimeas referam tibi, Mantua, palmas". 22
(Verba sunt Verg. Georg. 3/12.) 23
(Cf. Sil. Ital. 3/600; Stat. Silv. 5/2/138; Serv. 24
Georg. 3/12.) 25

217. Tyros--"Instabilis" dicitur "Tyros" propter suam
fallaciam. Virgilius: 1
2
"Tyriosque bilingues"; 3
sive quae a terrae motu laborat. 4
(Verba sunt Verg. Aen. 1/661.) 5
(De fallacia vide Serv. Aen. 1/661.) 6
(De terrae motu vide Lucret. 5/85; Just. 18/3/3.) 7
219. Cinosura--Septemtriones duo sunt: Helice et Cyno- 8
sura. Hoc ergo dicit: 'Qui inde navigant, ducem habent Cyno- 9
suram, quae nullis est certior dux, quam his, qui inde navi- 10
gant. 11
(Serv. Aen. 1/744.) 12
220. Phœnices--Phoenices enim primi usum litterarum in- 13
venisse dicuntur; et antequam litterae inventae sint, per imagines 14
ferarum atque signorum verba ponebant. 15
(Herod. 5/58; Tac. Ann. 11/14; Plin. 7/191 sq.) 16
(Cf. Mela 1/65.) 17
222. Memphis--Memphis, civitas Aegypti, quae papyro libros 18
fieri instituit. Ideo dixit: 19
"Nondum noverat contexere biblos". 20
(Cf. Poetam, 4/135; Is. Or. 15/1/31.) 21
225. Tharsos--Civitas, quam Perseus condidit, Iovis et 22
Danae filius. 23
(Ammian. Marc. 14/8/3; cf. Us. ad loc.) 24
226. Antrum--In Coryco, civitate Ciliciae, est antrum 25

- famosissimum et paene ab omnibus celebratum. 1
- (Solin. 38/7; Id. rub. 38/3.) 2
227. Aege--Civitas, quae significatur 'mari vicina', quia 3
dixit: 4
- "resonant navalibus Aëge"; 5
- et Neptuno consecrata fuit. 6
- (De Neptuno vide Verg. Aen. 3/74.) 7
230. Ganges--Fluvius, qui a septemtrione oritur. 'Coli' 8
autem ideo hunc dixit, quia fecundas facit terras, quas al- 9
luit. 10
- (Solin. 52/6; Flin. 6/65.) 11
232. Eurum--Eurus enim ventus est orientalis, Subsolano 12
coniunctus. Dictus autem 'Eurus' quod ab Eoo flat. 13
- (Gell. 2/22; Is. Or. 13/11/4.) 14
233. Pelleus--Pella, civitas Macedoniae, ubi Alexander 15
Macedo natus, quem nunc 'Pellaeum' dicit 'ductorem'. Hic, cum 16
Nili fontem quaereret, primo usque ad Thermon Nilum venit, inde 17
ad tenebras; deinde divina voce territus, quod nimis periculosa 18
temptaret, discessit a coepto. Ideo dixit, "constitit". Ubi 19
autem Pella sit, Virgilius ostendit: 20
- "Nam qua Pellei gens fortunata Canopi 21
colit effuso stagnantem flumine Nilum". 22
- (Georg. 4/287-8, q. v.; cf. Serv. ad loc.; Poetam 10/272 23
et 10/40; Vib. Sequest. 148 R. apud Hosium, p. 69.) 24
(Hic Vergilium scholiastes male intellexit.)
237. Arundine--Agroetes significantur Indiae ulterioris 25

populi, qui cannarum viridium caudicibus tunsis sive <u>trit</u> is mella	1
dicuntur exprimere.	2
(Cf. Is. Or. 17/7/53.)	3
239. Carbasa--Ipsi Agroetes significantur, quos dicunt	4
pro purpura clavos habere de discoloribus.	5
240 Suas--"Quique suas truxere piras".	6
Bragmannas dicit, Indiae populos barbaros, qui sponte se cremant	7
igni, cum his visum fuerit, quod diu vixerint.	8
(Plin. 6/64; Quint. Curt. 8/9/32.)	9
240. Calentis--Tapinosis. Debuisset enim dicere 'ardentes'	10
sive 'flammatos'.	11
(Serv. Aen. 1/118.)	12
244. Amanus mons est Cappadocum, quem ideo dixit non coli,	13
sive quia durus est, sive quia isti semper hostibus occupati	14
sunt. Quod autem sit, "duri", non 'sterilis' accipimus, sed	15
'qui semper resistit inimicis.'	16
(Cic. Ad Att. 5/20/5; Plin. 5/22/18; Mela 1/69.)	17
247. Arabes(?)--Aethiopus dicit, qui inferioribus signis	18
iuxta oceanum et zodiacum circulum sunt. Ii umbras pro quali-	19
tate terrae in sinistram partem mittunt, nos in dextram. Hoc	20
ergo mirati sunt in nostris terris, non ire sinistras, ut in	21
suis eunt.	22
(Cf. Poetam 3/253; Serv. Aen. 6/705; Verg. Aen. 4/480 et	23
Serv. ad loc.; Myth. Vat. 3/16.)	24
249. Orestas(?)--Gentes in ultima barbariae.	25

250. Carmanosque(?)--Gentes super mare rubrum, ad Persidum 1
promunturium usque proiectae; a Carmano rege, terrae filio, no- 2
minatae. 3
(De habitatione gentis vide Melam 3/75; Mart. Cap. 6/629.) 4
252. Ibi(?)--Ibi enim cito dies redditur, cum inter 5
orientem et occidentem non multum interest spatium. 6
253. Ethiopumque(?)--Megas Aethiopus sub zodiaco futu- 7
ros esse, nisi signum Tauri processu unius pedis usque in eorum 8
provinciam tenderetur. Omnes enim sub zodiaco sunt. Nec aliud 9
habitatur in terris nisi sub zodiaco. 10
(Verg. Aen. 6/795 et Serv. ad loc.; cf. us. ad vs. 255.) 11
256. Tigris(?)--Duo flumina, Tigris et Euphrates, uno fonte 12
procedunt; sed Tigris vadens contra Assyrios, Euphrates contra 13
Chaldaeos, Mesopotamiam mediam inter se terram faciunt; unde 14
et 'Mesopotamia' dicitur. Nam 'mesos' 'medium' et 'potamos' 15
'fluvius' apud Graecos dicitur. Quae duo flumina, nisi Meso- 16
potamia separaret, incertum esset utrum 'Euphrates' an 'Tigris' 17
diceretur. 18
(Tac. Ann. 6/37; Serv. Georg. 4/560 D.; Schol. Iuv. 19
1/104; Is. Or. 13/21/10.) 20
260. Euphrates(?)--Ideo autem ait, 'vice fungitur Phariae 21
undae', quia sicut Nilus, fertilem reddit Aegyptum, ita et isto 22
sic irrigat terras et fertiles facit. 23
(Mela 1/49 sqq.) 24
261. Tigrim(?)--De hoc ait Nero in primo libro: 25

"Quique pererratam subductus Persida Tigris	1
Describit, et longo terrarum tractus hiatu,	2
Reddit quæsitæ iam non quærentibus undas."	3
(Cf. Web. III, p.213, adnot. 4. <i>Bachm., Poet. Lat. Min. p.368, fr. 1.</i>)	4
266. Fecisse duos(?)--De tribus. Iam enim occiderant Crassum.	
(Cf. Us. ad loc.)	6
267. Scythiæ populi(?)--Sedes non habent proprias et certas, sed semper errant.	7
(Oros. 1/2/47.)	8
267. Bactros(?)--Scythiæ fluvius frigidissimus; per Bactra, Parthorum civitatem transit.	9
(Cf. Us. ad loc.)	10
268. Hyrcania(?)--Regio silvestris in Scythia.	11
(Serv. Aen. 7/605; Lact. Theb. 5/204.)	12
270. Eniochi(?)--Gens Asiæ superioris in ora Ponti; qui ideo Heniochi dicti sunt, quia ad regendos equos sunt doctissimi.	13
(Mela 1/111; cf. Us. ad loc.) (Cf. supra ad 2/591.)	14
270. Sarmata Moschis(?)--Hæ vicinæ sunt regiones in Europæ parte prope Germanos.	15
(Mela 3/25 sq., 1/13)	16
271. Ditissima Fasis(?)--Sive propter felicitatem accipimus, sive propter pellem arietis inauratam, quæ apud Colchos inventa a Phryxo in templo Martis est consecrata. "Eccat" autem Phasis: 'radit et transit'. Phasis fluvius est Colchorum.	17
	18
	19
	20
	21
	22
	23
	24
	25

(Cf. Us. ad loc.)	1
(De pelle et sq. vide Lact. Thob. 2/261, 5/475: Lact.	2
Ach. 65.)	3
(De Phaside vide Melam 1/108; Lact. Thob. 6/458; supra	4
ad 2/585.)	5
272. Fatalis Halis(?)--Fluvius Asiae Interioris; Croesi	6
regnum et Cyri medius terminabat. Erat autem Cyrus rex Per-	7
sarum; Croesus Lydorum. Cum inter hos certamen de imperio	8
ageretur, Croesus consuluit Apollinem; cui ab eo adversa re-	9
sponsa prolata sunt.	10
(De fluvio--Mela, 1/105.)	11
(De aliis rebus cf. Cic. Div. 2/56/115; Oros. 2/6/12;	12
Us. ad loc.)	13
273. Tanais(?)--Fluvius Scythiae, qui Asiam et Europam	14
determinat. Una enim ripa Asia est, altera Europa.	15
(Mela 1/8 sqq.)	16
278. Metis(?)--Huc usque enim venit Hercules; ibique	17
portum Maeoti condidit.	18
(Haec e poetae verbis, re male intellecta, collecta sunt.)	19
279. Gades(?)--Cadis insula est in finibus Baeticae pro-	20
vinciae sita, quae dirimit Europam ab Africa; in qua Herculis	21
columnae visuntur, et unde Tyrrheni Maris faucibus Oceani aestus	22
inmittitur. Est autem a continente terra centum XX passibus	23
divisa. Sciendum tamen, quod hoc nomen plerumque pluraliter offer-	
tur. Iuvenalis:	25

- "Omnibus in terris, quæ sunt a Gadibus". 1
- Incertum autem est, cui mari hæc insula ascribatur: Oceano an 2
- Mediterraneo; ideoque dicit: 3
- "Oceanumque negat s. l. d. m. t. r. G." 4
- (Verba 'Herculis-----inmittitur' ex Orosio hausta sunt. 5
- Oros. 1/2/7.) 6
- (Cf. Melam, 1/27; Cund. 2/97 et 3/46; Acro O 2/2/3; 7
- Us. ad vs. 277.) 8
- (Iuvenalis--Iuv. 10/1.) 9
281. Arimasphæ--(?)--Gens in ponto, quæ deauratis bal- 10
- teolis ornamentis vice comas ambit. 11
- (Cf. Herod. 4/13; Vibium Sequest. p. 146 R.; Us. ad 12
- loc.) 13
- (De vocæ 'deauratis' vide Genthium p. 10.) 14

65 R.

283. Massagetes--Massagetes et Gelonus gentes sunt in 20
- ultima Germania. Ut ait Virgilius: 21
- "Acerque Celognus, 22
- Cum fugit in Rodopen atque in deserta Gatarum, 23
- Et lac concretum cum sanguine potat equino." 24
- (Verba sunt Verg. Georg. 3/461-3.) 25

(De Massagetis vide Melam 1/13; Herod. 1/201; Flin.	1
6/50; Porphyriionem O 1/35/38; Us. ad loc.)	2
(De Gelonis---Herod. 4/108-9; Melam 2/14; Serv. Georg.	3
2/115.)	4
284. Memnoniis--Comparatio a minori fit. Dicit autem:	5
' Non tot cum illo fuisse, quot nunc sunt cum Pompeio.'	6
(De 'Comparatione' vide Serv. Aen. 2/496.)	7
285. Cjrus--Cyrum cum sequeretur magnus exercitus, ut	8
numerus omnium sciret, iussit macerias fieri: id est, loca quae	9
certum numerum militum ferrent. In haec mittebantur quot introire	10
potuissent; sic ex maceriarum numero ad stipendium dandum et	11
quantitatem militum colligebat.	12
(Hanc fabulam de Xerxe narravit Herod. 7/60.)	13
285. Milite--Consuetudinem dicit hanc fuisse Persarum,	14
ut procedentes ad bellum singulas sagittas extra urbem loco cer-	15
to dirigerent; cum omnes post finitum proelium redirent, singuli	16
singulas tollerent, ut ex his, quae remansissent, occisorum nu-	17
merus inveniretur.	18
(Sic Us. ad loc. Cod. B.)	19
286. Ultor--Agamemnonem dicit, qui mille naves duxit ad	20
Troiam propter Helenam, Menelai fratris sui, uxorem.	21
(Mille---Serv. Aen. 3/80.)	22
287. Percussit--ORDO EST: Non cum tantis percussit aequora	23
Pompeius.	24
(Cf. Us. ad loc.)	25

292. Hammon--Iuppiter, qui apud Libyam colitur cum arietinis 1
cornibus. 2

(Serv. Aen. 4/196 similia habet. . . Sed cf. Lact. Theb. 3
3/476 et Poetam 9/514. sqq.) 4

293. Marmaricas--"Marmaricae", gentes in ultimis Africae 5
finibus constitutae. 6

(Poeta 6/309 et 9/893; Mart. Cap. 6/672; Plin. 5/33.) 7

295. Iharethonias--Ab oppido, quod iuxta Syrtes est, quae 8
sunt prope Catabathmon montem, qui locus Africam dividit ab 9
Aegypto. 10

(Sall. Jug. 1/19; Mela 1/39-41; Mart. Cap. 6/672; 11
Oros. 1/2/88; cf. Us. ad loc.) 12

295. Syrtes--Subaudiendum: 'Non cessavit permittere ca- 13
tervas in arma.' 14

297. Prestitit--Dum cum Pompeio mittit auxilia. 15

297. Pharsalia--Campi Macedoniae. 16

(Poeta 1/38 et 7/535; Suet. Caes. 35.) 17

301. Phocais--Civitas Graeciae, unde profugi alii in Ita- 18
liam, alii in Massiliam civitatem delati sunt; in qua haec iuven- 19
tus est, de qua loquitur. 20

(Gell. 10/8 et 10/16; Mela 2/77; Just. 43/3 et 4; 21
Is. Or. 15/1/63; cf. infra ad vs. 539; Us. ad loc.) 22

301. Dubiis--Quia incertum erat utrum Caesari an Pompeio 23
victoria eveniret. "Non Graia levitate" dicit, quia Graeci 24

facile mutantur. Graeci isti contra morem suae gentis fecerunt, 25

- fortiter in fide stantes. 1
- (De mutabilitate Gracorum vide Cic. pro Flac. 4/9; pro 2
 Lig. 4/11; Liv. 8/22/8, 26/17/5, 9/18/6.) 3
- (Cf. Us. ad loc.) 4
303. Causas--Id est, non secuti sunt illum, qui vincebat, 5
 sed qui iustius dimicabat. 6
306. Cecropiæ--Ideo "Cecropiae Minervae" dixit, quia 7
 Minerva hanc sibi defenderat civitatem olivam ibi producendo, 8
 dum Neptunus equum produxisset. 9
- (Cf. Verg. Georg. 1/12 sqq.; nostra hausta sunt ex Serv. 10
 ad loc.) 11
307. Semper;-- ORDO EST: Semper in externis bellis ves- 12
 tro populo communia fata tulisse Massiliam testatur aetas, quae 13
 comprehensa est Latiiis annalibus. 14
- Annales autem sunt libri, qui continent acta singulorum an- 15
 norum. 16
- (De annalibus vide Gell. 5/18; Serv. Aen. 1/373; Is. Or. 17
 1/63/3; cf. Supra ad 2/645.) *(gl. E. s.v. annalis.)* 18
313. Discordes--"Discordes" sunt lacrimae, quando laesi 19
 a civibus deflent cives. 20
314. Secretumque--'Fidem'; ab eo, quod sequitur, id quod 21
 praecedit. Praecedit enim fides, ut "secretum" subsequatur; 22
 unde et manu velata panno Fidei sacrificabant antiqui, ostendentes 23
 fidem secretam esse debere. 24
- (Ab eo, quod etc.--Serv. Aen. 1/219.) 25

- (De Fide dea vide Liv. 1/21/4 quo loco "sacratum" apud
Weissenb. legi; quā de re vide Hildebr. Apul. Met. 3/26.)
315. Manu--Id est, nostra, quae vobis est copulata.
321. Innumery--Primo dixit, quod non debeant dimicare; modo
dicit, quod, etiam si dimicent, nihil prosit.
322. Contagia mundus--Id est, non tam innocentes sunt homines
ut desint bellis civilibus, qui cupiant dimicare.
323. Coactis--'Collectis'; sive ut cogi debeant, qui sponte
non dimicant. De his, qui ad bellum civile non venerant.
324. Ista--"Ista" dicticos dicit, id est, demonstrative.
Sensus est: Utinam ista voluntas, quae in nobis est, sit cunctis;
scilicet ut recusent vestra fata; id est, nolint bellare.
- (Dicticos--Vide Acronem Serm. 1/9/47.)
328. Committitis--A contrario fecit declamationem; id est,
si committitis, quibus fas non est.
333. Exceptus--In quo scelus non sit admissum.
336. Hiberi(?)--Nam ad Hispaniam tunc Caesar ibat, ut ipse
paulo post:
- "Vana movet Graios nostri fiducia cursus".
- Suadebant enim Phocenses, ut a se recederet.
- (Paulo post--infra vs. 357.)
357. Pondera--Si nos ceperis, omnes non vicisti.
358. Armis--Terret Caesarem, ne sibi velit infelices iungi.
- (Cf. Us. ad loc.)
359. Exul--Cum Cyrus maritimas urbes Graeciae occuparet,

et Ihocenses ab eo expugnati omnibus angustiis premerentur, iura- 1
 verunt, ut profugerent quam longissime ab imperio Persarum, ubi 2
 ne nomen quidem eorum audirent. Atque ita in ultimos Galliae sinus
 navibus profecti, armisque^{se} adversus Gallicam feritatem tuentes, 4
 Massiliam condiderunt, et ex nomine ducis nuncupaverunt. Hos 5
 Varro "trilingues" esse ait, quod et Graece loquantur et Latine 6
 et Gallice. 7

(Exscripsit Is. Cr. 15/1/63; cf. supra ad vs. 301; Us. 8
 ad loc.) 9

340. Exustq--Hanc civitatem antea habuerunt; unde profugi 10
 Massiliam condiderunt. Ideo dixit, "translatos arces". 11

(Vide supra ad vss. 301 et 339.) 12

(De permutatione vocum 'Phocaea' et 'Phocis' cf. Poetam ad 13
 loc. et ad 4/256; Sen. Cons. ad Helv. 7/8; Gell. 10/16/4.) 14

342. Inlustrat--Facit inlustres et nobilitat. 15

347. Horrida--Quae horrorem faciunt, si cernantur. 16

348. Fœdaque--Quae foeda sunt, si tangantur. 17

350. Sagyntum--Saguntum, oppidum Hispaniae, quod bello 18
 Punico obsessum ab Hannibale, inbellem occidit aetatem. Hoc 19
 ergo dicunt: 'Fossumus et nos haec subire pro libertate, quae 20
 fecit Saguntum obsessum bello Punico'. 21

(De Sagunto capta vide Liv. 21/14; cf. Gros. 4/14/1; 22
 Is. Cr. 15/1/63; Us. ad loc.) 23

352. Sicca--Ostendit nec matres habuisse lac, quod da- 24
 rent. 25

353.	A caro--Ut iam crimen non sit occidere, si rogatur,	1
	ut feriat.	2
	(Cf. Us. ad loc.)	3
354.	Volnera--Vicissim interficientur.	4
355.	Hoc--Inter se scilicet, cum suos obsessi perimunt.	5
358.	Vana--Ideo nos contemnunt, quia festinare nos cre-	6
	dunt.	7
356.	Voltu(?)--Habitum futurae orationis ostendit.	8
359.	Ad axem--Ad septemtrionalem axem, ubi est Hesperia.	9
362.	Densq--Potest esse epexegetis, ut sit 'densae sil-	10
	vae' nominativus pluralis. Potest esse et genitivus singularis.	11
367.	Solus--Gravi voce legendum est hoc. Hyronicos enim	12
	dictum est.	13
	(Hyronicos---Us. ad loc.)	14
367.	Armis--Dixerat enim supra:	15
	"Terribiles aquilas infestaque signa relinquo	16
	Urbe procul nostrisque velis te credere muris".	17
	(Supra vss. 330-331)	18
368.	Iam non--Id est, non sufficit, quod me excludere ausi	20
	sunt; iam hoc agunt, ut includant.	21
370.	Fugant--Id est, a se expellunt. Supra enim dixe-	22
	rat:	23
	"Sit locus exceptus sceleri".	24
	(Supra---vs. 333.)	25

373. Haud--Quippe qui restitit. 1
 375. Tumulus--Quasi 'tumens tellus'. 2
 (Serv. Aen. 2/713; Is. Or. 14/8/21.) 3
-

65 V.

380. Par tumulo--Illi scilicet, qui Caesari visus est 9
 aptus tutis castris. 10
 (Cf. Us. ad loc.) 11
 382. Aggere diverso--Diversis partibus coadunatum. 12
 386. Tollentia--CREO EST: Tollentia bracchia densas pin- 13
 nas caespitibus extruxit et cruda terra. 14
 387. Crudaque terra--Sola; sine calce et reliquis im- 15
 pensis. 16
 (Cf. Us. ad loc.) 17
 387. Brachia--"Bracchia" vocat compagem trabium, quae solet 18
 impleri terra, sicuti videmus in castris. 19
 (Cf. Foetam, 4/266; Auct. Bell. Alex. 30; Liv. 4/9 et 20
 44/35.) 21
 392. Quantum--Cum admiratione dictum est. Id est, 'multum 22
 est hoc'. 23
 399. Ab ovo--Non ab aevo numquam violatus, sed ab hominibus 24
 numquam violatus per longum. 25

400.	Obscurum--Ideo "obscurum aera" quia "conexis ramis".	1
401.	Solibus--'Diebus'; nam 'soles' plurali numero pro	2
	'diebus' ponimus. Virgilius:	3
	"Sepe ergo longos	4
	Cantando puerum memini me condere soles."	5
Persius:.		6
	"Tecum etenim longos memini consumere soles".	7
	(Virgilius---cf. Ecl. 9/51 et 52.)	8
	(Persius---5/41.)	9
403.	Silvani--Hoc autem ideo de religione silvae dixit,	10
ut videatur	Caesar admisisse sacrilegium.	11
403.	Ritu--ORDO EST: Sed sacra barbara ritu. (Us. ad loc.)	12
406.	"Qua" vacat. Id est, si meruit vetustas fidem.	13
408.	Lustris--'Lustra' dicuntur ferarum habitacula.	14
	(Verg. Georg. 2/471 et Aen. 3/647; Val. Flac. 4/370.)	15
411.	Horror--"Horror" plerumque ad odium pertinet, plerum-	16
que ad venerationem.	Virgilius in 1:	17
	"Desuper horrentique atrum nemus imminet umbra".	18
	(Horror et sq.--ex Serv. Aen. 1/165. haustum.)	19
	(Virgilius---Aen. 1/165.)	20
411.	Horror inest--ORDO EST: In est suus horror arboribus	21
non praebentibus	frondem ullis auris. Ostendit ergo ventum eius-	22
dem silvae folia	non movere.	23
411.	Nigris--Verbum expressit a verbo. "Nigris", id est,	24
umbrosis.		25

412. Mæsta--'Terribilia'. Ab eo, quod sequitur, id quod
 præcedit. Nam terribile aliquid maerorem inducit.
 (Serv. Aen. 1/219; cf. supra ad vs. 314.)
415. Volgatis figuris--Id est, non sic metuunt homines
 deos, quorum vultus expressos simulacris cognoscunt.
413. Arte carent--Non enim decora sunt ære aut marmoribus
 fabricata.
 (Cf. Us. ad loc.)
415. Attonitos--Deos scilicet. Nam hic "attonitos" 'hor-
 rendos' vel 'metuendos' significat. Possumus etiam 'attonitos
 homines' accipere.
 (Cf. Us. ad vs. 414.)
417. Quos timeant--Hoc ipsum terrorem addit, quia timent
 et nesciunt, quos timeant, cum hos magis deos deberent timere,
 quos sciunt.
419. Taxos--Utrumque mirum est, et quod procumbunt sponte,
 et quod rursus exsurgunt.
 (Cf. Us. ad loc.)
423. Medio--In medio scilicet die.
 (Serv. Aen. 4/482.)
424. Sacerdos--Cui sacra commissa sunt.
 (Liv. 1/19/5; cf. Us. ad loc.)
431. Secures--Sicut L^ycurgus passus est a Libero. Dum
 vites amputabat, crura sua incidit.
 Serv. Aen. 3/14 et D.; Hygin. Fab. 132; cf. Us. ad loc.,

et supra ad 1/575.)	1
435. Merso--Bene "merso"; ne quis dissuaderet, percussit,	2
antequam loqueretur ad militem.	3
437. Nefas--Nam si nefas est, ego solus dabo poenas, qui feci,	
et qui vos iubeo facere.	5
439. Cesaris ira--Magis enim Caesar contemptus posset no-	6
cere quam dii violati.	7
441. Dodones--Quercus dicit, quas consecratas habuit	8
Iuppiter Dodonaeus.	9
(Serv. Aen. 3/466 et D.; id. Georg. 1/8 D., 1/149 et D.,	10
id. Georg. 2/16.)	11
442. Plebeios--Hinc enim incesta ^{tu} familia ostendebatur.	12
Bene autem dixit, "non plebeios luctus"; neque enim haec, quae cu-	13
rantur in funere egentium vel ignobilium.	14
(De incestata familia vide Lact. Theb. 4/460; Myth. Vat.	15
3/6/28; Is. Or. 17/7/49; cf. Us. ad loc.)	16
443. Posuere comas--Supra enim dixerat:	17
"Longo numquam violatus ab evo".	18
(Supra---vs. 399.)	19
443. Fronde carentes--Omnes arbores silvae, quas supra	20
dixit.	21
445. Cadens--Cum arbor supra arborem ruit, factum est,	22
ut, quae supra venerant, stare videntur.	23
454. Hispanas acies--Tamquam ipsam necesse sit vincere.	24
454. Hinc incipiunt principia libri quarti, in quibus dic-	25

turus est:	1
"At procul extremis terrarum Cæsar in oris	2
Martem scelus agit."	3
(4/1-2.)	4
456. Equantes Mœnia--Pari cum moenibus aequalitate.	5
459. Inanes--To ETION expressit, id est, causativum terrae	6
motus. (<i>Rhet. Lat. Min 82/6 etc.</i>)	7
460. Erumpere ventum--Nimia magnitudo aggeris monstratur,	8
dum terram dicit tremere.	9
463. Cursus--Ut Virgilius:	10
"Protinus hasta fugit servatque cruenta tenorem".	11
(Aen. 10/340; sic quoque Us. ad loc.)	12
469. Saxum--ORDO EST: At saxum frangit cuncta ruens.	13
(Similiter Us. ad loc.)	14

66 R.

474. Ut--Postquam	20
(Cf. Us. ad loc.)	21
474. Testudine--'Testudo' dicitur densa scutorum series,	22
ad similitudinem animalis.	23
(Cf. Footam ad vs. 484; Veg. 4/14; Serv. Aen. 9/503 et	24
515.)	25

475. Tecta--Cooperta.	1
(Cf. "adoperta" apud Foetam, infra vs. 487.)	2
475. Virtus--Romanorum.	3
478. Post terga--Quia iam propinquabant Romanae acies.	4
481. Nudis-- ¹ Exsertis, expeditis'.	5
(Serv. Aen. 1/492 et 12/258; Is. Or. 18/10/2.)	6
482. Series--Continuatio supra milites clipeorum iunctorum.	7
(Serv. Aen. 9/515; Corp. Gloss. Lat. 4/184/6 et 4/291/41.)	8
483. CREDO EST: Innocua grandine sonant tecta percussa.	9
Innocua scilicet tectis, nam nocet terris.	10
(Cf. Us. ad loc.)	11
484. Respuit--'Reiicit' ipsa series.	12
485. Perpetuam--'Longam, continuam'.	13
(Cf. Verg. Ecl. 4/14; Aen. 4/32; Us. ad loc.)	14
487. Adoperta--Quia iam non poterant testudine muros evertere vel se tueri.	15
(Cf. Serv. Aen. 9/515.)	16
487. Vinca--"Vinea" dicitur compago tabularum invicem coe-	18
untium ordine per quadrum. Nomen tractum a 'vinea', quae quadra-	19
ta dispositione plantatur. Virgilius:	20
"Nec setius omnis in unguem	21
Arboribus positis secto via limite quadret".	22
(Verba sunt Verg. Georg. 2/277-8.)	23
(De 'vinea' vide Fest. p. 376/12 Muell.; Cf. Verg. l. 1.;	24
Veg. 4/15.)	25

488. Pluteis--Munitionibus tectis tabulatis.	1
(Fest. s. v. 'Plutei'.	2
492. Unum--Cum enim de pariete, qui constructus est saxis,	3
lapis unus evertitur, omnes sequuntur in casum.	4
495. Grates--'Plutei et Vinca'. Exposuit, quid sit	5
vinca.	6
497. Voti--Ne sua moenia perirent.	7
499. Nocturni--Id est, per noctem telum flamma fuit. Id	8
est, flammis pro telis utebantur. Rem temporis ad personam	9
transtulit. Virgilius:	10
"Nec minus interea sese matutinus agebat	11
Aeneas."	12
Est autem pulchra figura.	12a
(Virgilius---Cf. Aen. 8/465.)	13
('Rem temporis'---Vide Serv. ad loc.)	14
503. Lentas--ORDO EST: Nec lentas ignis agit vires.	15
(Cf. Us. ad loc.)	16
511. Carinas--Tutela navium in rostris erat, ubi solebant	17
antiqui ex aere formare quaedam numina, in quorum tutela navis	18
erat, quorumque nominibus vocabatur. Virgilius:	19
"Post hos æquo discrimine Pistris	20
Centaurusque".	21
Brutus enim per Rhodanum, Galliae flumen, venerat.	22
(Virgilius---Cf. Aen. 5/154-5.)	23
(De navium tutelis vide Ov. Trist. 10/1; Sil. Ital. 14/410; 24	
Serv. Aen. 10/166; Sen. Ep. 76/13; Is. Or. 19/1/13; cf.	25

Gentium, pp. 17-18.)	1
513. Area--'Arcam' dicit 'rates'. Sunt autom rates proprie iunctae trabes.	2 3
(Similiter Is. Or. 19/1/9; plura de eadem re apud Us. ad loc.)	4 5
515. Classis--"Classis" Graeco vocabulo $\kappa\lambda\acute{\alpha}\sigma\iota\varsigma$ dicitur; id est, a lignis. Est enim navicula, quae ligna militibus portat.	6 7 8
(Ex Serv. Aen. 1/39 hausta; similia apud Is. Or. 19/1/15; cf. Aeronem Epist. 1/14/42; Lact. Ach. 444.)	9 10
516. Stecados--Civitas Galliae, cum qua Massiliam Graeci profugi condiderunt. Stoechades, insulae Massiliensium, sexaginta milium spatio a continenti terra in fronte Narbonensis provinciae, qua Rhodanus fluvius in mare exit. Dictae autem Graece 'Stoechades', quasi opere in ordine sunt positae.	11 12 13 14 15
(Similia apud Is. Or. 14/6/33.)	16
(De Massilia vide supra ad vss. 301 et 339.)	17
(De insulis vide Flin. 3/39; Schol. Cic. Sest. p. 293, Orelli.)	18 19
518. Ephebis--Ut ii parentur ad bellum, qui pugnare non debent.	20
(Gell. 10/23/1.)	21
520. Navalibus--Id est, illas etiam naves viris implent, quae propter longum laborem subductae fuerant, veluti militia iam solutae.	22 23 24
522. Fregit aquas--Divisit; quasi ab aquis emergens se-	25

cundum vulgarem opinionem. Omnia enim, quae in aqua apparent,	1
veluti fracta et intorta cornuntur.	2
(Lucret. 4/440; Sen. Nat. Quaest. 1/6/5; Serv. Ecl. 2/27;	3
cf. Us. ad loc.)	4
523. Fosito--'Quieto'; 'Flare desinente'. Virgilius:	5
" Cum venti posuere".	6
(Verg. Aen. 7/27; cf. Serv. ad loc.)	7
524. Servatum--Ad hoc paratum, ut bella gererentur.	8
528. Verbera--"Verbera puppes", non "puppes verbera".	9
529. Cornua--"Cornua" extremae partes antennarum sunt.	10
(Serv. Aen. 5/832.)	11
531. Mergunt--Id est, quae habebant maiorem numerum re-	12
morum. Pro 'remis' posuit "pinus".	13
532. Multiplices--Multos remorum ordines habentes naves.	14
533. Recidunt--'Dividunt', 'Distinguunt'. Aliter:	15
"Lunata fronte 'reducunt'".	16
Naves negotiatorum a Libyis dictae.	17
(Naves et sqq.---exscr. Is. Or. 19/1/12; cf. Acronem,	18
Epod. 1/1.)	19
534. Liburnae--Horatius:	20
"Ibis Liburnis inter alta navium".	21
(Hor. Epod. 1/1.)	22
537. Invehit--'Inducit' summitate remorum.	23
541. Sonus premitur--Ut strepitu hominum sonantes remos	24
nullus audiret.	25

543. In transtra cadunt--Ita inclinantur, ut cadere vide- 1
antur; hoc enim impetu renigant. 2
545. In puppim--Pro 'ad puppim'. Virgilius: 3
"Impulit in latus", 4
pro 'ad latus'. 5
(Verg. Aen. 1/82.) 6
545. Rediōre--'Retropulse sunt', id est, retrorsum, ut, 7
ubi ante puppis fuerat, ibi staret ratis mutuo revocata impulsu. 8
547. Extendunt Cornua--Ut in suum sinum recipiant hostes. 9
548. Laxata--Id est, postquam illi classis cornua tetenderunt. 10
548. Receptae--Id est, hostium receptae sunt, quia illi 11
classem longius laxaverant. 12
554. Gyro--Id est, brevi gyro verti poterant. 13
557. Certior--"Fraebere certior" erat. 14
564. Percussae captae--Aliter: "Percussa et capta". 15
564. Cohesit--Id est, illi, quam percusserat, cohaesit 16
navi, scilicet Bruti. 17
566. Tecto equore--Ut Virgilius: 18
"Latet sub classibus æquor". 19
(Aen. 4/582; laudatum est et apud Us. ad loc.) 20
568. Vulnera--'Tela'; ab eo, quod efficitur; id est, quod 21
efficit. 22
569. Plurima--ORDO EST: Ensis agit plurima navali bello. 23

572. Cecidere--Id est, non cecidere in suis ratibus, sed 1
in hostium, quae coniunctae sunt. 2
574. Vincula--Quae supra "manicas"; eo quod in modum 3
manus naves capiant. Nam proprie 'manicae' vincula sunt brac- 4
chiorum. 5
- (Supra--565.) 6
- (Cf. Is. Or. 5/27/10; Gl. E. s. v. Manica.) 7
580. Inrita--Cum missa ceciderunt; nam iam non sunt 8
"irrita", quae in fluctibus caedes inveniunt. 9
584. Robore diducto--Separata multitudine virorum per 10
latera navium. 11
- (Cf. Us. ad loc.) 12
586. Retentat--Adversam enim navem voluit occupare. 13
586. Aplustre--Alii 'ornamentum navis' accipiunt; alii 14
'genus gubernaculi'; multi 'genus remi'. 15
- (Gl. E. s. v. Aplustre; Fest. p. 10/2, Muell.; cf. Gen- 16
thium pp. 17-18; Us. ad loc.) 17
588. Medio--Ex utraque enim parte tela directa sunt. 18
589. Quo vulnere--Utrum ante an retro; id est, per pec- 19
tus, an per dorsum. 20
- (Cf. Us. ad loc.) 21
592. Telonis--Hic ex Phocensibus erat. 22
- (Cf. Us. ad loc.) 23
594. Audivere--Ut Virgilius: 24
"Neque audit currus habenas". 25

(Verg. Georg. 1/514; cf. Us. ad loc.)	1
597. Rostro--Rostro scilicet navis suae solverat Romanam	2
ratem.	3
('Solverat'---alia lectio pro 'ruperat' apud Poetam. Vide	4
cod. A apud Franken. ad loc.)	5
599. Ratem--Cuius rostro solveere Romanam obvisus tempta-	6
verat classem.	7
(De voce 'solvere' vide supra ad vs. 597.)	8
599. Dextra--Cum adhuc moriens gubernaculum teneat.	9
Error--	
606. Nam, quando simul vivebant, errorem vultus sui viden-	10
tibus inferebant, sed uno mortuo sublatus est error.	11
607. Dolorem--Iste inferebat parentibus dolorem, dum vi-	12
deretur; nam, propter similitudinem hunc videntes mortui remini-	13
scebantur.	14
608. Offert--Ad memoriam reducit.	15
614. Crevit--Id est, fortior factus est, cum periret.	16
(Sic Us. ad loc.)	17
615. Truncus--ORDO EST: Nobilis truncus plus habet irae.	18
(Cf. Us. ad vs. 614.)	19
616. Dextram--Non prodesset, si fuisset inventa. Sed	20
cupiditatem dolentis expressit, qui praecisam dextram sibi	21
aestimat necessariam.	22
(Cf. Us. ad loc.)	23
621. Tolaque--Id est, quibus alii occidi possent, ipse	24
excipit iam moriens.	25

622. Emerita morte--Quippe tam saepe confixus.	1
626. Puppim--Pro 'in puppin'. Quidam volunt dicere	2
'nociturus puppin', quasi 'noceo te'	5
632. Discedunt--'Dividuntur', ut Sallustius:	4
"Atque omnis Italia animis discedit".	5
Virgilius:	6
"Modium video discedere celum".	7
(Sallustius: Hist. fragm. 1/21, Maurenbr.)	8
(Virgilius: Aen. 9/20.)	9
(De re cf. Is. Diff. Verb. 1112.)	10
633. Cecidit mare--Quod navis occupare consueverat spatium,	11
hoc unda complevit.	12
(Lact. Theb. 9/502.)	13
635. Ferrea--'Facta ex ferro'.	14
640. Animq--'Sanguinis', secundum eos, qui dicunt animam	15
esse sanguinem.	16
(Verg. Aen. 9/349; nostra ex Serv. 9/346 hausta sunt.	17
cf. Vulg. Levit. 17/14.)	13
641. Interceptus--Hoc est, inter aquas receptus est.	19
642. Dimissa--Per angusta enim viam anima solet exire.	20
Nunc corpore diviso maius iter factum est.	21
643. Vitalibus--Vitalia enim vicina sunt cordi intestina.	22
644. Viscera--Ibi enim sedes animae secundum quosdam.	23
(Cf. Us. ad loc.)	24
650. Pelagus nautasque--Et aquas et nautas intra carina tex-	25

it, dum versa sit.	1
651. Iactare--Utpote conclusi intra carinam.	2
652. Feriere--Intra navem scilicet, qua tegebantur.	3
655. Discessit--'Separatum est', id est, foratum.	4
(Cf. supra ad vs. 632.)	5
656. Prohibere--Id est, quamvis utraque rostra sint in	6
unius corpus inlisa, perforato tamen pectore sic utriusque rostri	7
aera sonuerunt, tamquam nulli artus venientibus obstitissent; nam	8
et ossa contrita sunt, et idcirco non prohibent.	9
659. Inhibent--'Removent'. Hypallage est: postquam	10
remi inhibent puppes. Proprium verbum <u>nautarum</u> est.	11
(Hypallage: Serv. Aen. 2/587 et passim.)	12
('Verbo nautico' habet Us. ad loc.)	13
659. Recedunt--Aliter 'reducunt'.	14
660. Iactatis--Ad <u>natandum</u> expansis.	15
665. Peritura--"Peritura". Periret, si populum recepisset.	16

 67 R.

666. Impia turba--Quae socios non recipiebat.	22
668. A manibus--Ut non ipsi remitterent manus, sed remit-	23
terentur a manibus.	24
669. Summo gurgite--Utpote non habentes manus, quibus	25

natarent.	1
673. Tortum--Subaudiendum--"Contorsit in hostem" transtra,	2
quibus sedebant.	3
(Cf. Us. ad loc.)	4
675. Tenent--Id est, in profundum cadentia retinent cor-	5
pora mortuorum, et spoliant telis, quibus confixa erant.	6
673. Expulso remige--Aut occiso ab hostibus, aut, quem	7
expellebant, non habentes spem navigationis.	8
679. Hostilem--Bene "hostilem". Ipsam enim mittit hastem,	9
unde fuerat vulneratus.	10
(Cf. Us. ad loc.)	11
681. Diverse--'Ignem' dicit, quem <u>scimus</u> aquis esse con-	12
trarium.	13
(Lucret. 5/381 sqq.; cf. Us. ad loc.)	14
686. Ignis--Legitur et 'flammas'.	15
687. Fauces--Quae ardebant.	16
689. Mors una--Sensus hic est: Cum mille genera mortis	17
instent, quisque hunc metuit, qua mori coepit; id est, si mergi	18
poterat, festinabat ad flammam; si poterat cremari, fluctibus	19
obruerat. Ita patiebatur alteram mortem, dum alteram fugit.	20
691. Ratibusque--Non ratibus, sed his, qui in ratibus	21
erant.	22
694. Sevum--Exponit, quid sit 'Utuntur pelago'; id est,	23
se invicem mergunt.	24
696. Mergentesque--Gaudent, dum moriuntur, occidero.	25

697. Rhocus--Hic fuisse de Graecorum parte cognoscitur,	1
cum a Rhocicis de patria nomen accepit.	2
(Similiter Ue. ad loc.)	3
705. Super--Scilicet dum natant, super hostiles iecerunt	4
bracchia, ut inpeditis remis cursum navium retardarent.	5
707. Maxima cura--Hoc agebant, ne ita morerentur, ut nihil	6
agerent in morte, sed aut alios secum mergerent, aut fugam	7
navis tenerent remis, dum natant, inpeditis.	8
707. Multus--Singularitas pro pluralitate accipienda est;	9
id est, 'multi'.	10
(Serv. Aen. 2/20.)	11
708. Ictus--'Cursus'.	12
(Cf. Sery. Aen. 6/194.)	13
708. Ictus--Cum ipse esset infixus rostris, non sic per-	14
cussa sonuerunt, ut solent nuda.	15
(Cf. supra ad vs. 656.)	16
711. Glan de--Massa plumbea.	17
(Verg. Aen. 7/686.)	18
712. Expulsi--Legitur 'exclusi'.	19
713. Vincula--Quibus oculi retinentur.	20
716. Soletis--Id est, sicut statis vos, quando soletis	21
tormenta mittere, sic me stare facite.	22
721. Feriere--'Percuteris'.	23
721. Sic fatus--Lygdamus.	24
722. Ceca--Pro 'ipso caecus'.	25

723.	Iuuenis--Miseratio facta de duabus rebus: de aetate,	1
	et de genere, quia et iuuenis et nobilis.	2
	(Cf. Serv. Aen. 11/42; Us. ad loc.)	3
724.	Medius--Plus ergo quam "medius".	4
	(Cf. Us. ad loc.)	5
725.	Ferrum--Id est, per ferrum cecidit.	6
727.	Iuuentē--Si ille tunc fuisset iuuenis, nulli cederet.	7
729.	Robur--Virgilius:	8
	"Omnia fert etas".	9
	(Verg. Ecl. 9/51.)	10
731.	Cadens--Aut senio aut nimia festinatione.	11
	(Cf. Us. ad loc.)	12
734.	Distentis--'Patefactis'.	13
735.	Tenebrę--Amens enim factus est, et paene insensibilis	14
	nimio dolore.	15
739.	Prosequitur--'Proloquitur'.	16
	(Gl. E. s. v. Prosequor.)	17
741.	Cruentus--'Crudelis'.	18
743.	Permissa--Aliter 'concessa'.	19
747.	Superstes--Si ego me, antequam moriaris, occidam.	20
748.	Missi--Legitur et 'mersi'.	21
751.	Morti--Quia post vulnera se praecipitavit in fluctus.	22
752.	Fata--Pompei, ut vinceretur; Caesaris, ut vinceret.	23
754.	Mutato remige--Pro Graeco Romanum habentes.	24
755.	Navalia--Loca ubi naves stant, vel ubi fiunt.	25

Virgilius:	1
"Alii navalibus. Ite"	2
id est, a locis, ubi naves stant.	3
(Verg. Aen. 4/593.)	4
(De navalibus vide Serv. Aen. 9/329,326 ; Is. Or. 14/8/33;	5
supra ad vs. 182.)	6
756. Quis--'Qualis' vel 'quantus'; admirantis enim est.	7
Virgilius:	9
"Quis globus O cives caligine volvitur atra".	10
(Verba sunt Aen. 9/36.)	11
(Qualis et sqq.: Serv. Aen. 9/34.)	12

(EXPLICIT FELICITER LIBER III. LEGENTI VITA ET PRAEFECTURA.)

APPENDIX CRITICA.

Quas in textu litteras ipse vel addidi vel mutavi lineis sub-
notantur.

Numerus in margine versum indicat.

Pag. 1

- 1 (In summa pagina manu recenti.)
- 2 Lex sen- ex Weberi Codd. Voss. et BC supplevi. Margines laceri
sunt.
- 3 per senator---ex iisdem codd. supplevi.
- 4 //vor.
- 7 As//nius capitis///.
- 8 Quem vocabulum in codice non invenitur.
- 9 bo//.
- 10 /ivibus.
- 19 Enfasis.

Pag. 2

- 2 Rubico/em.
- 3 re//r//////////. (Ex BC et Voss. supplevi.)
- 4 absolveretur.

APPENDIX CRITICA

- 5 bellum civile.
6 /repidantem.
10 langor.
12 r/p/// a palude /apre.
13 secret/.
-

Pag. 3.

- 1 hostes.
8-9 accelere.
9 lancea ta pino sincerat.
14 exercitus.
19 spanie.
20 gemnaside/.
22 emit//ntur.
-

Pag. 4.

- 5 fugiob//.

APPENDIX CRITICA

Page 4

6 lit/um.

13 Ue^tstate.

14 //dia. (Web. similia habet.)

15 nova/.

16 //q̄.

17 (Litteras evanidas ex BC et Voss. ap. Web. supplevi.)

23-4 senum////-----, (Extremae litterae interciderunt.)

Page 5.

2 Hii: eran/.

3 Lat//. (E Lucano supplevi.)

5 (Extrema pars versus interciderit.) Senon//: gente/.

8 pu////m. (Per hos voces lapsu meo subnotantur; verba legere possum.)

12 ἀπὸ τῆς ΒΡΟΧΕΟC.

13 ariditate eden//.

17 expuls/s 7.

21 publicum. (E Caesare supplevi et correxi.)

18 obtine/e///.

Pag. 7.

2 f///ebat.

4 du//am: serva///.

17 ('non' supplevi.)

18 alium.

20 //mpre.

24 consummit.

Pag. 8.

2 ^{os} epyr ^s equar~~x~~.

11 pessub. hostion~~x~~.

23 t²h~~q~~.

Pag. 9.

1 ^{ne} curio .

11 pati/////gari.

14 //rone.

15 (Quae inserui ex Wbbero collegi.)

APPENDIX CRITICA

16 (detractio: fortiores: ex Web. collegi.) Verba 'Id-----
-----desiuit' iterantur.

Pag. 10

3 tāq-
6 strumenta.
7 obtemperant.
11 sun/.
14 et////versu.
20 inuidia/: pompeius.
22 pompeianes.
23 reu
m.m.l.m.
24 coniurato^r.

Pag. 11.

5 q^asi.
8 scilla.
9 scyllē.

APPENDIX CRITICA

16 afert.^f

17 sacietate[̄].

19 qpe.

21 que/.

25 i
qua.

Pag. 12.

3 metridate[̄].

6 glabrico.

7 consumata.

8 mitridates.

11 mitridatem.

15 prouintia (et sic per totum scholion). officium.

18 offitium.

Pag. 13.

4 iugera treddabantur.

APPENDIX CRITICA

6 ('colonos' ex Foeta supplevi.)

13 timent*i*.

19 coronam et quercū.

22 Sirtes.

Fag. 14.

6 taque. (Folium lacerum est.) libia.

7 eg/ns. (Ex Serv. supplevi.)

9 midas (Lacerum).

10 mar//.

13 Cuia.

16 Enfasis.

Fag. 15.

14 obsedebant.

17 cur^r ens.

20 camis.^o

22 ten^v it.

APPENDIX CRITICA

24 meneci.

Pag. 16.

7 meneci.

8 sub r herculeo.

14 meneci.

15 herculis menecus.

Pag. 17

1 lunatā.

3 tethis.

11 ('verum' e Weberi cod. EC supplevi.)

15 orientē.

16 occidentē.

18 septrione.

24 reffusiones.

APPENDIX CRITICA

Pag. 18.

- 1 littoris.
6 ab armisq̄.
10 provintia.
12 ///gi. (Ex Serv. supplevi.)
21 aur//culeiū.
-

Pag. 19.

- 14 qb. p̄ia p̄ quos.
25 conversū.
-

Pag. 20

- 1 (ultima pars versus evanida est.) audemdicere.
5 sacor̄.
12 set. 12
15 p/ mor//.

APPENDIX CRITICA

- 16 ('nihil aliud' supplevi. Vide infra vs. 13.)
17 altera: dic///.
23 driadas.
-

Pag. 21

- 12 marone.
20 INuidiose.
-

Pag. 22.

- 2 ungerent.
12 uiderunt.
13 itia.
14 q
17 provintia.
-

APPENDIX CRITICA

Pag. 23.

- 1 ///ent.
14 (Sic Web. ex Papia). MS.-- diis nauis.
20 q patrōq patrē.
25 su/.
-

Pag. 24.

- 1 //lla.
2 /piscitur.
4 sacietatē.
(Super scholion ad vs. 519. 'Campestor' in codice habemus.)
10 ubi.
11 (Quae subnotata sunt ex Weberi Codd. Voss. et BC supplevi.)
13 tut//uiglq.
15 protendat.
19 ^uexplanabantur.
21 e/ementum: locus:///etherq.
-

APPENDIX CRITICA

Pag. 25.

2 π
ιτλον : (quiriam ex Weheri codd. Voss. et BC sup-
plevi.): dirceu.

3 tifona.

4 tifonen: uis//.

9 ortu.

20 magiarum.

Pag. 26.

7 thiestes.

Pag. 27.

4 polinices: p^oq.

6 quia////mabantur.

10 (Vox 'ardore' manu recentiore exarata est.)

13 sqq. (Evanida sunt.)

APPENDIX CRITICA

11 silla.

14 silla.

Pag. 31.

1 miricarum.

12 utebatur. (Ex Serv. correxi.)

14 ab agris. (Ex Serv. correxi.)

24 dicta et fando.

Pag. 32.

3 frigia: sacr/s.

18 Hii.

22 ('circumibat' ex Serv. supplevi.)

Pag. 33.

6 sibillinos.

7 et inconsulunt.

Pag. 28.

1 ΑΠΟ ΚΥΝΟΥ.

3 //llo: (vox 'asinus' ex Weberi Cod. EC suppleta est.)

6 defutu/i.

16sqg. (Multa evanida sunt.): sibilla.

18 sibillo.

19 ceciner.

Pag. 29.

1 lucan////////.

15 glosa.

22 ascenderet/i////borem. (Ex Myth. Vat. supplevi.)

23 bachis.

24 concis.

Pag. 30.

7-8 ΑΠΟ ΤΗΗΣ ΑΛΚΗΣ.

8 amphitrionis.

9 a¹cides.

APPENDIX CRITICA

Pag. 35.

- 2 futu//.
4 aruspicine.
5 aruspicinam.
7 exiluisse: aruspicinā: mortus.
8 roman/.
13 figu//, torquer/.
16 astromicos.
19 (Haec ex Web. supplevi--EC, Voss.)
20 numer/s: //g//.
22 hunc ^{un}modū. et sid/r/.
24 d//it.
25 /////mos.
-

Pag. 36.

- 3 pirra.
25 (Lacunam explorare nolui. Scribam verbum in archetypo legere
non potuisse indicat nota 'R' ~~✓~~.)
-

APPENDIX CRITICA

11 sparses.

16 ('putetur' ex Serv. Aen. 3/21 complevi. Nonnulla interci-
derunt.)

20 videns.

21 sacru dim.

Fag. 34.

0 ////a/t//a.

1 ('o consulebant' ex Web. supplevi--BC, LB, Voss.)

2 hostium a/////. (Ut supra.)

3 cuis////////. (Ut supra supplevi.)

6 re////^{tiō}fla//// (Ex Web. BC supplevi.)

8 uulgu/.

9 ('signa' ex Web. supplevi--Voss.)

16 aruspi-cum.

17 par// ini////um.

20 hoc taurum.

21 plut///m.

22 /// ///istis i/fern/.

APPENDIX CRITICA

Pag. 37.

- 5 cesarem:
:auctor.
- 12 Trhacię.
- 15 bachę: S/stole.
- 17 tracie: patronomicum.
- 22 iuno: (Omisi e textu haec: " req uel libero patre!")
- 24/ /inum.
-

Pag. 38.

- 5 res ipse do ple^{nis}.
- 15 ptolomeo.
- 17 (Lacunam, quam verbum 'Req' in margine indicat, explevi.)
-

Pag. 39.

- 11 metonimia.

APPENDIX CRITICA

Pag. 40.

- 2 (Lacunam ex Weberi codd. Voss. explevi. In margine 're $\overline{q}$ ' legimus.)
6 (Verbum ut supra supplevi. In margine: 're $\overline{q}$!')
20 commertia.
-

Pag. 41.

- 9 p egrotantes.
18 iuxta $\overline{q}$. annibal.
19 consulo.
-

Pag. 42.

- 8 regione $\overline{a}$ chemenic.
9 achemen $\overline{a}$.
14 scithi $\overline{a}$: thratiam.
16 Massagetæ: scitharum.

APPENDIX CRITICA

17 getæ. (bis.)

24 Sueuos.

25 in fines.

Pag. 43.

17 (Totus versus detritus est.)

18 hi/: bella //uilia.

19 cum nec siquidem ciuilia: mo/eri.

23 sillā.

Pag. 44.

1 (Hæc ex Web. codd. Voss. inserui. Motæ' ✝ Regre' lacunam indicant.)

4 Histero proteron: libicis.

9 annibale.

14 ei gladiatorio.

18 sillā.

APPENDIX CRITICA

Pag. 45.

11 in carcero t̄ interimeret.

17 qs. (Ex Us. correxi.)

19 q̄ ē undicta.

Pag. 46.

1 fania.

17 req̄ (in margine. Ex Weberi cod. EC complevi.)

18 dic̄ locus.

19 enfasin.

Pag. 47.

21 fugitiuus.

22 seruaret//.

25 euuanthium: porriget.

APPENDIX CRITICA

Pag. 48.

- 4 (Reliqua detrita sunt.)
- 5 silla eers q/ agnouerat. (Quia Sulla occidit eos quibus
pepercerat Marius---Cod. LB apud Web.)
- 12-13 affugitiuus prom/////.
- 14 masit ad hunc.
- 15 dis////tum.
- 21 senones ///. ('iam' ex cod. BC inserui.)
- 22 marius iu////. (Alterum'iuussit' de meo supplevi.)

Pag. 49.

- 2 ageba/// /////a.
- 4 deprehe/disset.
- 7 porsenn/.
- 8 uolu//.
- 9 manu/ sua ut cremaret ori imposu//.
- 13 damusippu.
- 14 occisu/.
- 15 simulacr//.

APPENDIX CRITICA

16 percussor//.

21 s//m?

23 omniu.

Fag. 50.

8 Porta/: apellatur.

10 sa/nitium.

15 transferri.

19 (Vocem 'fusus' ex Codd. Voss. supplevi. Codex noster hic
rasuram habet.)

21 silla.

Fag. 51

4 domitio athenocardus.

7 sillā.

21 (Nonnulla interciderunt.) syllo.

22 perirent mariū: silla.

24 ('cum' ex BC supplevi.)

APPENDIX CRITICA

25 silla //opi// Vn// ^p///. (E cod. BC supplevi.)

Fag. 52.

2 m/ltos.
5 ///s/mus. (Nonnulla interciderunt.)
7 trhacię.
8 comedendas: ordeu.
14 sy fabulā.
20 mirtili,
21 polepo: hippoddamiā.

Fag. 53.

7 Lutaciū: cui.
10 sylla.
12 iugurtino.

APPENDIX CRITICA

Pag. 54.

- 1 silla: . . xtc milia.
11 coniuncxit.
22 silla.
25 silla//.
-

Pag. 55.

- 2 ⁱhi.
13 syllae.
20 pompe//.
23 Calistonem.
-

Pag. 57.

- 23 Olympus.
-

APPENDIX CRITICA

Pag. 58.

4 ^v fuerant.

14 sub iuga.

16 uirtuti/.

19 olimpo.

Pag. 59.

12 sic eat (in summa pagina quoque legimus.)

Pag. 60.

7 ('sibi' inserui.)

14 martia.

22 Martia.

23-24 liberis aeeep acceptis. (In margine): req.

APPENDIX CRITICA

Fag. 61.

16 //or.

22 prae mens.

Fag. 63.

6 marciq.

Fag. 64.

5 coherent.

11 tirreni.

13 Mentis-appenini.

14 p.

Fag. 65.

2 phetontis

9 non potuit hict.

APPENDIX CRITICA

11 hicp. Inde enī.

14 paradi//.

19 heridano.

22 appenⁿini thibrum.

25 nimphe.

Pag. 66.

7 at efexeg.

8 scillae et.

9 charibdis.

17 annibalis.

Pag. 67.

9 (Folium lacerum est. 'Hoc' ex Weberi BC sumpsit.)

10 ///uerentur.

23 Aelia.

APPENDIX CRITICA

Pag. 68.

15 igninos. (Anagninos, Web.--EC.)

17 hoc fecit ethermius spoliū.

23 uenerant.

Pag. 69.

1 sylle.

6 actius uarus.

7 dereliquid.

12 domicilio.

23 fanda.

24 deberetur.

Pag. 70.

1 Hii.

APPENDIX CRITICA

Pag. 71.

8 q cesaris.

19 mandatu/.

Pag. 72.

1 abemus.

14 indicante seruo ancilla.
('et' de meo addidi.)

24 tiranni: Mariū.

25 seditiosū.

Pag. 73.

16 ib/.

Pag. 74.

1 (Scholion ad vs. 562 bis in hac pagina legimus.)

10 /ethoricus.

17 silla.

20 Silla mitridatē uⁱ uic.

22 silla.

APPENDIX CRITICA

Pag 75.

- 2 Fluniuscolchis.
 - 5 hoc lago.^o
 - 9 egiptia.
 - 16 (Pars versus intercidit; ex Isidoro supplevi.)
 - 17 maritalis.
 - 18-19 (Subnotata ex Martiali sumpsit.)
 - 20 pulcherho; ('dictus' ex Isidoro.)
-

Pag. 76.

- 1 ultim//.
 - 8 Aristobolus et hircanus.
 - 10 ierosolima^{ma}.
 - 11 aristobolu^u.
 - 12 hircano.
-

Pag. 77.

- 7 qua^a.
- 8 d/catur.

APPENDIX CRITICA

- 9 lingu/.
16 hi.
17 commederetur.
18 androgeu.
22 armatus ab ariadne.
-

Pag. 78.

- 5 mar/: defficit.
7 fa^v cibus.
10 Illiris.
-

Pag. 79.

- 10 -----radidit (Membrana detrita): metridatem.
13 /uit metridatis.
14-15 (Lacunam notis ## indicavi. Vide adnot. ad loc.)
-

APPENDIX CRITICA

Fag. 80.

- 2 /am P_uφeN.
16 pyrro.
21 /abeat:
22 /itore.
-

Fag. 81.

- 2 Xerses: abidon.
21 hortu diēi.
25 habet haspirationē.
-

Fag. 82.

- 4 hostendit.
11 calchis.
19. po_gasea
22 simplegas: cianea.

APPENDIX CRITICA

24 scithia.

Pag. 83.

11 Deffecit.

Pag. 84.

6 defficere.

7 illic crescere.

10 sepulcro.

Pag. 85.

3 part^his.

18 faciet /t meus.

19 metum.

APPENDIX CRITICA

23 Qu// nosset.

Pag. 86.

3 (Membrana detrita. 'vidi' ex Weberi codice BC supplevi.)

18 tRahi.

19 han^c.

20 habundat.

Pag. 87.

3 lausiciliq .

9 libiq.

17 affrica.

Pag. 88.

6 tracinense.

11 su sep perauerat: pompitna.

12 lacescentes.

23 //llici: sub^{sep}temptrione.

APPENDIX CRITICA

Pag. 89.

- 15 p modio.
16 ipsa hodie..
18 repperirent.
20 Prolempsin: ⁱallo.
23 retulit.
-

Pag. 90.

- 5 hādiles.
10 Omnis.
14 hic hunc.
18 ⁱconstitut.
19 phibenisq
21-22 thesauros se.
-

Pag. 91.

- 3 Trib gaius et antonius.

APPENDIX CRITICA

- 4 proficiissi.
9 Tribunicie p^{lo} scilicet.
10 tribunicia.
13 significaⁿ t.
-

Fag. 92.

- 7 q n opes sunt.
16 Rex philippus.
20 uictus philippus.
-

Fag. 95.

- 11 ptholomei.
19-20 Regio q̄ (in ḡcia q̄ iuxta ita
liā massilia gr̄co^x dr.
(Potest legi: "Regio, quę massilia gr̄corum dicitur, in
gr̄cia quę iuxta italiam.)
22 phocaic//.
24 cirra.

APPENDIX CRITICA

25 nisa: incolae suas.

Pag. 94.

6 Parnasus.

7 que unum. (Vss. 6-9 manu Sacculi XI exarati sunt.)

12 par
nasos.

15 incolae.

19 elade.

20 aretuse.

23 Hii: mon^{tis}: parnasi.

Pag. 95.

1 respons/: lacedaemontes.

7 relinq^uunt.

8 nullo.

18 cipro.

Pag. 96.

20 Iolcon: monte.
 emonio

Pag. 97.

ill
2 eos.
3 longinco: centauroC.
8 eurepe.
11 dic^vnt.
18 mesia.
19 frigie.
23 mesia.
25 mesiq.

Pag. 98.

6 lidolx.
7 marsias.
15 marsias: marsie.
25 hominib'

APPENDIX CRITICA.

Fag. 99.

2 iulio.

6 siriç.

16 ci^{ui}tas siriç: cambises.

19 Idime ciuitas phœnicis.

Fag. 100.

1 tiros.

8 elice et cinosura.

9 cinosuram.

18 çgipti: papiro.

23 diançfilius.

25 In corio.

Fag. 101.

1 famosississimu: celebratrum.

APPENDIX CRITICA

25 alterioris.
altioris.

Pag. 102.

1 t/////.

4 quo.

5 habo//.

7 spont/.

10 enim debuit: ardent//.

13 Amannus.

14 ist/ ///p.

19 hii umbras.

25 barbariçaç.

Pag. 103.

2 pmunctoriū.

6 occididontē: spacium.

(E textu omisi: "non adeo uerā c
n gt!")

9 puintiā: aliut.

12 eufrates.

13 assirios: eufrates.

APPENDIX CRITICA

14 tra/.

17 eufrates.

21 fariq.

22 egiptu.

Pag. 104.

3 q̄sitas: querentibus.

10 scithiē.

11 bactra,

13 scithia.

15 ore.

16 eniochi.

24 africo.

25 fasis. (bis.)

Pag. 105.

7 ciri: cirus.

8 lidox.

APPENDIX CRITICA

14 scithiq.

21 puintiq.

22 colonne uisent: tireni.

23 ctinent tra.

24 ga.

Pag. 106.

20 ^ogelonus.

Pag. 107.

8 ex^cercitus.

10 ferrant.

24 pompeium.

Pag. 108.

1 libiam.

APPENDIX CRITICA

5 m m
barbaricas.

8 Ad oppido q̄ iuxtes c̄.

9 ppe cute batmon.

10 egipto.

25 ḡisti.

Pag. 110.

12 nolit.

20 focenses.

Pag. 111.

1 focenses.

7 galliae.

10 habuer̄.

15 nobilis tat.

18 Sagintū.

19 annibale.

Pag. 112.

6 contempnunt.

9 ^hesperia.

10 efexogesis.

Pag. 113.

13 brachia.

18 brachia uocat.

Pag. 114.

1 obscuru^m.

13 ^tuocat.

22 ^cOstendit.

APPENDIX CRITICA

Pag. 119.

9 famis.

15 ait uires.

19 uocabatu/.

20 ^hquos.

Pag. 120.

6 ano ton kaLon.

12 stecades.

13 puintiq.

14 roddanus.

15 stecades.

20 hii.

Pag. 121.

15 distingunt.

17 libiis.

20 Oratius.

APPENDIX CRITICA

24 exp̄ssit aduerbo.

Pag. 115.

5 deo^sx.

21 comissa.

23 licurgus.

Pag. 117.

9 tremuere.

22 serie.

Pag. 118.

4 romanas.

5 exertis.

APPENDIX CRITICA

16 $\overline{ce}$ in sanguinē.

19 inter aqua^s.

20 anama.

21 $\overline{n}$ corpore.

Fag. 126.

5 que tegebantur.

10 hipallage.

11 notarū.

15 adnotandū.

Fag. 127.

12 quē su aqs.

Fag. 128.

5 brachia.

Pag. 122.

- 7 retro/su.
- 8 fue/a/.
- 10 tetender.
- 12 classe.
- 15 breui giro.

Pag. 123.

- 4-5 brachio~~re~~
- 11 alta ^{ora.} nauium.
- 15 aduersa.
- 20 dordum.

Pag. 125.

- 1 confisus.
- 12 unde copleuit.

APPENDIX CRITICA.

24 ligdamus.

Pag. 129.

20 mea antequā.

LECTOR EXULTA!